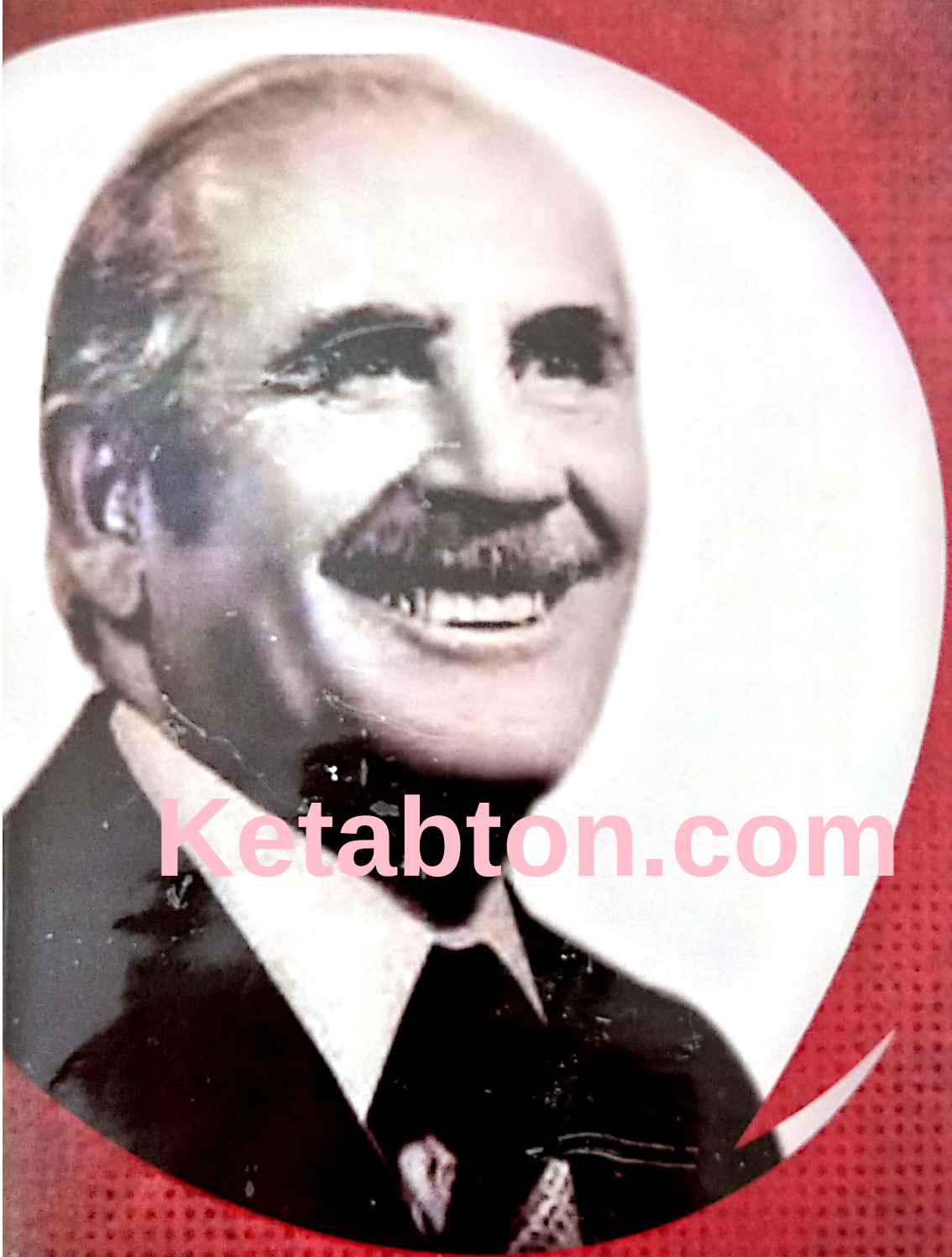
نورمحمد تره کی

یو ریالست لیکوال

Ketabton.com

محب بنهراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com:

لیکوال

محب الله شبراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com:

پي پي ايف بنه ته ارونکی

سخی داد هارون

نیټه : 2022 /06 /14

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شروع: 15-09-20 سنی داډګ

نور محمد تره کی

یو ریالیست لیکوال

محب بښپراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شروع د لوي ذات د نامې نه چې بخښونکی او مهروبانه دے

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول حقونه د ليکوال سره محفوظ دي

د کتاب نوم :	نورمحمدتره کی یو ریالیست لیکوال
د لیکوال نوم:	محب الله شپراز
د پلار نوم :	حاجي محمد شفیق جلال زی
زده کړي	شپارسم(اقتصادیات او پښتو)ایم فل(پښتو)
د زېږون نېټه :	۱۹۸۲-۰۱-۰۱
د زېږون ځای :	سیف الله کلا
کمپوز کونکی :	پخپله
خپرونکی او ټولنه :	پښتانه مترقي لیکوال
چاپ شمېره:	زر (۱۰۰۰)
بیعه:	دوه نیم سوه ۲۵۰
چاپ کال:	اګست ۲۰۲۰
چاپ ځای:	کتاب کور پېښور

د موندلو درکونه :

کتاب کور پېښور: 03319801600

تکتو کتاب کور کاسي روډ کوټه

موبایل شمېره 03158859085

پښتو ادبي ټولنه کلاسیف الله

پښتانه، مترقي لیکوال.سهېلي پښتونخوا

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترون

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شُمار	سرليکونه	مخ
۱	د محب ښپراز څېړنه او د نورمحمد تره کي مقام	۸
۲	نورمحمدتره کی زما په نظر	۱۵
۳	لومړی باب: د نورمحمد تره کي ژوند ، احوال او آثار	
۴	د نور محمد تره کي قام او قبيله	۱۹
۵	شجره نسب	۲۰
۶	زېږون	۲۰
۷	د لومړني ژوند حالات	۲۱
۸	تعليم	۲۹
۹	زړ ګار	۳۱
۱۰	سياسي هلې ځلې ويښې زلميان	۳۳
۱۱	علمي او ادبي خدمات	۴۲
۱۲	د نورمحمد تره کي مرګ وژنه	۵۳
۱۳	دوېم باب: د نور محمدتره کي د ناولونو موضوعاتي جاج	۶۲

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴	د ناولونو تعارف	۲۲
۱۵	د ناولونو سماجي او معاشرتي پس منظر	۲۷
۱۶	په ناولونو کښې د مقامي او سماجي ژوند خد و خال	۲۹
۱۷	د ناولونو سياسي پس منظر	۷۳
۱۸	په ناولونو کښې دسياسي نظريې جائزه	۷۵
۱۹	د نورمحمدتره کي په ناولونو کښې طبقاتي نظريه	۷۹
۲۰	د ناول نګار په هيڅ پښتو ادب کښې د نورمحمد تره کي مقام	۸۲
۲۱	دريم باب: د نورمحمد تره کي د ناولونو فني او تېکنيکي مطالعه	۹۴
۲۲	قيصه	۹۴
۲۳	پلاټ	۱۱۰
۲۴	کردارنګاري	۱۱۹
۲۵	ډکشن/ژبه	۱۲۴
۲۶	سسپينس/تلوسه	۱۲۶
۲۷	تصادم/واقعه نګاري	۱۲۸

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

منظر کشي	۱۳۰
کلائیمپکس/ پای	۱۳۴
فلسفه حیات	۱۳۵
څلورم باب : د نورمحمد تره کي افسانه نګاري	۱۴۰
د نور محمد تره کي د افسانو تعارف	۱۴۱
د افسانو پس منظر	۱۶۲
موڅي یوه افسانه/لنډه کیسه که ناولټ	۱۶۶
د افسانو موضوعات	۱۷۳
د افسانو فني او تېکنیکي اړخونه	۱۷۵
د افسانه نګار په حیثیت پښتو ادب کښې د تره کي مقام	۱۷۷
نتیجه/پایله	
پنځم باب : خلاصه او نتیجه	۱۸۵
کتابیات او ماخذات	۱۸۹

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محب الله ښپراز څېړنه
او د نور محمد تره کي مقام

پښتانه په پښتنو کي د درو، څلورو کسانو سره ډېره مينه لري يا ډېر نفرت ځيني کوي. په دغو درو، څلورو کسانو کې يو نور محمد تره کی دی چې د افغانستان پخوانی ولس مشراو د خلق ډيموکراتيک ګوند عمومي منشي پاته سوی دی. د نفرت او محبت پيماني د پښتنو معلومي وي خو زياتره وخت داسي هم وي چې پښتانه د خپلي ناخبرۍ او سادګۍ له کبله د بل د پروپېګنډې ښکار سي ځکه دا دمحبت او نفرت پيمانه ته هم مورِ حتمي رايه په دې نه سو ويلی چې زمورِ نفسيات دغه وي چې د اکثريت تابيع يواکثريت د جمهوريت لار ده او مورِ په اموخته او آماده يو. لاکن زمورِ آمادګۍ او اموخته والي مورِ همېشه له مشکلاتو سره مخامخ کړي يو ځکه خبره، بحث، منطق او دلايل له ميانه وو ځي نو بيا صحيح فيصله دځان، قام او وطن له پاره کول ګرانه سي. راسئ په دغه پيمانه د پښتنو د نورمحمد تره کي سره د مينې او نفرت لاري ، کوڅې و پلټو.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتنو د نفرت لومړی پیمانه د ثور انقلاب د راتګ او طریقه کار سره ده؟ زیاتره وایي چې ثور انقلاب کوه دیتا وه ځکه افغاني ټولنه په ذهني او علمي توګه دې ته اماده نه وه .او نه د دې د پاره په لویه کچه دومره کار سوی وو چې د خلکو ذهنونه تیار وائ ، په نوړو ثوریو کې دا یو نابالغه انقلاب وو .چې خپلو مشرانو یې بیا یو بل له لاري ایستل،قتل کول یوه مشغله و ګرځیده. او هم د دې انقلاب له وجې افغان وطن له تپرو څلویښتو کالو راهیسې د کشت وخون میدان ګرځیدلی دی .په لکاو افغانان له منځه ولاړل، په میلیونو میلیونو افغانان مهاجرت ته اړ سول.او د دوی دریم نسل به حتماً د هغو هېوادو وګړي وګرځي،چیرې چې دوی اوس میشت دي .د افغانستان درې نسله له تعلیم څخه بې برخې پاته سول او د جهاد و فساد په دې جنګ کې اوس هم مشغول پاته دي .په زرهاو د ټول عمرد پاره،ګوډ، راندې،شنډ او اپاهج پاته دي .تعلیم،طب،کښت وکروندې،کلتور،ژبه،ښارونه، معاش تر اوسه په داؤ لګیدلي دي او داسې نور بې شمېره، تپونه،مصیبتونه او غمونه له افغانانو سره صرف په دې وجه تر اوسه پاته دي چې د ثور انقلاب دغلط وخت د انتخاب له

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبله وسو.دا تجزيه،څېړنه غواړي،بحثونه غواړي. اودحل لاري غواړي .

بل طرف ته له نور محمد تره کي سره مينه لرونکي دا دليل وړاندې کوي چې افغانستان د سود او رشوت له قبله د کومو حالاتو سره مخامخ ووهغه ټول هېواد و سخت ترينو حالاتو ته ور شکېل کړی وو.طبقاتي توپير دومره ژور او عام سوی وو چې د غريب او امير د مقام هيڅ ټاکنه کېدلی نه سوه . د غريب،عزت،دولت او د سر د تحفظ د هيچا سره نه وو. د امير لاس چا رانيولی نه سود کروندګر او مزدور ټول حقوق پايماله وو.د ښځو حق تر پښو لاندې کېدی د ماشومانو د ليک لوست هيڅ انتظام نه وو. د بادشاهت منګولي نيمي پېړۍ ته رسېدونکې وې .د پر مختګ او خوشحالۍ هيڅ آثار نه ښکاره کېدل .ځکه په داسي حالاتو کي بدلون او انقلاب د ټولنې ضرورت وي او نور محمد تره کي د خپل قلم ، همت ، سياسي تدبر او تدبير له لاري دې انقلاب ته لار جوړه کړه .د ده نيت صفااو منزل معلوم وو لاکن نړۍ وال سامراج ،رجعتي عناصرو او فيودالي نظام،د ده او د ملګرو انقلاب ته خنډونه جوړ کړل.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دويمه تجزيه هم د لومړۍ په څېړنه او شننه غواړي خو د
پښتنو بدبختي دا ده چې هغه په متنازعه شي نه خبره کوي
اونه ليک .مور به هله د ښه او بد په تميز پوهېږو چې هغه شی
په غيرجانبداره توګه وشنو.و پلټو او بيا په دليل اومنطق
يوې پايلې ته ورسېږو.هم دغه جرات زمور د نوي کهول زيرک
ليکوال ښاغلي محب الله ښپراز تر دې هانده کړی دی چې د
ښاغلي نور محمد تره کي علمي او ادبي آثار يې د خپل ايم فل
د مقالې عنوان ,,په پښتو افسانوي ادب کښې د نورمحمد تره
کي کردار,, ګرځولی دی.
لوستونکي پوهېږي چې د علمي او مسلکي ډګرې لپاره
ليکوال د څومره کړاونو تېريږي او تر دې هانده پوري چې
هغه په خلاص مټ قلم او آزاده فضا کي د فکر نيلی نسي
زغلولی ځکه به مور دلته هم د ليکوال دا مجبوري مخته
ايږدو. لاکن د دې سرېږه ښاغلي ښپراز د نور محمد تره کي د
علمي او ادبي آثارو په څنګ کي ، د ده د شخصيت،
کورنۍ،علم ولوست،معاش،ژوند او په سياسي هلو ځلو هم
قلم زغلولی دی او په ډېر دقيق انداز يې دا معلومات زمور
سخې ته اينبي دي .د تره کي د ټولو معلوم اونامعلوم
ناولونو،افسانو او ليکنو،په اړه څېړنه دښپراز علمي مقام

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړې د مسلکي څېړنې يوه مجبوري دا هم وي چې هغه مثبت شيانو ته پاملرنه او لار ورکوي .جايز تنقيد شايد زمونږ ټولنه او په ځانګړي توګه د پوهنتون استاذان اوس هم نه زغمي دا ته به زه د بد بختۍ علامت و وايم . د دې به يو وړوکی مثال زه ستاسو مخې ته کښېږدم .

په افغاني ټولنه کي رشوت او سود عام وو .ټولو ملايانو د ملک او خان په خُله آمين وايه ،دا شی تره کي په ډېر شدت سره د خپلو ليکنو محور ګرځولی دی بل طرف ته د تره کي په اړه دا خبره هم پټه نه ده چې هغه به خپل هر ملګري ته ويل چې تا د قرآن شريف مطالعه کړې ده کنه؟ولي که تاسو د خپل مذهب په اړه ناخبره ياست بيا د خپلو ملايانو سره به څرنګه بحث او دليل ويلای سئ .اوس که دغه پيمانه مخته کښېږدونو خبره په خپله په محترم نورمحمد تره کي هم د ټولوله مخه راځي چې ته په دې حقيقت خبر وې نو تا ولي په خپلو ليکنوکې د سود او رشوت په خلاف د قرآني آيتونو او د احاديثو مرسته نه اخيسته . قرآن مجيد د سود خور او رشوت خور په اړه چې څومره ښکاره احکامات لري ښايي د نړۍ په يو بل کتاب کي داسي نه وي .په داسي کولو کېدلی سو چې پښتانه د تره کي په خبره په نور ښه انداز پوهه سوي ول .

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر حال د نور محمد تره کي په پښتو افسانوي ادب کي مقام د لمر په شان تابان دی یو خو د لومړي ناول په لیکلو دا کړېدت بل څوک وړلای نه سي .دویم یونوی صنف په مخ بیول او خپلي ژبي ته پراخوالی یواځي د ده په برخه ګرځي .دریم د ناول ټول فني ځانګړتیاوي لکه پلاټ، کردارونه، مکالمې، سسپینس او پېغام له هر لحاظه یې پښتو ناول ته ترقي ورکړه،خو د ده دناول دوې ځانګړتیاوي ماته په خپله ډېر اپیل کوي . یو د طبقاتي ټولنې په ضد علمي مبارزه او بل دسوچه تورو کارونه انسان چې د یو شي خلاف علمي مبارزه پیل کړي نور د ژوند نور خواږه او تراخه ځینې پاته وي . د تره کي هم دا کمال وو چې د ده هرناول او افسانهِ د ژوند د ناکړدو په خلاف په یوه نه یوه انداز او زاویې د هغه مخنیوی کول وو . ځکه د ده په لیکنو کي د فطرت سره مینه او انساني عشق کم کم لیدل کیږي .نور محمد تره کی دا حق لري چې په سلګونو د ایم فل او د پي ایچ ډي مقالې پر وه لیکل سي .هله به د ده علمي ،ادبي او سیاسي مقام نور رابرسېره سي .چې د ده په اړه هر اړخیځ جاج واخیستل سي .ځکه د ده ډېر لیکونه اوس هم له ټولنې پټ دي .

ښاغلی محب الله ښپراز له هر لحاظه د ډاډ وړ دی چې د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلکي څېړني تر څنګ يې موږ ته د نور محمد تره کي د ډېرو آثارو په حقله تجزيه هم وړاندې کړه .که چيري دی د خپلې پي ايچ ډي مقالې عنوان هم له دې سره اړوند د تره کي په باب کښېږدي نو کوم اړخونه چې اوس لږ تشنه دي هغه به هم د علم د خزانو را ډک سي .بل د نور محمد تره کي حق به هم لږ پر ځای سي . ولي نور محمد تره کي چې د پښتنو او پښتنې ټولنې لپاره کوم خوبونه ليدلي ول پښتنو ده ته په هغه درنه سترګه و نه کتل . د ده علمي، ادبي او سياسي مقام دومره اوچت دی چې د ډېرو کمو اتلانو په نصيب کېدای سي

ښاغلي محب الله ښېراز ته پر دې علمي څېړنه تبريکي وړاندې کوم او ټولو پښتنو ته خواست کوم چې دا علمي اثرېه ډېر شوق او ذوق هرمرو ولولي .

نور د وطن د محبت ثبوت له کومه راوړم
خلکو رامببل لټول مابې ښکلولې خاوري

ډاکټر لياقت تابان
اتوار ۶م د اکتوبر ۲۰۱۹ .

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد تره کی زما په نظر

ربنتیا خبره ده چې د یوهٔ لیکوال یا سیاسي شخصیت سره ټرون د هغه شخصیت ،فن ،علمیت او سپېڅلتیا ښکاره کوي او دهغه په شخصیت کې ډېر داسي خصلتونه شتون لري چې یو څوک د هغه له مبارزې،عمل،علمي کار،سیاست،ادبي خدمات او د هغه له سپېڅلتیا څخه اغېزمن شوی وي او ورسره خوږ ټرون ولري.

زهٔ دا نهٔ وایم چې ګوا کې زهٔ د نور محمد تره کي په فن او ژوند بشپړ پوهنه لرم یا دومره استعداد لرم چې د هغه پر علم او فن باندې دي تنقیدي څېړنه وکړم خو زهٔ د نورمحمد تره کي له ژوندا و فن سره هغه وخت اشناشوم چې کله زما د سکول یا لیسې استاد شېرزمان زیارمل صاحب راته د نور محمد تره کي ناول ,,دبنګ مسافري،، د مطالعه کولو د پاره راکړ غالباً دا به په ۲۰۰۰م کال شاوخوا کې وو چې دغه ناول ما مطالعه کړ او زهٔ ورځنې اغېزمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوم او دې ناول په ماکښې فکري خوځښت پيدا کړ او زهٔ يې وه هڅلوم چې زهٔ د نور محمد تره کي فن، سياست او ژوند ټول ولولم او ځان تري خبر کړم . د نور محمدتره کي په اړه چې ما څومره مطالعه کړې ده په هغه کښې څو داسي عناصرو شتون درلود چې ما زيات اغېزمن کړي .

زهٔ هم دغو څو شيانو زيات اغېزمن کړم چې د نور محمدتره کي په شخصيت کې موجود ؤ لکه د نور محمدتره کي له ماشومواليد يوې کونډې په کور کښې مزدوري او ورسره زدکړي روانې ساتل. بيا په هم دغه کم عمر کښې تره کی د مسافری ژوند کوي هم زدکړې او دغه فکري اثر پکښې لا هڅاندې پاتېږي او تره کی د هندوستان پر خوا په مزدوريو پسې ځې خو خپل فکري خوځښت ورځ تر بلې ځلاند ساتي. يعنې د مزدوری په وخت کښې يې لا هم سياسي هلې ځلې روانې ساتلې دي .

ده يو سنجيده سياسي ،ادبي او ټولنيز شخصيت درلود چې په هره مبارزه کښې بريالی کېدو او ورسره د دهٔ د مشرتابه خصلوته چې په افغان رنګه سخته ټولنه کښې يې انقلاب ته زمينه برابروله .دا د نورمحمد تره کي دشخصيت کمال وو چې دهٔ خپلې زدکړې اومزدوری کولې خو په اړخ کښې يې ورسره خپل فکري بنسټ هم برقرار او ژوندی ساتلی وی او دا يې بيا بل کمال وی چې دغه فکري بنسټ يې د افغان ټولنې د نوي سهار د راوستلو د پاره په کارولی وو، يعنې له ۱۹۴۷-۴۶م کلونو د وېښ زلميان نومې ادبي او علمي تنظيم څخه بيا تر ۱۹۶۵م کال خلق ډيموکراتيک ګوند افغانستان بنسټ ايښودو پورې او بيا تر خلقي انقلاب پورې د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور محمد تره کي ژوند ټوله يوه بشپړ منظمه مبارزه ده چې يوه بشپړ ده د شخصيت سپېځلتيا ښکاره کوي . د ده ټول ژوند يو منظم ادبي . سياسي . علمي اوعملي شخصيت راپه ګوته کوي .

زه په خپل ژوند کې څو شخصيتونو زيات متاثر کړی يم چې په له هغو څخه د ببلابېلو عواملو پر بنياد اغېزمن شوی يم يعني زه د يو مصلح ، اصلاح کونکي ، او ټولنيز شعور خورنوکي مبارز باچاخان . ديوه انقلابي مشر نورمحمد تره کي . د يوه پاچا په حيث شهيد ډاکټر نجيب او د يوه لوستونکې د سازمان مشر په حيث د شهيد عبدالرحمان ايسوټ له مبارزې څخه زيات متاثر پاتې شوی يم . زه به کوشش کوم چې هم داسي مبارزين هر وخت په ياد ولرم او و خپل ځپلي ولس ته د خپل قلم له لاري يې ورته په تاريخ کښې ثبت کړم . که وخت وفا وکړه .

زما يو دا خواهش هم وو چې زه په خپل ژوند کښې خپل ليکلي آثار د کتاب په شکل کښې وه وينم او داسي څه وليکم چې زموږ ولس تړې سالمه ګټه تر لاسه کړي . هغه خواهش مې دا دی تر يو حده پوره دی او دغه څېړنيز کتاب ستاسو حضور ته وړاندې کوم . ستاسو درنو نقادانو د نظر په هيله چې زما د کتاب هم جاج واخيستل شي تر څو دا ځانته معلوم کړم چې زما دغه فن څومره په ټول پوره دی . زه غواړم د هغو ټولو ملګرو زښته مننه وکړم کوم چا چې زه هڅولی يم چې په ليکوالی لاس پوری کړم او کوم چا چې په دې کار کښې مينه او حوصله راکړېده کوم چاچې له ما څخه د يوه ليکوال توقع کړې ده . کوم چا چې په دې لار کښې راته لارښودنه کړې ده . کوم چا چې زما د لابريالیتوب هيله ساتلې ده . زه په نامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامهء ټول ملګري ځکه نهء یادوم چې څوک به رانه په هېره پاتې شي . زهء ډېره مننه د هغه چاکوم ،کوم چا چې زما پر فن او لیک تنقید کړی دی او د تنقید له لارې یې راته زدکړه راکړې ده او زما تخلیق یې لا پیاوړی کړی دی .ولي چې زما دا ایمان او یقین لرم چې تنقید دتخلیق ښکلا ده .

په درنښت او انساني مینه

ستاسو کشر

محب الله ښېراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۱.د نور محمد تره کي قام او قبیله:

نورمحمد تره کی د پښتنو له یوې مشهورې قبیلې شبي خپل تره کي سره تعلق لري . تره کي قبیله بیا په سر کښې له خلجي (غلځي) سره ترون لري. د تره کي قبیلې اوسېدونکي په بنیادي توګه د غرج یا غور د سیمې ځایي خلق دي . د نور محمد تره کي قبیله په بنیادي توګه یوه کوچیانه او پوښده قبیله وه او په ځانګړې توګه د دوئ خپله کورنۍ یوه کروندګره. مالداره کورنۍ وه خو کله کله یې کوچیانه ژوند هم درلود. چې د افغانستان له مقر اولسوالۍ سره یې ترون درلود. دوئ خو اکثر ژوند کروندګري یا په پوندګۍ کښې تېر کړی دی البته د ژوند د پرمختګ په لټه کښې یې د ښاروالۍ ژوند هم تېر کړی دی . نورمحمدتره کي په خپله د پلار له خوا د ژوند د جوړولو او د پرمختګ له پاره هیڅ نۀ درلودل خو پلار یې که هر څو کروندګر او کوچیانه ژوند کاوه خو دا خواهش یې درلود چې زوی یې د ژوند په لارو کښې د هستۍ او خوشحالۍ ژوند تر لاسه کړي . البته د نورمحمد تره کي یو اکا ؤ چې هغۀ څۀ مالداري درلوده خو نورمحمد تره کي په خپله خپل ژوند د پر مخ ببولو د پاره هلې ځلې زیاتې کړې دي او د پلار مرسته یې هم تر لاسه کړې ده او هڅه یې کړې ده چې نورمحمد تره کي خپل ژوند د یوۀ باسېواده انسان په توګه ولري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نورمحمد ترکي قبيله له غلځي په هغه خوا بيا د پښتنو له يوې بل لوئ ښاخ غورغښت سره تعلق لري. او په دې منځ کښې يې نور قبيلوي ټرون په تيارو کښې پروت دی. او تر اوسه چا د شجرې پر بنا يقيني پرمختګ نه دی کړی.

۱.۲. شجره نسب:

ټول څېړونکي اومحققين په دې نظر دي چې د نور محمد تره کي نوم نورمحمد ؤ او "د پلار نوم يې نظر محمد ؤ"(۱)

او د اکا نوم يې "اميرالملک ؤ"(۲).

او يو ورور چې تر دې مشر ؤ نوم يې سلطان محمد ؤ هم شته. او د کورودانې نوم يې تاج بي بي ؤ چې دې به تاجی بلله په قوم افغان. پښتون ؤ اود تره کي نومې قبيلې له شبيخېل نومې پښې سره يې ټرون درلود.

نور يې نو د شجرې په حقله هم زيات معلومات ځکه نه شته چې د دوئ کورنۍ يوه کروندګره او کوچيانه کورنۍ وه چې د شجرې پل يې پر مخ وړل ستونځمن کار دی نو ځکه مونږ به يې په هم دې باندې د شجرې لړۍ را لنډه کړو.

۱.۳..زېږون:

د نور محمد ترکي زېږېدنه د ناوې ناوه چې په هغه وخت يو کلی ؤ او په ۲۰۰۲م کال کښې ناوه کلی هم په اولسوالۍ بدل شوی دی چې اوس بشپړه اولسوالۍ ده، په اولسوالۍ کښې شوې ده.

"په سره کلي"(۳).

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مقر اولسوالۍ او غزني ولايت افغانستان کښې د نظر محمد تره
کي په کور کښې زېږېدلی دی.
د کال ۱۲۹۶م هـ ش کښې د سرطان د مياشتې پر ۲۳م نېټه (۴
چې د ۱۵م جولايي ۱۹۱۷م عيسوي کال، سره سمون خوري د
زېږون ورځ ده. او مورنی وطن يا خاوره يې افغانستان دی.

۱.۴ د لومړني ژوند حالات:

نور محمد تره کی په بنيادي توګه په يوه غريبه کروندګره او
کوچيانه کورنۍ کښې زېږېدلی دی او د ژوند په لومړي سر کښې
يې د پر ستړي او له خواری ډک وختونه ليدلي دي او ان دا چې د
فطرت د تقاضو برخلاف يې د ژوند پيل کړی دی يعني ايله په
پينځۀ کلنۍ عمر کښې يې د يوې کونډې مېرمنې په کور کښې د
مزدورۍ ژوند پيل کړی دی چې په يو وخت کښې به يې هم د هغې
کونډې ښځې د کور کارونه ورکول او هم به يې شپنی (مال پوول)
کوله. له دې سره سره به يې له خپل پلار سره هم په کاروکولو کښې
مرسته کوله. خو پلار که يې څۀ هم په خپله نالوستي او بې سواده ؤ
خو غوښتل يې چې زوی يې د ښۀ لوستي يا د هستمن ژوند خاوند
شي. نوهم دا ؤ چې د پلار په خوښه يې په لومړي وار د مقر
اولسوالۍ په اول ښونځي کښې داخل کړل شو چې په هم دغه
ښونځي کښې يې خپلې بنيادي زدکړې تر لاسه کړې. نورمحمد تره
کي چې کله دلته په خپل کلي کښې لومړۍ زدکړې تر سره کړې نو له
هغه پس يې هڅه وکړه چې د خپل کور د بنيادي معيشت د برابرولو
د پاره کوم چرې د کار زمينه هم برابره کړي تر څو د کور معاشي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونځه د حل د پاره کار وکړي. خو څۀ داسې کار يې بيا هم نۀ کړ
تر لاسه البته د نورمحمد تره کي د پلار نظر محمد تره کي ورور
اميرالملک تره کي چې څۀ مالداري يې درلودله او څۀ تجارت يې
هم کولو او دلته په کليواو شاوخوا کښې له مالدارانو او کوچيانو
څخه وړې د تجارانود پاره اخيستلې او د وړيو نور محصولات
رانيول او بيا به يې هغه کندهار ته ور استول چې په کندهار کښې
يې د يوۀ شرکت سره اړيکې درلودلې او هم د هغه له لارې به يې
ثمرقند او بخاراته تجارت کاوه. د هم دغو اړيکو په سوب باندې د
نورمحمد ترکي پلار وکړای شول چې د نورمحمد د پاره د کار يوه
ترپټه و نيسي. خو د شفاهي ماخذ له مخې داسې وئيل کېږي چې
نورمحمد ترکي په هغه کوچني والي کښې دلته د بلوچستان ايالت
په پښين ښار (چې هغه وخت د برتانوي هند برخه ؤ) کښې هم
اوسېدلی دی او هلته يې لومړي ښونځي هم وئيلي دي. په دې اړه
باندې د پښتو نوموړي ليکوال نعيم ازاد دا شفاهي ماخذ څۀ داسې
بيانوي:

"نور محمد تره کي په ۱۹۲۷م عيسوي کښې په شنغری نومې
کلي کښې څۀ موده لومړی ښونځی وئيلی دی چې د درېم. ځلورم
ټولګي زدکړې يې په کښې کړې دي او هم دلته يې د خور په کور
کښې ژوند کاوۀ".

ددې شفاهي خبرې د سپيناوي د پاره يوه بله مستنده حواله را
اخلو چې داسې په کښې ليکلې دي:

"به اساس گفته های برادر بزرگ تره کي مرحوم سلطان محمد
تره کي انها در شهر کويته که در انزمان يک کشور جداگانه تحت

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحمایه بریتانیا بود به کار های شاقه برائی امرار حیات و ادامه تحصیل برداختند. زماني هم برادر بزرگ شان برائی مدت معین جهت امرار حیات بحیث کارگر ماهر و باسواد خرید و فروش میشد در همین ایام نورمحمد تره کي پدر خویش را در زلزله مشهور کوئته که بتاریخ ۳۱مئ ۱۹۳۵ بوقوع پیوست ازدست داد. در زمان مرگ پدر، تره کي در شرکت تجارتي پشتون مصروف کار بود.(۵)

ژباړه: د نورمحمد تره کي مشر وروړسلطان محمد تره کي د خولې بیان دی چې مونږ د کوټې په ښار کښې چې هغه وخت د برتانیې د واکداری لاندې وه، د پاره د روزګار او تعلیم ژوند کاوه. د نورمحمد تره کي مشر وروړ چې یو باسپواد او هنرمند کس ؤ د یو څۀ وخت د پاره په هم دغه ښار کوټه کښې د تجارتي سامان د خرید او فروخت د پاره اوسېدی. د هغه بیان دی وایي چې په دغه ورځو کښې د کوټې د ۳۱م مئ ۱۹۳۵م کال زلزلې کښې د نورمحمد تره کي پلار مړشوی ؤ او نورمحمد تره کي په پښتون تجارتي کمپنۍ کښې کار کاوه.

خو چې پلار یې دلته مړ شو نو دی مجبور شو چې په مزدورۍ پسې ولاړ شي نو ځکه له دې وروسته نورمحمد تره کي په مزدورۍ پسې کندهار ته راغلي او هلته یې له یوه نوموتي سوداګر موسي خان سره تعلق پیدا شو او بیا یې له هم دې لارې د پښتون تجارتي شرکت د رئیس موسي خان په وسیله د هم دغه شرکت د اسټاځیتلوب د پاره د هندوستان بسبۍ ښار ته د کلرک (معاون) په توګه و لیږل شو او په هم دغو شپو کښې د دوئ اکا امیرالملک تره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د برتانوي هندي سرکار د پاره دا کار کاوه چې د خپل قوم ځوانان به يې هندوستان ته د مزدورۍ د پاره استول او په بدل کښې به يې د خپل دغه کار د حق بدل هم تر لاسه کولو.

"په هم دغه وخت کښې د اميرالملک چې د نور محمد تره کي اکا ؤ د برتانوي هندي حکومت د پاره د ټيکدار په توګه کار کاوۀ او د هغۀ دنده دا وه چې د خپل قوم ځوانان به يې هند ته د سړک جوړولو او دغه ډول د نورو کارونو د پاره استول په بدل کښې به يې حق الذمه ترلاسه کوله."(۶)

نورمحمد تره کي له هند څخه پوره پينځۀ کاله پس خپل هيواد ته راستون شو او هم دلته يې په کابل ښار کښې بېلا بېلې ژورنالستي او د کاتبي په توګه دندې تر سره کول پيل کړل. تر ۱۹۵۲م کال پورې يې په حکومتي ادارو او يا هم په اولسي ادارو کښې خپلې دندې کولې چې.

"په ۱۹۵۲م کال کښې دوېم ځلي د لږ وخت د پاره د باختر خبرې اژانس سره د مدير په توګه په کار و ګومارل شو."(۷)

له دې څخه وروسته يې خپل يو ذاتي دفتر خلاص کړ چې په کښې بېلا بېلې د اردو، فارسي او انګرېزي ژبو څخه د ژباړې کولو کار به يې کاوه. او اخر يې هم هغه خپل ذاتي پرانستي دفتر په سياسي هلو ځلو او د مبارزې په دفتر بدل شو او د قوم مخته د يوۀ سياسي مبارز په توګه و پېژندل شو. له ۱۹۵۲م کال څخه وروسته تر دريو کالو پورې په امريکا کښې د کار په سبب تللی دی او هلته يې هم د ژورنالستي او سفارتي کار د پاره تللی دی په دې اړه يو بل بهرني لېکوال څه داسې ليکي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

"دغه (نورمحمد تره کي) ليکوال د پښتو د تدريساتو د ما بر په
حيث و تاکل شو او ورپسي وروسته بيا د باختر خبري ارانس
رياست ور په غاړه شو. په ۱۹۵۳م کال کښې دی په امريکا کښې د
افغاني سفارت د مطبوعاتي اتاشي په حيث مقرر شو او هلته لاړ او
په کال ۱۹۵۵ کښې بېرته افغانستان ته راغلی او په ادبي فعاليت
يې شروع وکړه"(۸)

د هم دې پورتنۍ اقتباس په حق کښې يو بل پښتون ليکوال حه
داسې ليکي او دا ثابتوي چې نورمحمد تره کی

"په امريکا کښې د پرېس اتاشي پاته شو"(۹)

او هم دلته د دغې دندې د ترسره کېدو په سلسله کښې يو بل
انکشاف هم داسې شوی دی چې نور محمد امريکا ته تر تک له
مخه د داود خان د دولت سره د نښو اړيکو پر بنياد لېږدول شوی
دی. ولې چې نور محمد تره کی د ،،وينس زلميانو،، يو فعال او تکړه
غړی ؤ خو په دې وختونو کښې نور محمد تره کي او عبدالروف
بېنوا ته د داودي دولت له خوا د دې کار پېشکش وشو چې تاسو د
وينس زلميانو څخه لاس واخلئ مونږ به د دولت له خوا تاسو ته کار
درکړو او بهر ته به مو ولېږو نو هغه ؤ چې دوئ دغه پېشکش قبول
کړ او د وينس زلميانو له خوا وربانديې د بې وفايي او خيانت تور
ولګېدو. خو په اصل کښې دغه د خيانت نۀ ؤ بلکې په دې کښې د
دوئ خپله فکري يا نظرياتي مجبوري وه چې دوئ به د وينس
زلميانوله ډلې څخه وتل او خپل د مارکسست او شوشلست نظريې
د پاره بې سياسي کار خپل کړی ؤ. نو ځکه دوئ ته دا چانس د
دولت له لوري او د يوې اسانتيا په توګه تر لاسه شو او دوئ د دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چانس له لاري بهر ته هم ځان ورساوهٔ او هلته ورته د خپل فکر او نظر د پاره د کار پیلولو موقع هم تر لاسه شوه خو د دولت سره د وفادارۍ هیڅ قسم تور ورباندې نهٔ دی ثابت شوی ولې چې هم دغه دولت په وروستو کښې بیا نور محمد تره کی او ملګري یې د دولت په خلاف د سیاسي هلو ځلو په بنیاد جیلونو ته واچول. خو د دوئ د دې کار په بدل کښې د ویښ زلمیانو نورو پاتې ملګرو داپریکړه وکړه چې دوئ یې د ویښ زلمیانو له ډلې وایستل. په دې اړه محمد عالم بڅرکی چې د ویښ زلمیان په نامهٔ په کتاب کښې د غلام محي الدین زرمه وال "د ویښ زلمیانو جمعیت" تر سرلیک لاندې لیکلي لیک کښې داسې راوړي.

"دولت چې د ویښ زلمیانو پرمختګ وار خطا کړی ؤ او نهٔ یې غوښتل چې د ملت د حقوقو د غصبیدو څخه خپلې منګولې و کاږي. نو یې لومړی کوشش وکړچې د ویښ زلمیانو د تحریک ځنو خلقو ته د استعانت او امتیاز لاس ور اوږد کړي. تر ټولو لومړی نور محمد تره کي او ښنوا د حکومت دا لاس ور مچ کړ او ملي حقوقو ته یې شا وروکړځوله دوارو په دوارو لاسو د سیاست څخه خپله "توبه نامه" او هم د ویښ زلمیانو د جمعیت څخه د استعفا کولو په صورت کښې حکومت ته ورکړه" (۱۰)

نورمحمد تره کی شپږ میاشتې وروسته له امریکا څخه د حکومت له خوا په داسې حال کښې راوغوښتل شو چې هلته په امریکا کښې د یوه مطبوعاتي کانفرنس کولو سره یې د افغانستان ټول سیاسي حالت په ځانګړې توګه د حکومت هغه د اولس ضد کارونه په ګوته کړل. د دې کانفرانس له وجې نورمحمد تره کی په

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیواله کچه مشهور شو او په نړیوالو مطبوعاتو کښې یې دا کنفرانس په ښه توګه خپور شو او ورسره د دۀ عکسونه هم خپارۀ شول چې په داسې کار سره د داودي دولت ته یوه لویه ستونځه پیښه شوه. نو نور محمد تره کی یې هلته په امریکا کښې د ماموریت له دندې څخه ګوښه کړ او وطن ته یې راوغوښتلو نور محمد تره کی چې کله هم ببرته خپل هیواد ته راغلو نو خپل کورته تر تګ له مخه یې و داود ته ټیلیفون وکړ او ورته یې ووئیل چې

"زه نورمحمد تره کی یم هم دا اوس را ورسیدم کورته ولاړ شم که زندان ته؟ داود ورته و وئیل چې کورته ولاړ شه بیا به دې راوغواړم"(۱۱)

خو د دغه ټیلیفون په حقله یو بل لیکوال چې د ویښ زلمیانو یو فعال ملګری ؤ، محمد علم بخرکی په دې اړه داسې بیان کوي:

"چې دی نورمحمد تره کي،کابل ته راورسیدۀ. نو تر ټولو د مخه د "کابل سینما" ته ورغی او له هغه ځایه څخه یې ښاغلي عبدالروف بینوا ته ټیلیفون وکړ چې "زۀ خو دا یم راغلم. نۀ یم خبر چې کورته ولاړ شم که بندیخانې ته؟" بینوا صاحب موضوع د غلام حسن خان صافي سره مطرح کړه او د دوئ په توسط دا مسئله د سردار تر غوږو تېره شوه او هغه یې و بخښه بندي نۀ شو، خو له کاره یې برطرفه کړ"(۱۲).

دلته له هم دغې ورځې څخه نورمحمدتره کی د حکومت له خوا د دولت په ضد کارونو باندې تورن ؤ اود پټو دولتي ادارو او پولیسو له خوا یې شالوري کیده او کله کله خو به وربانديې زیات فشارونه د سیاسي هلو ځلو له کبله اچول کیدل خو دۀ خپلې ذاتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرکرمیانې کولې چې دا کاریې د ببلا ببلو لیکنو او ترجمو په شکل کښې کاوۀ او دا کار یې په ځانګړې توګه خپل سیاسي فکر او نظر ته کولو. د دې ټولو ستونځو سلسله لا نۀ وه ختمه چې نورمحمدتره کي په کابل کښې خپل یو دارالترجمه پرانستلو چې د "نور دارالترجمه" په نامۀ یې په کار پیل کړو او له دې لارې یې خپلې سیاسي هلې ځلې لا نورې پیاوړې کړلې او د مختلفو مضامینو چاپول یې پیل کړل چې په اولس کښې د یو سیاسي خبرتیا په حقله د خپل دولت او سرکار بد کارونه او د اولس ضد کارونه روښانه کړي او اولس را وپاروي ان تر دې مهاله چې دغه ذاتي دفتر یې په سیاسي ګوندي دفتر بدلیږي. او په باقاعده ډول یې د سیاسي ګوند له لارې خپلې لا تودې سیاسي مبارزې باندې پیل وکړ او د خپلې سیاسي مبارزې بنیاد یې د اولس په سیاسي توګه روزل ؤ او په اولس کښې یې د سوشلسټ او مارکسسټ نظریاتو د خورولو د پاره سیاسي مبارزه توده وساتله.

نور محمدتره کي خپل دغه سیاسي ګوند جوړول هغه وخت پیل کړ چې کله دی تر دې وړاندې د ببلا ببلو سیاسي وزګرانو سره. د اولس په مبلمستونونو کښې به یې سیاسي تاودۀ بحثونه کول خلق به یې د طبقاتي مبارزې د پاره تیاروول په لږه موده کښې نور محمد تره کي دا سیاسي هلې ځلې ډېرې پر مخ بوتلې او د اولس په ځوانانو کښې یې ډېر قدر او شهرت تر لاسه کړو او ورسره به یې هر سیاسي کس ته د ملګرتیا لاس ور غځاوه. او ورسره د اخبارونو له لارې به یې د اولس د پاره داسې مضامین خپرول چې هغه به د اولس د زړۀ غږ جوړ شو او اولس به یې په دې یقیني کړ چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

استثمار او استعماري قوتونه کار کوي او پر دولت باندې يې اعتماد کمپدل پيل شول. د دې ټولو هلو ځلو په نتيجه کښې دا ؤ چې تره کی اوملګري يې په دې و توانېدل چې يو سياسي ګوند په ښکاره توګه جوړ کړي او د هم هغه له لارې په پراخه توګه سياسي سرګرميانې وکړي. د افغانستان روڼ اندو او ترقي پسندانو انقلابي نظر لرونکيو ځوانانو ځان سره يو کړ اويو انقلابي طبقاتي تحريک وجود پيدا کړچې يو ليکوال يې داسي بيانوي.

د خلق ډيمو کرېټک ګوند افغانستان په نامۀ د جنورۍ د مياشتې پر اوله نېټه په ۱۹۶۵م کال باندې د سياسي ګوند بنسټ کښېښود،،(۱۳).

چې دا بنسټيزه غونډه يې د نورمحمدتره کي په کور شېرشاه مېنه کابل کښې تر سره شوه، په دې غونډه کښې ټول ۳۰ کسان راغونډتل شوي ؤ خو ۲۷ کسانو په کښې ګډون درلود او هم دغو کسانو چې ګډون يې درلود په خپل شمول سره د ګوند بنياد کښېښود. کوم درې کسان چې غونډې ته نۀ وو راغلي هغوئ د قبول وړ عذر سره د راتلګ بخښنه غوښتې وه خو ورسره يې دا خبره کړې وه چې مونږ درسره ملګرتيا لرو.

۱۵. تعليم:

نور محمد تره کي په لومړي ځل د مقر اولسوالۍ له لومړي ښونځي څخه زدکړې تر لاسه کړې دي او بيا يې د لومړي ښونځي درېم او څلورم ټولګي په پښين شنغري کلي کښې وئيلي دي. په پښين کښې يې هم د مزدورۍ کولو څخه شفاهي ثبوتونه شته چې له

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعلیم سره سره یې مزدوري هم کړې ده. خو په لیکلې بڼه د دې خبرې هیڅ ثبوت نۀ تر لاسه کېږي. له دې وروسته یې هم خپل تعلیم نور پر مخ باندې وئیلی دی خو هغه یې هم په ډېرو سختو حالاتو کښې وئیلی دی ولې چې په یوۀ وخت کښې به یې مزدوري هم کوله او ورسره به یې تعلیم هم کولو او دا ۀ چې کله هم د پښتون تجارتي شرکت له خوا د بمبۍ ښار ته د استاځي په توګه د کاتب د دندې له پاره ولاړ او هم هلته به یې د شپې په وخت کښې د تعلیم سره سره د اردو او انګرېزي ژبو زدکړې کولې. نور محمد تره کي د هندوستان په بمبۍ ښارکښې هم د زدکړې او علم د حاصلولو په خاطر ارام نۀ دی کښېنستلی او هلته په هندوستان کښې یې د شپې د ښوونځي په پرګرامونو کښې حاضر شوی دی. ورسره یې اردو او انګرېزي ژبو په زده کولو پیل کړی دی دلته یو بل لیکوال داسې راوړي:

"موسی خان دی د هند بمبۍ ته ولېږۀ چې هلته د افغان شرکت یوه څانګه وه. هلته یې د شپې لېسه تر لسم ټولګۍ پورې ولوسته. له دې سره سره یې څۀ ناڅۀ انګلیسي او اردو هم زده کړه"(۱۴).

لکه څنګه چې نورمحمد تره کی یو تکړه او د کار کولو انسان ۀ اود تعلیم تر لاسه کولو سره یې زښته مینه درلوده او په دې ډګر کښې یې ډېرې ښې ګرندۍ هلې ځلې کولې نو په دې و توانېد چې د زدکړو په ډګر کښې یې تر لسم ټولګي پورې خپلې زدکړې بشپړه کړلې:

"په بمبۍ کښې یې خپلې زدکړې تر لسم ټولګي پورې پای ته ورسولې"(۱۵).

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ورسره يې د اردو او انګرېزۍ ژبې هم په ډېره ښه پيمانه زدکړې او په دې لاره کښې يې خورا لويه کاميابي تر لاسه کړې ده او ان دا چې دومره په زړۀ پورې سيواد يې درلود چې د شرکت د چلونکيو او کارکونکيو پام يې ځان ته په جالبه توګه راواړوه هم دا رنګه يې په هند کښې د خپلې دندې او کار په خاطر پينځۀ کاله تېر کړل او وروسته بيا خپل هيواد ته راستون شو.

۱.۶ روزګار:

نورمحمد ترکی لکه څنګه چې وړاندې وئيلي شوي دي چې نورمحمد تره کی د پنځو کالو و چې دۀ د خپل کلي د يوې کونډې ښځې په کور کښې د کار او روزګار پيل وکړ او د هغې کونډې په کور کښې به يې د کور کارونه ورکول او د هغۀ کار په بدل کښې به يې خپل اجرت تر لاسه کولو. تر څو هڅه وکړي چې خپل مور او پلارته د معاش خدمت وکړي. له دې کار سره سم به يې د خپل کور کارونه هم کول. د هم دغه روزګار په سلسه کښې يې وروسته بيا د خپل اکا اميرالملک تره کي په وسيله په پښتون تجارتي شرکت کښې د معاون يا کاتب په توګه د بمبۍ په ښار کښې په کار باندې ګومارل شوی دی او بيا يې د خپلې دندې او کار سره د زښتې مينې او اخلاص پر بنسټ د لوئ اعتماد خاوند شو او ان دا چې د خپل ژوند مکمل پينځۀ کاله يې په هم دغه شرکت کښې د بمبۍ ښار کښې تېر کړل.

پينځۀ کاله پس له هندوستان څخه بېرته راستون شو او په کابل ښار کښې يې د ژوند تېرولو ښه پرېکړه وکړه. او پرله پسې يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه پیل کړل او هڅه یې وه چې معاشي حالت د ښۀ جوړولو دپاره ډېر کار اوزیار و باسي.نو په دا ډول په کابل ښار کښې په باقاعده توګه یې د کار کولو تاسیا وکړه اود اقتصاد په وزارت کښې یې کار یې پیل کړ. په دې اړه یو لیکوال داسې لیکلي:

"د عبدالمجید زابلي په ملاتړي سره د اقتصاد په وزارت کښې د "اقتصاد" رسالې د محرز په توګه او بیا ورپسې د کانونو او صنایع په وزارت کښې د کاتب په توګه. ورپسې د دولتي انحصاراتو په شرکت چې په هغه وخت کښې د پترولو او شکرې شرکت په نامۀ یادېدۀ، کښې د کار کونکې په توګه مقرر شو".(۱۶)

له دې پس په ۱۹۵۳م کال د افغان حکومت د مطبوعاتي (پریس) څانګې له خوا په افغان سفارتخانه واشنګټن ډي. سي کښې پر کار و ګومارل شو ځکه چې د نور محمد تره کي انګریزي ښه زده وه او هلته یې دافغان سفارتخاني د یوه اهلکار په توګه کار کاوۀ. خو کله چې شاهي کورنۍ د نورمحمد تره کي په سیاسي اړیکو شکې اوخبرشول نو یې له حکومتي کارونو څخه ځان ګوښه کړ او نورمحمدتره کی ببرته راستون شو کابل ته. نورمحمد تره کي پر دغه بس نۀ کړه بلکې نور یې هم غوښتل چې د داسې کارته مخه کړي چې په هم هغه لاره کښې د خپل قوم د پاره د لیك لوست ګټه هم ولري او روزګار هم وکړي. له دې سره سم یې د هیواد وتلي شاعر. ادیب اولیکوال او سیاسي شخصیت عبدالروف بېنوا سره اړیکې نیولې دي او هم دا ؤ چې د هغه په مرسته یې خپل ځان و یو داسې ځای ته برابر کړی دی چې د هغه له لارې یې د ژوند روان قسمت هم بدلون موندلی دی او په پر له پسې توګه یې ژورنالزم ته

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخه کړې او د مدیر، مرستیال، رئیس بهرنیو اړیکو مدیر، عمومي مدیر په توګه دندې بېې پر له پسې تر سره کولې او اخر بېې د پامیر سینما تر څنګ (نور دارالترجمې) په نامهٔ دفتر خلاص کړ او خپل د معاش ذریعه یې تر ې برابروله په دې اړه څېړونکي داسي لیکي:

"په ۱۹۴۱م کال یې د هېواد د ډېر مشهوره او پیاوړي لیکوال، تاریخ لیکونکي، او سیاستوال عبدالروف بېنوا په مرسته مطبوعاتو او ژورنالزم ته مخه کړه او د مطبوعاتو د مستقل ریاست د خپرولو د دوېمې څانګې د مدیر په توګه او یو کال وروسته د رادیو افغانستان د پښتو برخې د مرستیال په توګه، ۱۹۴۴کښې د باختر اژانس د مؤسیسې د رئیس په نوګه. د فواید عامي د وزارت د قلم مخصوص د مدیر په توګه او دهغه وزارت د بهرنیو اړیکو د مدیرپه توګه او په ۱۹۴۷م کال کښې د پټرولو د ریاست د عمومي مدیر په توګه و ګومارل شواو په ۱۹۵۲م کال کښې یې د لږ وخت له پاره دوېم ځلې د باختر اژانس د عمومي مدیر په توګه دنده ترسره کړله. تر هغه وروسته نورمحمد ترکي د دولتې دندې څخه ځان ګوښه کړ او د کابل ښار د پامیر سینیما تر څنګ یې د (نوردارالترجمې) په نامهٔ دفتر خلاص کړ"(۱۷).

۱.۷. سیاسي هلې ځلې/ویښ زلمیان:

نور محمد تره کی لکه څنګه چې په فطري لحاظ تکړه او نۀ ستړی کېدونکی کس ؤ او د یو سیاسي مزاج خاوند ؤ. سیاسي مزاج لرونکي انسانان په ربښتنې توګه د مبارزې مزاج هم له وخت سره سره ترلاسه کړي. نودلته نورمحمد تره کي د هم دغه خپل جوړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي فطرت او مزاج له وجې دا ؤ چې د مجبورو او بې وزله
انسانانو په درد دردېدلی ؤ، ولې چې خپل ژوند یې تر دې مهاله
ډېر په سختیو او کړاونو کښې راتېر کړی ؤ. نو دا به یې شاید د
مزاج او وجدان مجبوري وه چې د ځپلو انسانانو د حق دپاره یې
مبارزه هم د فطرت برخه ګرځېدلې وه او د خپل معاشي هلو ځلو
سره سره یې خپل سیاسي سوچ اوفکر هم د پخلي تر بټۍ ایستلي
وي یعني چې په هند کښې یې د خپل روزګار سره سره په سیاسي
زدکړو او هلو ځلو هم پیل کړی ؤ. او روښانه ده چې هم هلته یې
دهندوستان د کمیونسټ پارټۍ سره سیاسي اړیکې نیولې وې او
هم هلته یې د نړېوال سامراجي قوتونو په حقله خپل نظر واضح کړی
دی او هم هلته د سیمې په سیاسي خوځښت باندې سر خلاص کړی
دی او بیا یې سیاسي زدکړه هم هلته تر لاسه کړې ده. په سیاسي
هلو ځلو کښې یې د هندوستان د کمیونسټ پارټۍ په برکت د دنیا
د مجبور، زیارکښانو او مظلومو انسانانو د حق خبره ډېره مضبوطه
او قوي وه. او په دې وختونو کښې نړۍ یو خواته د دوېمې نړیوالې
جګړې څخه راوتلې وه او بل خوا سوشلسټ انقلابي بلاک هم وجود
موندلی ؤ او ورسره یې د انقلابِ روس اثرات تر لرې لرې خواره
واره شوي وو او نړۍ سوشلسټ نظریاتو په غېږ کښې نیولې وه. او
دا اشتراکي نظریه ورځ تر بلې مخ په وړاندې روانه وه. په هم دې
اثراتو کښې نورمحمد تره کی هم یو له هغو افغاني سیاسي
لوستونکو څخه ؤ چې دغه اثرات یې ژر قبول کړي وو او د خپل
ځپلي ولس ستړی او مجبور ژوند یې د فکر وړ ګرځېدلي ؤ او د هم
دغه فکر له مخې یې د اشتراکي سیاسي فلسفې له لارې مبارزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوله چې په لومړيو کښې يې د ناولونو او افسانې او بېلابېلو
ليکنو له لارې خپلې مبارزې ته دوام ورکړی ؤ. نو هم دا لامل ؤ چې
له هند څخه کله راستونيږي نو دلته له خپل کار سره سياسي هلې
ځلې زياتې روښانه کوي په دې حقله باندې د قوم په ځوانانو کښې
د ظلم، جبر، بربريت په خلاف ډغ پورته کوي او غواړي چې يو
داسې سياسي اساس ولري د کوم له لارې چې ځوانان کولای شي
چې د قوم د ازاد حېثيت د ترلاسه کولو د پاره مبارزين شي او د قوم
د ازادۍ خبره په ډاګه وکړي. نورمحمد تره کي لکه څنګه چې د
افغانستان په اولس کښې شهرت درلود. د هغه وجه هم دا وه چې
هغه په سياسي توګه اولسي کس ثابت شوی دی او د خلقو په
زړونو کښې يې ځکه ځای جوړ کړی دی چې هغه د خلقوکس ؤ او د
خلقو د پاره يې سياست کولو. نو ځکه يې ډېر ژر په اولس کښې
ځای پيدا کړ. نور محمد تره کي د ښو او صفا سياسي هلو ځلو پر
اساس دومره شهرت ترلاسه کړو چې تر افغانستان دباندې يې هم په
سياسي دنيا کښې ځان ونړيوالو ته ور وه پېژانده. هغه دې خپل
ستړې او خوار ژوند دومره ځورولی او درډولی ؤ چې د هغه له کبله
يې نور پاتې ژوند سل په سل کښې د هم دغه خلقو د پاره د سياست
په لاره کښې د مبارزې کولو د پاره خرڅ کړی دی. د دۀ په باقاعدګي
سره د سياسي هلوځلو پيل داسې وشو چې دۀ به د مقالو له لارې د
محکوم او مظلوم انسانيت خبره په دومره دردونکي انداز کوله چې
پر خلقو به يې ډېر ژر اثر کاوه او په خلقو کښې يې مقبوليت
زياتېدو. د دې مقالو ليکلو له وجې به ورته ډېر کله د دولتې
کسانو له خوا اختارونه (درکې) هم ورکول کېدل چې تر زور لاندې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړلو هڅه به پرې کېدله چې کېدای شي و ډار شي او دا کار ایله کړي خو د هغې برعکس دا کار نور هم پر مخ مضبوطوالی موندلی او هم يې اولسي فکر او نظر ځان ته را جلب کړ. او ورسره به يې په اولس کښې له داسې کسانو سره اړیکې نیولې چې هغوئ به هم د ملت او وطن دوستی احساس درلود خو مرام به يې نه ؤ واضح. نو دلته نورمحمد تره کي د داسې کسانو سره یو موټی کولو کښې بڼۀ رول لوبولو چې دا کار هم د وخت د دولت او دولتي ادارو د پاره زیان رسوونکی کار ؤ.

۱۳۲۴هجري (۱۹۴۵م عیسوي) څخه بیا ۱۳۲۷هجري (۱۹۴۸م عیسوي) (۱۹)

پوځي يې بېخي د خپلې سیاسي ذهني پختګۍ پر اساس ډېر کار کول پیل کړل او غوښتل يې چې یو سازمان یا یو تحریک د انسانانو د حق د ترلاسه او ورکولو دپاره باید شتون ولري. نو همدا ؤ چې په دې کلونو کښې نورمحمد تره کی و توانېدو چې یو سیاسي پلیټ فارم تر لاسه کړي او د هم هغه له لارې عملي سیاست پیل کړي. دلته په دې وختونو کښې په افغانستان کښې په ښکاره توګه محمدظاهر شاه د افغانستان له صدارت څخه ګوښه کړل شوی ؤ او پر ځای يې خپل اکا شاه محمود خان صدر اعظم و ټاکل شوې دې حالاتو کښې نړېواله سیاسي فضا کښې د سامراجیت او فاشیټ نظریو په خلاف او د سوشلزم په حق کښې جوړه سیاسي فضا وه. دلته په افغانستان کښې هم دغه نړیوال فشار موجود ؤ نو ځکه د سردار شاه محمود خان حکومت څۀ داسې پلانونه لرل چې هڅه وکړي چې په خپل هېواد کښې د یو ډیموکرېټک (جمهوري) دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

و چلوي خو دا صرف په ښکاره بيې د اولس په سترګو کښې خاوري
بادول ؤ خو بل هيڅ نۀ، ولې په اصل کښې دوئ هغه دخپل امرانه
سوچ او فکر مطابق دولت چلاو. هيڅ داسې عملي کار نۀ ؤ موجود
چې د افغانستان اولس ځنې تسلي شوی وای. نو ځکه دۀ په داسې
حالاتو کښې د فاشزم يا امريت او نړېوال سامراج په خلاف کار کول
حوصله مند بللی ؤ. وېښ زلميان: د وېښ زلميانو په نامۀ په
افغانستان کښې هغه وخت څۀ ځوانان لګيا وو چې يو داسې تنظيم
ولري چې د هغه له لارې و کولای شي چې د اولس تکړه او ځيرک
او منور ځوانان سره يو ځای کړي او يو پر مختګ وکړي او دا
پرمختګ په ادبي او شعوري توګه وي. نو ځکه دلته په دې حالاتو
کښې نور محمد تره کي هم خپله مبارزه په داسې مساعدو حالاتو
اوشرايطو کښې دوام داره ساتلې ده او ان دا چې له دوېمې نړېوالې
جګړې وروسته يې د افغانستان هغه سياسي طبقاتي نظر لرونکي
تکړه او ځيرک ځوانان له ځان سره ملګرې کړي دي او د يو منظم
سازمان جوړولو پيل يې کړی دی او د نوي تنظيم بنياد يې "وېښ
زلميان" په نوم غوره کړی دی. خو د "وېښ زلميان" دموئسس په
حقله اختلاف دی او د تاسيس نېټه يې هم سمه نۀ ده معلومه هغه په
دې چې ډېر څېړونکي د وېښ زلميانو د تاسيس کال ۱۹۴۷ م ګڼې
او ډير بيا په دې اند دي چې دا د دوېمې نړېوالې جګړې فوراً
وروسته يعني په هم هغه کال تاسيس شوی دی په کوم کال چې
دوېمه نړېواله جګړه پای ته رسي. بشير اخګر په خپله داسې نظر
لري:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"داسې څرګندیږي چې د ویښ زلمیانو د پلویانو لومړنۍ غونډه په کال ۱۹۴۶م عیسوي کال کښې جوړه شوې ده او په هغه کښې تصمیم نیول شوی چې ملي سرتاسري سازمان دي جوړ شي"(۲۰)

او بل ځای بیا داسې وئیل شوي چې د تاسیس غونډه یې په کابل کښې جوړه شوې ده او تاریخ یې ۲۸اپریل ۱۹۴۷ میلادي یاد کړی دلته بشیر اخکر په خپل کتاب کښې د حبیبي صاحب حواله څۀ داسې رانقلوي "د علامه عبدالحي حبیبي په خبره چې د ویښ زلمیانو د تاسیس غونډه (موسیسه کنګره) د ۱۹۴۷م میلادي کال د اپریل د میاشتې پر ۲۸مه نېټه په کابل کښې جوړه شوې ده" (۲۱).

یو بل لیکوال چې د ویښ زلمیانو له ډلې څخه محمد علم بخرکی په دې حقله داسې بیان کوي.

"ویښ زلمیانو په ۱۹۴۶ کال چې له ۱۳۲۵ هـ ش سره برابر دی په خپل پیوستون او سیاسي کارپیل وکړ... د ویښ زلمیانو په لومړي سر کښې کوم تاکلی مرام یا منشور نۀ درلود... سرکاري مطبوعات چې د منورینو په لاس کښې و استعمالول. په دې جمله کښې د کابل مجله د یادونې وړ ده د دې مجلې مدیر اروانباد عبدالروف بېنوا ؤ... د کابل څخه مترقي نشریات د هېواد ټولو روشن فکرانو پیل کړل او د کابل د پښتنې سیمې پوهان لکه ګل باچا الفت. قیام الدین خادم. صدیق الله رښتین. ارسلان سلیمي صاحب او دغسې نورو ډیرو بادردو منورینو په دې ملي نهضت کښې برخه واخیسته"(۲۲).

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته له دې پورتني بحث داسې څرګنده شوه چې د "ویښ زلمیان" تحریک لومړۍ سرګرمیانې په کال ۱۹۴۶م کښې پیل شوی دی په باقاعده ډول له یوې سیاسي مرام نامې سره د سیاسي تحریک شکل یې په ۱۹۴۷م کال کښې خپل کړی دی او په باقاعده ډول یې د تاسیس کانګره په کابل کښې د ۲۸م اپریل ۱۹۴۷م کال باندې شوې ده.

د ویښ زلمیانو په نوم چې کوم تنظیم ؤ دا په مکمله توګه یو ترقي پسند تنظیم ؤ او شاید پر دې تنظیم هم د برصغیر په خطه کښې چې د "ترقي پسند مصنفین تحریک" چې په ۱۹۳۵م کال په هندوستان کښې د ترقي پسند ادب د پرمخ وړلو د پاره هلې ځلې کولې. اثرات یې اخیستې وي. ولې چې دې تنظیم ډېر ژر ترقي پسند فکر او سوچ خپل کړی دی. د ویښ زلمیانو تنظیم هم ډېر ژر خپل ادبي چوکاټ پراخ کړی دی او ادبي پرمختګ یې د ترقي پسند فکر له لارې کړی دی.

د ځنو لیکوالانو په نظر دا خبره هم پر ځای ده چې دا تنظیم په لومړي سر کښې د څۀ مرام نامې نۀ لرلو سره یو مکمل ادبي تنظیم ؤ چې په لومړي سر کښې یوه ادبي ټولنه جوړه شوې او بیا هغه ځوانان و توانېدل چې د دولت له خوا د اولس ضد کارونو د روښانه کولو د پاره داسې یو تنظیم د ویښ زلمیانو په نامۀ جوړ کړل شي چې هغوئ به د وطن له هر فکراو نظر سره ټرلي علمي ځوانان رابیدارکوي او د اولس په ضد عملیات به حکومت ته ور په ګوته کوي خو دلته دا ښکاره شوه چې په دې تنظیم یعني ویښ زلمیانو کښې سیاسي روشنفکران په زیاته کچه راستانه شوي وي چې اخر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې د تنظيم پروګرام په فکري حواله ډېر سياسي کړ او کله چې هم د
دوئ زيات ملګري د خلق ډيموکراټيک ګوند برخه جوړېږي او يو
مکمل سياسي مرام خپلوي نو ويښ زلميان مخ په کمزورۍ
روانيږي او ټول ملګري بې د هم دې نوي ګوند ملګرتيا کوي.

د ويښ زلميانو د موئسسنو په حقله هم ځنې څېړونکي وايي
چې نورمحمد تره کی د دې موئسس ؤ خو دا خبره بېخي سمه نۀ ده
ولې چې نورمحمد تره کی يو فعال غړی ببشکه ؤ خو موئسس بې
نۀ ؤ. دا ځکه چې نورمحمد تره کی د ويښ زلميانو د سرګرميانو په
وخت کښې زيات وخت د باندې تېر کړی دی البته دا د منلو وړ ده
چې په موئسسينو کښې ياد شوی دی. او زيات ليکوالان بې دا څو
کسان په اتفاق سره د موئسسنو په فهرست کښې شماري لکه:

"هغه کسان چې دا ډله بې جوړه کړه، په کابل کښې بناغلي
عبدالروف بېنوا، بناغلي ارسلان سليمي، جناب قيام الدين خادم،
بناغلي نورمحمد تره کی، بناغلي فيض محمد انګار. جناب غلام
حسن صافي، رښتين صاحب، ډېر محترم ګل باچا الفت
صاحب".(۲۳)

د ويښ زلميانو تنظيم جوړولو څخه وروسته نورمحمد تره کی
ؤ چې د دې تنظيم تر پلېټ فارم لاندې بې په ډېره ځيرکتيا سره
انقلابي او تولنيز شعور په کار راوستی ؤ او په اولس کښې بې په
شعوري بنسټونو باندې مبارزه پيل کړله په دې اړه څېړونکي داسې
ليکي:

"د ويښ زلميانو په اهتمام په ۱۹۵۱م عيسوي کال د
انګار" اونيزه جريده پيل شوه".(۲۴)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اونیزه جریده د فیض محمد انکار په مسئولیت او امتیاز خپرېدل پیل کړل شوه چې دا د ویښ زلمیانو د فکر او نظریې ترجمانه جریده ګڼل کېده او د هم دغې جریدې له لارې د ویښ زلمیانو او په ځانګړې ډول د نورمحمد تره کي سیاسي فعالیتونه روښانه شول چې دا جریده د ۱۹۵۱م کال د مارچ د میاشتې په لومړي تاریخ باندې چاپ شوه او په هم دغه ګڼه کښې د نورمحمد تره کي لیکلي مضمونونه د "خلقو ازادي. مونږ څۀ غواړو" تر سر لیک لاندې خپارۀ شو چې په کښې د دوئ د سیاسي کړنلارې او غوښتنو په حقله په تفصیل سره په جدي او شعوري توګه خبره شوې او دا په اولس کښې قبول او مشهور و ګرځېدلو او د ویښ زلمیانو د نورو مشرانو غړو په نسبت نورمحمد تره کی ډېر فعاله او تکړه څرګند شو او دغه مقاله خو ډېرې زیاته قبوله او منظوره شوه یعني داسې و انګېرل شوه چې دا د ویښ زلمیانو یوه سیاسي مرام نامه وبلل شوه. له هم دې وجې دې نیم ډیموکراتیک حکومت پر "انکار" اونیزه جریده باندې بندیز ولګاوۀ او ورسره یې جرمانه کړله. د دې مقالې په اړه څېړونکي داسې لیکي چې:

"دغه مقاله په واقعي توګه د سیاسي ټولنیز او فرهنګي سازمان پلټې فارم بلل کیږي او دغه امر ډېر ژر د هغه څۀ سبب شو چې د "ډیموکراسي" د دولت د واکمنو ډلو اخوا د اونیزې په بندولو او جریمه کولو باندې عمل وکړي" (۲۵).

له دې پس نورمحمد تره کی چې کله هم امریکا ته ولېږل شو نو هلته یې هم د خپل سیاسي فکر او نظر د پاره کار کړی دی او ان دا چې له خپلې دولتي دندې سره یې دا سیاسي مبارزه پیل کړې وه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بيلابيلو کانفرنسونو او تحريرونو له لارې يې توده مبارزه کوله
کله چې د افغانستان و شاهي دولت ته پته ولګيده نو په هغه دم يې
له دندې څخه ګوښه کړو او ډېرته يې راوغوښتلو کله چې هم ډېرته
راستون شو نو دلته يې هم خپلې سياسي هلې ځلې په هم هغه رنګ
دوامذاره وه ساتلې. ان دا چې تر هغو يې سياسي مبارزه کوله چې
ترڅو يې ويښ زلميان په باقاعده ډول سره په ۱۹۶۵م عيسوي کال
کښې د ګوند په توګه اعلان کړو او د جنورۍ په لومړۍ نېټه د کال
۱۹۶۵م عيسوي په ورځ يې په خپله مپلمه خانه کښې د ,,خلق
ډيموکراتيک ګوند افغانستان،، په نامه د ګوند اعلان وکړو او په
برملا توګه يې د سياسي ګوندله پلټ فارم څخه سياسي مبارزه
پيل کړه. يادې دي وي چې دا مبارزه په بشپړه توګه يوه طبقاتي
قامي مبارزه وه او يو بشپړ انقلابي نهضت وو. چې دا مبارزه يې
اخر په ۲۷م اپريل ۱۹۷۸م کال په ورځ د ثور انقلاب شکل کښې
پای ته ورسېده. چې په نورمحمد تره کي په خپل ژوند د خپلې
مبارزې پايله تر لاسه کړه. او دا ارمان يې پوره کړ.

۱.۸: علمي او ادبي خدمات (اجمالي جايزه)

لکه څنګه چې نور محمد تره کي له وړوکوالي څخه له علم او
تعليم سره زياته مينه درلودله د هم دغې مينې او لېوالتيا له برکته
نورمحمدتره کی نن د پښتو ادب يو ځليدونکی ستوری دی. او
هغۀ خپل علمي او ادبي کار هم د خپل دغې علمي مينې پر بنسټ
مخ په وړاندې بيولی دی او اول يې د ليک او لوست له لارې په قوم
کښې د شعور خورولو د پاره ملا تړلې ده. د نورمحمد تره کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی علمي او ادبي کار دا ؤ چې د کابل مجلې او نورو اخبارونو یا ریډیو ګانو له لارې به یې اولسي او معاشرتي اصلاحي، ادبي لیکنې خپریدلې. نور محمد تره کی د ویښ زلمیانو یو فعاله غړی ؤ او د هم دغې تنظیم له لارې علمي او ادبي کار یې لا پیاوړې کړ یعنې د ویښ زلمیانو له خوا یوه اونیزه پاڼه د "انګار" په نامهٔ پیل شوې وه بیا د هغې له لارې د علم او پوهې پر بنیاد لیکنې یا مضامین لیکل د کوم له لارې چې په اولس کښې یو انقلابي شعور خورول مقصد واو تر ډېره حده په کښې برېالي هم ؤ. او بیا د ترجمې دوتر «نوردارالترجمه» پرانستل او بیلا بیل کانفرانسونه کول او یا داسې نور دا ټول یې د علمي او ادبي خدماتو بنیاد ؤ. خو په باقاعده ډول سره نور محمد تره کي په پښتو افسانوي ادب باندې هغه وخت لاس پورې کړی دی چې په اول ځل د پښتود فکشن په تاریخ کښې ډېره حوصله ورته ورکول کېږي او دومره عام فهمه او اولسي بڼه پیدا کوي چې د دغه له لیکنو څخه واخلې بیا تر نالونو، افسانو او نورو پورې چې دا ټول مواد یې زیات شهرت تر لاسه کوي.

د تحریرونو په څنګ کښې نورمحمد تره کي په اول وار خپل ادبي صنف افسانې ته مخه کړې ده چې د "غوایي لاندی" تر سرلیک لاندې یې یوه لنډه قیصه لیکلې ده او بیا یې ورپسې "د بزګرلور" نومې لنډه قیصه لیکلې ده چې دا په اولس کښې ډېر زیات شهرت لري. سره له دې یې بیا په اول ځل یو سماجي/ ټولنیز ناول د "بې تربیته زوی" په نامهٔ لیکلی دی چې دا ناول یې په اولو دریو برخو کښې په کابل مجله کښې چاپ شوی دی خو بیا هغه وخت دولت

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندیز باندې لګولی دی. او نن هم دغه ناول د صادق ژړک په زیار د پښتوادبي غورځنګ کوتې له خوا چاپ شوی دی چې هم دغه نیم ناول یې چاپ کړی دی او نورې پاتې برخې یې څۀ څرک نۀ لري چې تر لاسه شي. دلته زمونږ ځینو لیکوالانو یوه تیروتنه کړې ده او وئیلي یې دي چې د یې تربیته زوی نومې ناول یو سیاسي ناول دی نو ځکه وربانديې بندیز لګول شوی دی. خو زما د تحقیق له مخې په دې ناول کښې داسې څۀ نۀ شته چې د بندیز سبب به یې ګرځېدو دا هسې یوه غلط العام خبره خوره شوې ده چې دا یو سیاسي ناول دی. البته دا ناول چې څوک و ګوري نو ورته معلوم به شي چې په دې ناول کښې یواځې او یواځې د یو زوی د تربیت په حقله خبره شوې ده او د سماج یا ټولنې و تاوان ته یې کتنه شوې ده کنې نور هیڅ داسې سیاسي اغراض او مقاصد په کښې نۀ ښکاري. زمونږ محترمو لیکوالانو زما په اند صرف د نورمحمد تره کي و توند او تېز سیاسي نظر ته کتلي دي او ناول ته یې هیڅ نۀ دي کتلي نۀ یې ناول وئیلی دی بس د تره کي په حقله یې یو عام تاثر په رڼا کښې دا ناول تجزیه کړی دی. (چې مکمل خبره د دې برعکس ده). بس په اخري تجزیه کښې دا ناول یو ټولنیز او سماجي ناول نه یو سیاسي نظر خپرونکی ناول بلل شوی دی. دولت هم شاید دې له وجې بندیز باندې لګولي وي چې دا کس ډېر زیات شهرت تر لاسه نۀ کړي او د اولس نظر ځان ته جلب نۀ کړي او یوه سیاسي وېره یې تر احساسوله.

له دې پس نور محمد تره کي د ناولونو او افسانو لړۍ نوره هم پر مخ بیولې ده او چې تر ټولو مشهور ناول یې "دبنګ مسافري" دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بيا يې ورپسې "څړه" "سپين" او "سنګسار" په نامۀ ناولونه چاپ
شوي دي چې هر ناول يې په اول ځل ډېر زيات اولسي مينه تر لاسه
کړې ده. هم دا رنګه يې افساني هم ليکلې دي چې هغه افساني يې
هم د "بزګر لور" په نامۀ د پښتو ادبي غورځنګ کوتې له خوا چاپ
شوي دي چې په کښې ټولې ۱۴ لنډې قيصې په نامۀ شتون لري خو
په دې کښې يوه ليکنه ده چې د افساني په نامۀ چاپ شوې ده، البته
بحث وربانديې مخته راځي. له دې افسانوي ادب سره سره نور
محمد تره کي نور هم ډېر څۀ ليکلي او چاپ کړي دي چې نيم يې په
فارسي ژبه کښې دي او نيم په پښتو او له دې سره سره يې په فرضي
نامۀ هم څنې کتابونه ليکلي لکه "د کارګري طبقې ګوند" نومې
سياسي کتاب يې د "سور ګل" په نامۀ ليکلی دی چې د يوه سياسي
طبقاتي مبارزې کونکي ګوند په حقله په کښې ډېرپراخ او ګټور
بحث موجود دی او واقعاً دا کتاب د يو سياسي ورکر د پاره ډېر
ضروري او اهم دی. نور محمد تره کي څۀ کتابونه ژبارلي هم دي
لکه سياسي اصطلاحات چې له فارسي ژبې څخه يې ژبارلي دي په
دې کتاب کښې د سياسي اصطلاحات په حقله په ډېره اسانه پښتو
ليکل شوي اصطلاحات تشريح شوې دي چې د هر سياسي ورکر د
پاره په خپل وخت کښې ډېر مهم دي. ولې چې سياسي اصطلاحات
د يوه سياسي ورکر د پاره په هر وخت کښې ډېر مهم وي او بيا هغه
وخت کښې ځکه داسې ليکل ډېر مهم ؤ ولې چې سياسي
اصطلاحات په يوه خاص چاپيريال کښې کارول کېدو نو ځکه د
عام اولس به استعداد دومره نۀ ؤ چې ژر يې سر په خلاص شي نو
ځکه تره کي دا ضروري بللې وه چې په اولسي ژبه يې وژبارې او د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس هم په داسې اهم اصطلاحاتو سرخلاص شي.خو د نورمحمد
تره کي ادبي اونثري يا علمي خدمات په سلسله واره توګه په دې
تسلسل سره چاپ شوي او د چاپ په حقله يې په اول سر کښې
"کابل مجله""اقتصاد"" انګار" او "خلق" د يادونې وړ ارګانونه دي
چې د دغوله لارې يې تحريرونو او کتابونو په اولس کښې زيات
شهرت تر لاسه کړی دی. مونږ هڅه کوو چې دا چاپ شوي معلوم
اثار يې د نېټې سره په ترتيب بيان کړو:

۱.بې تربيته زوی ۱۹۴۰م کال:.

دا لومړي ناول دی چې نور محمدتره کي ليکلی دی او په کابل
مجله کښې يې سلسله وار په لومړی، دوېمه او دريمه ګڼه کښې
پرله پسې توګه دري برخې چاپ شوې دي او بيا ورباندې دولت له
خوا بنديز لګېدلی دی. دا ناول يو ټولنيز اصلاح کونکی ناول دی.
او په کتابي شکل کښې د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا په
جنوري ۲۰۱۲م کال کښې هم هغه ۳ برخې چاپ شوې دي کومې
چې په لومړي ځل په کابل مجله کښې په کال ۱۹۴۰م چاپ شوې
وې.

۲.بېلا بېل تحريري موضوعات کال ۱۹۴۲م کال: دا د نورمحمد
تره کي له خوا د انګرېزی څخه ژباړل شوي بېلا بېل ادبي او علمي
موضوعات دي چې د دغو موضوعاتو سرليکونه داسې دي:

"د کاميابی وسيله"، "د ارادې قوت"،"د اطفالو د روزنې لارې"
.(۲۹)

۳.د زلميانو لارښود۱۹۴۳م کال:

Scanned with CamScanner

(c) kelabton.com: The Digital Library

دې کتاب مطبوعاتې جایزه ګټلې ده خو لاکن چاپ شوی نه
دی.(۳۰)

۴. ۱۹۵۰م کال هغه مضامین چې له انګریزی څخه ژباړل شوي
دي او په کابل مجله کښې چاپ شوي دي. لکه:

"مېکسیم ګورکي مشهوره روسی لیکوال او شاعر"، "د
لیکوال هنر"، "د پوشکین د تولدیو سل پنځوسم تلین"، "شوروي
لیکوالو ته د ستالین د جوایزو وېشل".(۳۱)

۵. په ۱۹۵۰م کال په "انګار" اونیزه لومړۍ ګڼه کښې هم چاپ
شوي مضامین شته:

"د خلقو غوښتنې" او "د خلقو ازادي".(۳۲)

۶. دوې افسانې "لنډې قیصې" په ۱۹۵۱م کال لیکلې دي:

"د غوایي لاندی"، "دادی خدمت".(۳۳)

دا دوې افسانې په لومړي ځل نور محمدتره کي لیکلې دي. چې
دواړه افسانې "لنډې قیصې" دي او یو ټولنیز جبر او د جبر په خلاف
یو تاثر ورکوي. د طبقاتي شعور خپرولو او طبقاتي تضاداتو په
ضد په کښې پېغام ورکول شوی دی او دا لنډې قیصې یې د ریالزم
سمبول دي.

۷. څېړه: دا ناول په لومړي ځل په ۱۹۵۶م کال چاپ شوی دی. یو
اجتماعي ناول دي.

۸. سپین: دا هم یو ناول دی چې پر ټولنیزه موضوع لیکل شوی
دی او خلقي مقصدیت لري. چې په کال ۱۹۵۸م کال په لومړي وار
چاپ شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.دبنګ مسافري: دا ناول په کال ۱۹۵۸م کښې د خلګ ډیموکراتیک ګوند افغانستان له خوا چاپ شوی دی، چې په کښې ټولنیز سیاسي او معاشرتي شعور خپور شوی دی او په کښې هم پښتو ناول په لومړي ځل له ریالزم سره اشنا شوی دی.

"In 1957, though he published his first novel, The journey of Bang, an imitation in Pashto of the works of Soviet novelist Maxim Gorky"(34)

ژباړه: (په ۱۹۵۷م کال کښې دۀ (نورمحمد تره کي) خپل اولنی ناول "د بنګ مسافري" په پښتو کښې د سویت ناول نګار میکسیم ګورکي په اتفاق کښې چاپ کړ).

که څۀ هم د نور محمدتره کي لومړی ناول د بې تربیته زوی په نامۀ په ۱۹۴۰م کال په کابل نومي مجله کښې قسط وار چاپ شوی دی خو دلته یې حسن کاکړ لومړی ناول چې له چاپ څخه په کتابي بڼه کښې راوتلی دی هغه د بنګ مسافري نومي ناول دی. خو تر دې هم وړاندې یې په کال (۱۹۵۶م کښې څړه نومي ناول چاپ شوی دی شاید د حسن کاکړ معلومات کم وي په دې حقله (او د دې ناول د قیصې په هکله د حسن کاکړ داسي تبصره ده.

"Though a mediocre piece of literary work, The Journey of Bang is the first novel of its kind in Pashto that paints issues in rural society in terms of the Marxist notion of the exploitation of agrarian laborers by landlords, spiritual leaders, and government officials"(35)

ژباړه: (اګرچه د ادبي کار یوه کوچنۍ ټوټه چې "دبنګ مسافري" په شکل کښې ده. په پښتو کښې د خپل نوعیت لومړۍ هڅه ده. چې په کښې د کلیوالي ټولنې ستونځې د مارکسي نظریې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخې د زرعي مزدورانو،زميندارانو،روحاني مشرانو او حکومتي اهلکارانو د غلط استعمال په کښې عکاسي شوې ده).

۱۰. لومړی انګريزي- پښتو قاموس:

نورمحمد تره کي د يوقاموس يا ډکشنري هم په لومړي وار پښتو ته ليکلې ده چې دا قاموس يې له انګريزي څخه و پښتو ته ليکلی دی چې په کښې انګريزي توري يا ويونه په پښتو کښې په اسانه ژباړل شوي او تشريح شوي دي. او دا د انګريزي څخه پښتوته لومړی قاموس دی.

"Although Taraki took part with others in compiling the first English-Pashto Dictionary, which the Pashto Academy published in 1975"(36(

ژباړه:اګرچه تره کي له نورو سره په ملګرتيا اولنی انګريزي – پښتو قاموس ترتيب کړی دی چې پښتو اکاډمی په ۱۹۷۵م کال کښې چاپ کړی دی.

۱۱. سنګسار: سنګسار نومې ناول هم د نورمحمد تره کي يو شاهکار ناول دی چې په ۱۹۷۲م کال کښې د خلق ګوند تر نظارت لاندې چاپ کړل شوی دی او وروسته بيا په دويم ځل د علومو اکاډمی له خوا هم چاپ شوی دی. دا ناول هم يو اشتراکي او خلقي نظر ناول دی او ټوله قيصه يې د بډايانو. ملايانو. رياستي ادارو او نورو په ضد ليکلې شوې ده. او دا ناول هم د حقيقت پسندی او روشنفکری يوه نمونه ده او په کښې مزاحمتي رنګ ډېر ښکاره دی.

۱۲. زندګي نوين: دا د نورمحمد تره کي يو ډېر اهم او ښۀ کتاب دی چې سياسي او فلسفي اثر دی چې ۱۳۴۰م هـ ش شاوخوا کښې ليکل شوی دی خو د چاپ يې تر ۱۳۴۶م هـ ش پورې لا نۀ دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی البته په هم دې کال نور محمد تره کي په خپله و خپل یو نژدې ملګري صالح محمد زیري ته څۀ داسې وئیلي دي چې:

"دا زما د ژوند میراث دی که چرې ژوندی وم چاپ به یې کړم او که مړ شوم دغه به د تاجی (تاج بي بي د نورمحمد تره کي مېرمن) څخه واخلې او په هر ډول چې کولای شې چاپ یې کړه." (۳۷)

۱۳. د کارګري طبقې ګوند: دا هم د نورمحمد تره کي یو سیاسي د کارګري طبقې د ګوند په اړه بنیادي او اړین مواد په کښې راوړل شوي دي. دا کتاب چې د چاپ کال یې سم نۀ دی معلوم، البته د سورګل په نامۀ چې کومه سیریزه باندې لیکل شوې ده په هغې کښې واضحه نېټه داسې لیکل شوې دي:

"په درناوي د ۱۳۵۰ کال د سرطان لومړي ورځ سورګل" (۳۸)

۱۴. نوې فلسفه: دا د نورمحمد تره کي دوېم د سیاست اوفلسفې په اړوند کتاب دی چې د چاپ کال او ځای یې نه دی معلوم او د مستعار نامۀ (سورګل چې نورمحمد تره کي مستعارنوم و) ژباړل شوی کتاب دی حبیب الله رفیع یې موضوع څۀ داسې بیانوي:

"د افانیسیف له کتاب څخه رالنډ چې اتۀ فصلونه لري او لوئ عناوین یې دي: فلسفه دعلم په څېر، د مارکسي فلسفې پیدایښت او تکامل. ماده او د هغې د موجودیت شکلونه. ماده او شعور مارکسستي ډیالیکتیک. د ماتریالستیک ډیالیکتیک اساسي قوانین، د ماتریالسیتې ډیالیکتیک مقولې. د ډیالیکتیک ماتریالزم د پوهې د معرفت تیوري" (۳۹)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵ سیاسي اصطلاحات: دا کتاب چې په کښې ټول سیاسي ټرمینالوجیز(اصطلاحات) په اسانه پښتو ترجمه شوې او تشریح کړل شوې او د ایران د تودې پارټۍ د سیاسي اصطلاحاتو په کښې فایده اخیستې شوې ده هم د نورمحمد تره کي ژباړل شوی سیاسي کتاب دی او دیوه عام شفاهي روایت له مخې دا کتاب هم د سورګل په مستعار نامۀ چاپ شوی دی او دلته په پاکستان کښې هم د پښتنو قام پرستو تنظیمونو په ستړي سرکلونو کښې به وئیل کیده او فایده ځنې اخیستل کیده. خو حبیب الله رفیع په دغه نامۀ د یوه کتاب ذکر کړی دی او نوم یې داسې یادوي او د خپرېدو کال یې هم ۱۹۷۳م کال ښودلی دی او لیکوال یې الف – کب دی یعني دا هم مستعار نوم دی او د موضوع په حقله یې هم داسې لیکلي:

"سیاسي اصطلاحات اونومونه په کښې په لنډو تشریح شوې چې زیاته برخه یې د داریوش آشوري له فرهنګ سیاسي څخه اخیسته شوې ده"(۴۰)

زما قوي خیال دا دی چې دادواړه کتابونه د یوۀ کتاب دوه نومونه دي. صرف په مستعار نامۀ نورمحمد تره کي ژباړلی دی اولیکوال یې الف – کب دی کوم چې حبیب الله رفیع یې ذکر کړی دی. خو دا مستعار نوم هم د نورمحمد تره کي کېدای شي.

ځنې نور کتابونه چې کال او نېټه یې نۀ دۀ معلومه هم یادیږي چې په کتابي بڼه نۀ دی چاپ شوی البته په مجلو. اخبارونو یا اونیزو کښې چاپ کړل شوي دي په هغوئ کښې دا لاندینې ذکر شوي کتابونه دي:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. عروس من از خیبر: دا له انګریزي څخه په فارسي ژباړل شوی دی او په پر له پسې توګه په انیس ورځپاڼه کښې په مستقله توګه خپور شوی دی.

۱۷. خاطرات جنګ: دا بیا دونستین اثر دی چې له انګریزی څخه ژباړل شوی دی په فارسي کښې او په اصلاح ورځ پاڼه کښې چاپ شوی دی.

د ویشنسکي وینا په یون کښې د مقالې ژباړه دۀ چې په اصلاح ورځ پاڼه کښې چاپ شوې ده.

۱۸. د بزګر لور: دا د نورمحمد تره کي د لنډو قیصو ټولګه ده چې د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا په ښایسته صحافت سره په کال ۲۰۱۰م کښې د لومړي چاپ په نامۀ چاپ شوې ده چې ترتیب او سمون یې صادق ژړک کړی دی په دې ټولګه کښې ټولې ۱۳ لنډې قیصې راغلې دي چې صادق ژړک اتۀ قیصې د کابل مجلې څخه او دوې له "اوسني لیکوال" نومې کتاب څخه او یوه قیصه یې د "هنر" مجلې څخه او نورې بیا د "انقلابي پلوشې" څخه تر لاسه کړې او د بزګرلور په نامۀ یې چاپ کړې دي. دا دی زمونږ مخې ته پرتې دي. د "انقلابي پلوشې" په نامۀ کتاب په حقله د هم دغې ټولګې باندې د یوې لیکنې چې سر لیک یې داسې دی "اروانباد نورمحمد تره کي د شپو په زړۀ کښې د رڼا نخښه" کښې یو ځای داسې لیکي:

"یوه یادونه کوم هغه دا چې د نورمحمد تره کي د لنډو قیصو. لیکنو او ژباړو لومړی راټولونکی د هیواد وتلی ادیب ژبپوه . د افغانستان د علوم اکاډمۍ غړی اروانباد سر محقق

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوست شينواری ؤ، هغه د انقلابي پلوشو مجموعه راټوله او چاپ
ته وسپارله. دغه مجموعه په دولتي مطبع کښې چاپ خپرېدو ته
چمتو وه (۴۱).

خو دا کتاب هم تر اوسه چاپ شوی نۀ دی. خو د تحقیق لمن
همېشه غوړېدلې پرته وي او محققین هڅه کوي چې نوي مواد
میدان ته راوړي نو په راتلونکي وخت کښې کېدای شي دا کتاب
هم مخې ته راشي.

۱.۹. د نورمحمد تره کي مرګ / وژنه:

د ثور د انقلاب څخه ایله یو نیم کال وروسته نور محمد تره کی
په اکتوبر ۱۹۷۹م کال د راډیو له لارې د یو عادي خبر له مخې
اعلانیږي چې نور محمد تره کی د ورپېښې ناروغۍ له کبله مړ
شو. د نور محمد تره کي د وژنې او مرګ په حقله ېلا ېبل او
حېرانونکي معلومات شتون لري یعني وئیل کیږي چې نورمحمد
تره کی چې کله هم د خپل هېواد څخه د جمهور رئیس په توګه د
دباندې څو ملکونو (هوانا او ماسکو) په سفر باندې تللی ؤ او کله
چې هم له بهرڅخه راستونیږي نو له ستنېدو فقط درې ورځې پس
داسې اعلان کېږي چې نورمحمد تره کی د سختې ناروغۍ له کبله
له صدارت اعظمۍ څخه مستعفي شوی. دا اعلان هم ډېر زیات
حېرانونکي ؤ چې درې ورځې مخته یو فعال او تکړه، د بهر له سفر
څخه راستون شوی کس څنګه ناڅاپه ناروغه کېږي او بیا داسې
ناروغي چې علاج نۀ لري او ددغې ناروغۍ له کبله مستعفي
کېږي؟ دا اول سوالیه نشان ؤ چې د افغان اولس او سیاسي وګړیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګوندي ملګرو په چاپېريال کښې يې شتون و موند او ببلا ببل
شکونو ځنې زيږدنه کوله خو له دې وروسته څو ورځې پس بيا يو
اعلان د راډيو له لارې داسې کېږي چې نورمحمد تره کی له ور
پېښې ناروغۍ څخه مړ شو. دلته نور هم شکونه پيدا شول چې په
ارګ کښې څۀ روان دي. خو د خپلو تر لاسه شويو معلوماتو له مخې
به دومره و وايو چې نور محمد تره کی په بنيادي توګه د خلق او
پرچم ډلو تر منځ د اختلاف له کبله د ببلا ببلو بحرانونو بنکار ؤ او
ځکه يې د دولت واګې په خپل لاس کښې نۀ شوې ټينګې ساتلې
ولې چې لومړی د خلق او پرچم ډلې تر منځ اختلاف شتون درلود او
بيا داسې اختلافات مخ په وړاندې هغه وخت ولاړل چې کله ببرک
کارمل چې د پرچم ډلې کس ؤ د نايب صدارت له چوکۍ څخه ګوښه
کړل شو او دباندې د سفير په حيث و لېږل شو او داسې نور پرچميان
يې سوکه سوکه يا خو له دندو او وزارتونو څخه ګوښه کړل او
دباندې ولېږل شول او يا يې ګرفتار کړل په زندانونو کښې
وغورځول شول.

خو له دې پس د حفيظ الله امين چې د ببرک کارمل څخه ورسته
بې دنايب صدارت پر ځای کښېنول شوی ؤ او د فوځ سياسي
مشرتوب هم ورپه غاړه کړل شوی ؤ له نورمحمد تره کي سره يې
سخت اختلاف پيدا شوی ؤ او دا اختلاف هم دا ؤ چې د نورمحمد
تره کي ملا يې ماته کړه او تره کی يې پر دې مجبور کړی ؤ چې له
صدراعظمۍ څخه مستعفي شي خو دا مجبوري هم نۀ وه بلکې يو
جبر او زور واکي وه چې تره کی يې له ټولو ضروري اسنادو لاس
ليک کولو وروسته د مرګ خولې ته غورځولی ؤ په دې ببلا ببل

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې ور اینبي وو. وژل شوی دی او دۀ په خپله د ځان د خلاصولو
ښې هڅې کړې دي خو په اخر کښې بې خپله ساه د بندیدو په سبب
ژوند بایللی دی. تره کی چې د ببرک کارمل په ملګرتیا بې غونډتل
چې امین له منځه یوسي خو په خپله د مرګ شومه شو. د غونډې
څخه په دوېمه ورځ بې د ناروغۍ پر اساس له حکومت څخه د لاس
اخیستلو اعلان کړی دی. د (۹م اکتوبر ۱۹۷۹م کال) باندې و دنیا
ته داسې و ښودل شول چې د ګوند مشر مړ شوی دی).

دلته زیات لیکوالان خو په دې خبره اتفاق کوي چې نورمحمد
تره کي د هم دغه غونډې څخه وروسته بیا چا و نۀ لیدلو تر څو چې
د مرګ اعلان بې د راډیو له لارې کېږي. اوډېر لیکولان دا ذکر کوي
چې تره کی د ناورغۍ له وجې نۀ بلکې د هغه پر خولۀ او پزه د
بالښت اینبودلو باندې په زور مړ کړل شوی دی او د تره کي خپل
ګوندي ملګري خو بې په ډاګه وایي چې دا ټول پلان حفیظ الله
امین جوړ کړی ؤ او بیا بې هم دلته وژلی دی. البته په دې حقله څۀ
پربکړه نۀ شي کېدی ولې چې داسې قوي او مستند دلایل نۀ دي په
مخه راغلي البته دا یوه خبره روښانه ده چې د دې غونډې څخه څو
ورځې وروسته باقاعده د مرګ اعلان کېږي. یعني تر دې غونډې
وروسته بیا چا سره نۀ ملاو شوی دی او نۀ کوم ملګري د مرګ تر
ورځې بیا لیدلی دی نو دا قوي امکان دی چې همدلته وژل شوی
وي او بیا وروسته بې د مرګ اعلان کېږي صرف په دې خاطر چې د
اولس او نژدې ملګرو شک بې یقین نۀ شي. په دې اړه بې
دکورودانې تاج بې بې بیان څۀ داسې رانقولو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

. ما ۱۹۷۹م کال د اکتوبر پر ۹مه نېټه د پلچرخي په زندان کښې واوربدل چې مېړه مې نورمحمد تره کی مړ شوی دی په پل چرخي کښې دري میاشتې وروسته ماته ووئیل شول چې هغه یوه شپه د حفیظ الله امین د دریو تنو پلویانو له خوا چې د نورمحمد تره کي کوټې ته ورغلل د هغوئ په ذریعه زما خاوند په ظالمانه او وحشیانه ډول سره ووژل شو، دا چې زما مېړۀ یې چرې ښخ کړ د ګارډ کوماندان جانداد خان شخصاً د دغه صحنې شاهد ؤ. دی یې چرې خاورو ته سپارلي دی زۀ نۀ پوهېږم" (۲۷)

دا چې د نورمحمد تره کي د مرګ په حقله یې د کور ودانۍ کوم بیان دی کېدای شي دا هم څۀ قوي معلومات نۀ وي خو مونږ په لنډه دا وئیلی شو چې نورمحمد تره کی وژل شوی دی او په ۹م اکتوبر ۱۹۷۹م کال باندې یې د مرګ اعلان باقاعده له راډیو او تیلیویژن افغانستان دواړو له لارې شوی دی.

خو له دې ټولو معلوماتو پرته مونږ پرېکړه نه شو کولی چې نورمحمد تره کي څنګه ،چا او چیرې او ولې وژلی دی ؟ دومره ضرور ویلای شو چې د نورمحمد تره کي او وررسره بیا وروسته د حفیظ الله آمین وژنه د مکمل یو پلان برخه دي او دا دوه د انقلاب داسي مخکښان وو چې د کې جي بي او انقلاب ضد قوقونو نه غوښتل چې افغانستان دي تل یو تاریخي انقلابي هېواد ثابت شي . دا کار د نړیوالو د پاره ډېر درډونکی او خطرناک وو چې افغانستان دي یو قامي انقلابي ریاست جوړ کړل شي . په دې پلانونو کښې د ګاونډي هېوادونو هم رول شته چې د نړیوالو زورورو د پاره د پراکسي (مرسته کونکې) په توګه هر وخت کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی دی. خو د دې ټول پلان لوی ذمه وار او مخکښ د روسیې کې
جې بې ده چې د دوستۍ په شکل کښې یې د افغانستان د بربادۍ
او د انقلاب د ناکامۍ ذمه په غاړه اخیستې ده او پکې بریالیتوب
یې موندلی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱ اخګر، بشیر. ژباړه: حنیف یوسفي او عبدالاحد نهضت مل. نورمحمدتره کي سیاسي، علمي او ادبي ژوند. سورګل فرهنګي کلتوري ټولنه. کال ۲۰۱۱م. مخ ۲۲

۲ ایضاً. مخ ۲۳

۳ ایضاً. مخ ۲۲

۴ ایضاً. مخ ۲۲

۵ http://www.taraki.org/life/ .

۶ اخګر، بشیر، نورمحمد تره کي سیاسي، علمي او ادبي ژوند. مخ ۲۴

۷ ایضا. مخ ۲۶

۸ ګپرس. ف. ګ. مترجم. سرمحقق معتمدشینواري. پښتو هنري نثر. پښتو ادبي غورځنګ. کوټه، دوهم چاپ، کال ۲۰۱۰م مخونه ۱۲۱.۱۲۲

۹ ماما. عزیزالله. پښتو مترقي ادب په لویه پښتونخوا کښې. هیوادکتابتون. کوټه. کال مئ ۲۰۱۲م. مخ ۱۶۷

۱۰ بڅرکي. محمد علم. وینې زلمیان. د افغانستان یو سیاسي تحریک، افغان کلتوري ټولنه، نیدرلینډ، دوهم چاپ کال ۲۰۰۰م عیسوي. مخ ۱۳۸

۱۱ لنډه بیوګرافي. نورمحمد تره کي. د افغانستان د علومو اکاډمی. کال ۱۳۵۷هـ ش. مخ ۱۴

۱۲ بڅرکي. محمد علم. وینې زلمیان. مخ ۱۰۰

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

خګر، بشير. ژباړه: حنيف يوسفي او عبدالاحد نهضت مل.
محمدتره کي سياسي، علمي او ادبي ژوند. سورګل فرهنګي
وري ټولنه. کال ۲۰۱۱م. مخ ۲۲

ايضاً. مخ ۲۳

ايضاً. مخ ۲۲

ايضاً. مخ ۲۲

. http://www.taraki.org/life/۵

اخګر. بشير، نورمحمد تره کي سياسي، علمي او ادبي ژوند.
خ ۲۴

۱ ايضا. مخ ۲۲

۸ ګبرس ـ ف ـ ګ. مترجم. سرمحقق معتمدشينواري. پښتو هنري
ټر. پښتو ادبي غورځنګ. کوټه. دوېم چاپ. کال ۲۰۱۰م
مخونه ۱۲۱ـ۱۲۲

۹ ماما. عزيزالله. پښتو مترقي ادب په لويه پښتونخوا کښې.
هيوادکتابټون. کوټه. کال مئ ۲۰۱۲م. مخ ۱۲۷

۱۰ بڅرکي. محمد علم. وينې زلميان. د افغانستان يو سياسي
تحريک افغان کلتوري ټولنه. نيدرلېنډ. دوېم چاپ کال ۲۰۰۰م
عيسوي. مخ ۱۳۸

۱۱ لنډه بيوګرافي. نورمحمد تره کي. د افغانستان د علومو
اکاډمۍ. کال ۱۳۵۷هـ ش. مخ ۱۴

۱۲ بڅرکي. محمد علم. وينې زلميان. مخ ۱۰۰

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. اخکر، بشیر، نورمحمد تره کي سیاسي. علمي او ادبي ژوند. مخ۶۹
۱۴. ریان، بشیر احمد. د افغاني باچاهانو لنډ ژوند لیك. صدیقي خپرندویه ټولنه، کال ۱۳۸۷هـ ش، مخ۱۴۵
۱۵. اخکر، بشیر، نورمحمد تره کي سیاسي. علمي او ادبي ژوند. مخ۲۵
۱۶. ایضاً، مخ۲۵
۱۷. ایضاً، مخ۲۵
۱۸. ایضاً، مخ۲۵
۱۹. ایضاً، مخ ۲۶
۲۰. ایضاً، مخ۳۷
۲۱. ایضاً، مخ۳۱
۲۲. ایضاً، مخ۳۱
۲۳. بڅرکي، محمد علم، وینې زلمیان. مخ۲۸
۲۴. ایضاً، مخ۲۹
۲۵. اخکر، بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي. علمي او ادبي ژوند، مخ۳۴
۲۶. ایضاً، مخ۳۵
۲۷. پاشا، احمد شجاع. افغانستان، ایک قوم کا المیه، سنگ میل پبلیکیشنز، لاهور، ۱۹۸۹، مخ۴۸
۲۸. اخکر، بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي. علمي او ادبي ژوند، مخ۲۱۴
۲۹. کهرس. ف. ک، پښتوهنري نشر، مخ۱۱۷

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. اخگر. بشیر. نورمحمد تره کی سیاسي. علمي او ادبي ژوند
مخ۲۲۲
۳۱. گپرس. ف. ک. پښتوهنري نشر. مخ۱۱۸
۳۲. اخگر. بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي. علمي او ادبي ژوند.
مخ۲۲۳
۳۳. گپرس. ف. ک. پښتو هنري نشر. مخ۱۱۹
34.http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/vie
w?docId=ft7b69p12hHYPERLINK.
35 . The same as above.
36 . The same as above.
۳۷. اخگر. بشیر. نورمحمد تره کی سیاسي. علمي او ادبي ژوند.
مخ۲۱۹
۳۸. شرگل. دکارګري طبقې ګوند. مخ۲۲
۳۹. رفیع. حبیب الله. پښتو پانګه. پښتو ټولنه کابل. ۱۳۵۶هـ
ش. مخ۷۸۵
۴۰. ایضاً. مخ۲۲۲
۴۱. تره کی. نور محمد، سمونه: صادق ژړک. دبزګرلور. سریزه
(ش. حصین) پښتو ادبي غورځنګ. کوټه. لومړی چاپ. ۲۰۱۰م.
مخ۱۰

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېم باب:

۲.۱.. د ناولونو تعارف:

د نورمحمد تره کي د ناولونو د تعارف په حقله دومره وئيلی شو چې نورمحمد تره کی په خپل ژوند کښې ټول پينځه (۵) ناولونه په خپله مورنۍ ژبه پښتو کښې ليکلي دي او دا ناولونه د ډېر اهميت ور ځکه دي چې په لومړي وار په افغانستان کښې په پښتو افسانوي ادب کښې د يوې نېې اضافې او بنياد په توګه مخ ته راغلي او چاپ شوي دي. د ناولونو تعارف به دلته مونږ په ځانګړې توګه وکړو. د ناول ليکلو په فن نورمحمد تره کی ډېر پوه معلوميږي ولې چې نالونه يې په فني توګه مضبوط د ي. د ناولونو ترتيب يې څۀ داسې دي.

۱. بې تربيته زوی: دا ناول د نورمحمد تره کي لومړی ناول دی بلکې پر دې خبره ټول د پښتو څېړونکي او ليکوالان په يوه خولۀ دي چې دا په ټول افغانستان (موجوده) کښې د پښتو لومړی ناول دی چې په لومړي ځل ليکل شوی دی او تر دې وړاندې کوم بل ناول تر اوسه مخې ته نۀ دی راغلی. او له دې پرته ځنې څېړونکي دا هم وايي چې دا ناول د پښتو ژبې لومړی طبعزاد ناول دی.

ددې ناول لومړی چاپ: دا ناول په لومړي ځل په کال ۱۹۴۰م عيسوي کښې په "کابل مجله" کښې په دريو برخو کښې چاپ شوی دی. چې د کابل مجلې برخې په دې ډول دي. لومړی کال لومړی ګڼه (مارچ - اپريل ۱۹۴۰م کال). لومړی کال دوېمه ګڼه (اپريل - مئ ۱۹۴۰م کال) او لومړی کال دريمه ګڼه (مئ - جون ۱۹۴۰م کال) خو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وروسته باندې د دولت له خوا بنديځ لګول شوی دی او بيا نۀ
دی چاپ شوی.

"بې تربيته زوی" نومې ناول په دوېم وار د پښتو ادبي غورځنګ
کوټې، له خوا په ښايسته صحافت سره په کتابي شکل کښې په
جنوري ۲۰۱۲م کال عيسوي کښې چاپ شوی دی چې دا دی زمونږ
مخې ته پروت دی. او وربانديې د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له
خوا "دغورځنګ يادښت او بيا وربانديې د صادق ژړک له خوا "د
يادونې وړخبرې" تر عنوان لاندې مقدمه ليکلې شوې ده. په دې
مقدمه کښې د ناول په حقله هم خبرې شوې دي او د "اوسنې
ليکوال" ۀ تېروتنه چې د کابل مجلې د نښتې په حقله سمونه شوې
ده صادق ژړک ليکلې دي:

"چې په "اوسنې ليکوال" کښې د کابل مجلې د چاپ کال ۱۳۱۸
دغه ليکل شوې دي. خو په اصل دا ۱۳۱۸ م هجري نه بلکې
۱۳۱۹م هجري کال دی"(۱)

په دوېم ځای د پښتو پر لومړي ناول هم دوئ لنډ کی بحث کړی
دی او دا بې پخه کړې ده چې د پښتو لومړی ناول د راحت زاخېلي
ماه رخ (نتيجه عشق) دی او دوېم ناول بې هم دغه "بې تربيته زوی"
شمېرلی دی. البته نه دې سره اتفاق کول بحث غواړي. ولې چې د
اول ناول پرېکړه کول دلايل او ثبوتونه غواړي. د راحت زاخېلي
ناول (نتيجه عشق) د اردو ژبې ليکوال ډپټي نظير احمد د ناول
ژباړه ده. نو ژباړې ته ناول وئيل هم يو سوالیه نشان دی. ولې چې
په ژباړه کښې مکان او زمان دواړه د خپلې سيمې نۀ وي بلکې د
نورو سيمو کلتور، ژبه، او ټولنيز روايات او چاپېريال په کښې له

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورایه ښکاري . البته په ادب کښې یوه ښه اضافه ېې شکه ورته وئیلای شو په ژبارلې ناول کښې به ضرور د هغې سیمې. ټولنې او کلتورې اقدار موجود وي نۀ ده پښتنو. نو که هر څوک ېې و وایي خو هغه ته به د پښتو ناول نۀ و وئیل کېږي. د دې پر ځای که مونږ دا و وایو چې د پښتو ادب لومړی ناول هم دغه ېې تربیته زوی دی چې په کال ۱۹۴۰م کښې د کابل مجلې له لارې و پښتوادب ته ډالۍ شوی دی ښۀ به وي.

ېې تربیته زوی نومې ناول که څۀ هم نیمګړی دی خو په خپله چاپې برخه کښې چې په لاس کښې ېې لرو په خپل هیئت کښې مکمل ناول دی . دا ناول پښتنې چاپېریال رانبیي او یو صفا افغاني چاپېریال را په ګوته کوي.کردارونه ېې مکمل پښتنې دي ژبه ېې مکمله پښتو ده او د افغاني سیمې برخه ده. کوم کردارونه چې په عام اولسي چاپېریال کښې د پښتنو شتون لري. که هر څوک ېې په هره ژبه و ژبارې او بیا ېې ژبارۀ څوک لولې نو هم هغه به په نتیجه رسېږي چې دا د پښتنوپه چاپېریال کښې لیکل شوی ناول دی . او هم د پښتنو د چاپېریال ستونځې اوقیصه په کښې انځور شوې ده. د دې ټولې درې وارۀ برخې په کتابي شکل کښې پر ۴۳مخونه باندې لیکلې شوې دي.یعنې ټول کتاب اول مخ ېې د کتاب ټایټل دی، دوېم مخ د کتاب پېژندنه ده پر دریم او څلورم مخ باندې "د غورځنګ یادښت" لیکل شوی دی. پر پنځم مخ ټرون لیکل شوی دی پر شپږم مخ ېې مننه لیکل شوې ده.

پر ۱۴.۱۳.۱۲.۱۱.۱۰.۹.۸.۷ مخونو باندې د "یادونې او خبرې" لیکلې شوې دي چې دا مقدمه د صادق ژړک له خوا وربانډې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلې شوې ده. اوله ۱۵م مخ څخه بیا تر ۵۷م مخ پورې د ناول قیصه لیکلې شوې ده. او له ۵۸م مخ څخه بیا تر ۷۴م یعني اخیرنې مخ پورې "ویپانګه" لیکلې شوې ده. په ناول کښې ګران توري په اسانه پښتو کښې معنی شوي او تشریح شوي دي. او دا ناول د پښتو ادبي غورځنګ شالکوټ له خوا د "نورمحمد تره کي داستاني کلیات" کښې هم په ښه صحافت سره په فروري ۲۰۱۴م کال بیا چاپ شوی دی.

۲.څړه: دا ناول په لومړي ځل په کال۱۳۳۵م هجري چې ۱۹۵۶م کال سره سمون خوري چاپ شوی دی دا ناول یو اجتماعي ناول دی خو ټوله قیصه د طبقاتي شعور د خورولو د پاره لیکلې شوې ده. دقیصې او مرکزي خیال له مخې دا ناول یو مکمل د طبقاتي تضاداتو د څرګندونې هېنداره ده. ورسره د حکومتي چارواکو او د منصبدارانو په ضد د مبارزې د پاره د تحریک او پاڅون د پاره پېغام په کښې بیان شوی دی. قیصه یې په زړۀ پورې او یو مکمل ناول دي.

۳.سپین: دا هم یو ناول دی چې پر ټولنیزه موضوع لیکل شوی دی او خلقي یا اشتراکي مقصدیت لري.چې په ۱۹۵۸م کال کښې لومړی وار چاپ شوی دی. او په دوېم وارپه ۱۳۵۷م هجري کال چې دکال ۱۹۷۸م سره سمون خوري د علومو اکاډمی افغانستان له خوا چاپ شوی دی. دا ناول هم د غورځنګ له خوا په اخرني وار په ۲۰۱۴م چاپ شوی دی چې د نورمحمد تره کي په داستاني کلیات کې چاپ شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴.د بنګ مسافري: دا ناول په ۱۳۳۲م هجري چې له کال ۱۹۵۸م سره سمون خوري کښې په لومړي وار چاپ شوی دی. د افغان سماجي، سیاسي او ټولنیز شعور د پاره یه کښې پیغام پټ دي. او په دوېم وار بیا په کال ۱۳۵۷م هجري چې له کال ۱۹۷۸م سره سمون خوري د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ شوی دی.

او دا ناول هم په ټولنیزه توګه یو د طبقاتي شعور خورونکي ناولونو څخه دی چې په کښې د خان، ملک، مُلا، له مذهب څخه ناوړه ګټه اخستل، دولتي خلقو له خوا له اولس سره زیاتوب او په فابریکو کښې د مزدورانو سره د کار او د تنخوا د ستونځو په حقله د مزدورانو احتجاجونه او داسې د یو انقلابي نظر تحریک له پاره په فابریکوکښې د مزدورانو غیر شعوري ډول راپورته کېدل. بیان شوی دی چې خاص قیصه د طبقاتي تضاداتو د رابرسېره کولو غمازي کوي.

۵.سنګسار: دا ناول هم په کال ۱۹۵۸م کښې په لومړي وار چاپ شوی چې یو خلقي نظره ناول دی او په مکمله توګه د لاندینۍ طبقې د ویرولو د پاره د سرکار او د هغوئ د لاس پوڅو منصبدارانو له خوا پر اولس ټیکسونه ږدل او په ولس کښې د سرمایه دارانه نظام څېره ښکاره کول او داسې تل په دارنګه کارونو کښې د مذهب څخه ناوړه ګټه اخیستل په ښکاره توګه بیان شوی دی او د دولتي چارواکو منفي او دروغجني دسیسې په ښه توګه رابرسېره شوې دي په دې خاطر لاندینۍ طبقه په شعوري ډول خبرداره کړل شي چې په اصل کښې سرمایه دارانه طبقه د مذهب پر غم نۀ ده بلکې مذهب یوازې د خپلې حکمرانۍ د لا پرمختګ د

پاره په کار راوستل کېږي. او په دې ناول کښې د مزدور یا زیارکښې طبقې د راپورته کېدو د پاره په شعوري ډول قیصه لیکل شوې ده او دې ته مونږ یو مکمل نظریاتي ناول وئیلی شو.

۲.۲ د ناولونو سماجي او معاشرتي پس منظر:

لکه څنګه چې د هري ژبې بنیادي افسانوي ادب زیات تر پر سماجي ستونځو، کړکېچونو او معاشرتي خدوخال باندې لیکلې شوې وي او اکثره د معاشرتي اصلاح د پاره کرکټرونه او قیصې په کښې ذکر شوې وي. خو ډېر کم ناولونه داسې وي چې په لومړیو ادبي هلوځلو کښې سیاسي، نظریاتي یا مذهبي اړخونه لري. نور محمد تره کي هم خپل د لیك اثر په هم دغه روایت کښې مخ په وړاندې بیولی دی او خپل اول لیکونه یې په افسانوي بڼه د ناول په شکل کښې دي او که د افسانې یا لنډو قیصو په بڼه کښې وي په برملا توګه د سماج او ټولنې اصلاحي شکل لري او په سماج کښې چې کومې ناخوالې او پېښې د انساني ژوند برخلاف تر سره کېږي هم هغه واقعات یې په افسانوي ډول په کرکټرونو بدل کړي وي او د یوۀ ناول یا افسانې بڼه یې ورکړې وي. د ښکاره او معلوم تاریخ له لارې داسې ثابتیږي چې د افسانوي ادب پیل یې هم له ناول څخه کړی دی او په لومړي سر کښې یې لومړی ناول چې د "بې تربیته زوی" په نامۀ لیکلی دی. دا لومړی ناول یې مکمل له اوله سره بیا تر پایه چې څومره برخې یې تر لوستونکو رسېدلې دي په دې کښې مکمل د سماج په اړه قیصه لري. چې په کښې د یوۀ بې تربیته زوی د بې لارۍ او بې تربیته ځوان هلې ځلې او ژوند په حقله قیصه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکلې شوې ده. دا ناول له اوله بيا تر پايه سماجي او معاشرتي
اصلاحي ناول دی. خو نۀ شم وئيلی چې د پښتو ژبې ځنو څېړونکو
د دې ناول په حقله داسې ولې وئيلي دي چې دا ناول مکمل خلقي
نظره يا سياسي نظره ناول ؤ نو ځکه هغه وخت د دولت له خوا
وربانديې پابندي لګېدلې وه. کېدای شي دغو څېړونکو دا ناول
وئيلی نۀ وي صرف يې د دې په اړه اوربدلي وي چې چونکې
نورمحمد تره کی يو سياسي او خلقي نظرياتي شخصيت ؤ نو ځکه
يې دا ناول هم په دې وجه يو خلقي، اشتراکي يا سياسي نظرياتي
ناول بللی وي. خو په حقيقت کښې دا ناول مکمل يو اصلاحي ناول
دی. د دې ناول ټوله قيصه او چاپېريال افغاني چاپېريال دی او
زمان و مکان يې هم افغاني دی چې په کښې د مقر اولسوالی
باقاعده ذکر شوی دی.

له دې سره سره نور ناولونه چې وروسته يې ليکلې دي (څړه، د
بنګ مسافري، سپين، سنګسار) څلورسره ناولونه يې له معاشرتي
اصلاح سره سره سياسي نظر په کښې له ورايه ښکاريږي او په
خاص ډول يې د اشتراکي نظريې پيروي او پرچار کړی دی.

Scanned with CamScanner

(c) kitabton.com: The Digital Library

۲.۳ په ناولونو کښې د مقامي او سماجي ژوند خد و خال:

د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې د مقاميت په حقله په واضحه توګه د خپل پلرني يا مورني ټاټوبي او خپل هېواد افغانستان ذکر شوی دی او له ورايه دا څرګندوي چې دا ناولونه په مجموعي توګه د افغانستان او د دۀ دکلي او شاوخوا چاپېريال عکاسي کوي او ورسره بيې د سماج خدوخال څرګندوي. يعني دا د يوۀ ښۀ ناول خصوصيت هم وي چې په کښې د هغه وطن او سماج تصويرسازي شوې وي. اوس که دا ناولونه په هره ژبه و ژبارل شي نو مقاميت او سماجي خدوخال به بيې نۀ بدليږي او نۀ به لوستونکي په دې اړه د څۀ شک اوشُبې سره کښږي. هم دغه وجه ده چې دغسې ناولونو خپل اهميت له لاسه نۀ دی ورکړی او دا ښيي چې دا ناولونه تر اوسه ژوندي پاته دي او د بيا بيا چاپولو بيې اهميت تر لاسه کړی دی. نظرياتي يا سماجي ناولونه چې په کښې د خپل سماج او مقاميت په ښه توګه ترجماني شوې وي نو هغه هم دغسې ژوندي پاتې کېدلی شي. داسې ډېر ناولونه هم په پښتو ادب کښې شتون لري خو هغوئ د څۀ داسې نيمګړتيا له کبله چې په کښې د خپل سماج خدوخال او يا مقاميت په ښه توګه نۀ وي تصوير شوي نو له وخت تېرېدو سره سره بيې خپل اهميت او معنويت له لاسه ورکړی يعني بايللی وي. او دا داسې څرګندوي چې نورمحمد تره کي پر ناول ليکلو باندې په فني لحاظ ښۀ لاس بري درلود. او د سماجي خدوخال بيې ډېر زيات خيال په کښې په ډېره هنري توګه ساتلی دی او لوستونکي بيا بيا هڅوي چې داسې ناولونه ولولي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د ناولونو په ژبه کښې يې د مقاميت خيال ډېر ساتلی دی او په ډېره ساده او کليواله ژبه يې ليکلی دی. تر څو عام افغان پښتون اولس په اسانه توګه ګټه تري واخلي او اولس و توانيږي چې د اسې قيصه ليکلو څخه د سماجي ستونځو تصوير په کښې له درايه ورته و برېښي او د راروان نسل د پاره بلا ګټې تري تر لاسه کړي. د هم دغه مقاميت او سماجي خدوخال په حقله يې له ناولونو څخه په لاندينې کښې څۀ بېلګې داسې وړاندې کولای شو.

"شپه په لاره بله ورځ قافله د توبې د غرۀ له تنګې څخه راووتله او د هغه غرۀ په جنوبي لمنو کښې يوۀ کلي ته نژدې چې (برښاره) نومېدۀ واړول. په دغو برخو کښې واوره نۀ شته او لمر هم تود غوندې دی چې د ټولو د خوشحالۍ موجب دی. د زياترو څړګانو څوړې تمام شوي وو او هم ټول خورا زړۀ خوږې شوي وو.

لنګري او هم دا ډول څو نور مخور کسان دغه کلي ته ورغلل چې يو دوه پسونه رانيسي او هغه وندې کړي. ګڼ شمېر څړګان هم ورغلل چې هلته يو څۀ اوړۀ واخلي او خپل څوری يې کړي". (۲)

دلته په دې پورتنۍ پېراګراف کښې داسې ښکاره ده چې دا سيمه د اوسنې ضلع پښين د يوۀ کلي نوم برښاره (برښور) نومېږي او په دغه څړه ناول کښې څړګان چې د غزني له سيمې څخه راروان دي او د مزدورۍ د پاره مخ پر سبۍ (سبي) روان دي چې د ژمي په موسم کښې دوئ د تودو سيمو و خوا ته ځي او هلته د دوو يا درو مياشتو په خاطر په تودو سيمو کښې مزدوري وکړي تر څو بيا دوئ ببرته د اوړي په موسم کښې خپلو سيمو ته راګرځي او هلته بيا د کرکروندې روزګار پيل کوي. هم دغه رنګه يې په ټولو ناولونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د مقاميت په ښکاره توګه څرګندونه کېږي او د ناولونو له
کرکټرونو يا د هغوئ له سماجي کړو وړو څخه په ښکاره توګه
واضحه کېږي چې ناول د يو خاص اولس د سماج، چاپېريال او
مقاميت په اړه په ساده او روانه کليوالە پښتو ليکل شوی دی. د
دې د پاره مونږ کولی شو چې د نورمحمد تره کي ټول ناولونه و وايو
تر څو راته څرګنده شي چې ربښتيا هم دغسې دي. يعني دا نور
ناولونه لکه: "دبنګ مسافري" "سپين" "سنګسار" او ورسره دغه
"څړه" وګورئ.

سماجي خدوخال يې هم په ټولو ناولونو کښې د پر ښکاره او
جوت دی. په ادبي او ډېره ښايسته توګه چې د ناول فني چوکاټ هم
په کښې برقرار ساتل شوی دی او په فني حقله يې سماجي اړخ په
کښې ځای کړی دی. په دې اړه زهٔ د يوهٔ ناول څخه د نمونې په توګه
د پېراګراف را اخلم چې په ناول ليکلو کښې يې سماجي اړخ څنګه
ښکاره کړی دی. او په څومره ښکلې او فني انداز يې د خپل سماج
خدوخال ځای کړی دی.

"يوه شپه چې د ګلالی مور لږ څهٔ وختي راغله او د شپر مور
ليدله، نو د شپر مور ورته و وئيل:

"خوارکی! دومره ځغلې او ستړياوې پر ځان ګالې او له کوره هم
د ډېره وخته ورکه يې، زهٔ به يو چل در وښيم هغه دا چې د
لديرآغا نوکري خوشې کړه او په کاروان سرايو کښې د مسافرانو
مالي راوړه، مينځه يې، هم به دې ګټه ښه شي او هم ښه لږ هوسا يې،
خلقو منتونه به درباندې لږ وي، زهٔ چې يو څهٔ په قوت کښې وم
غه کار مې کاوه خو چې له لاس او پښو و لوېدم، نو شپر هم لوئ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com The Digital Library

شو او زما پر ځای اوس دی د وژکو د اوبو د خړځولو په اثر هغومره پیسې راوړي چې ما ګټلې، خوري! نارینه بیا ښځه دي هرکار کولای شي خو د ښځو دي خولۀ وچه شي، پټې سترګې دې هیڅ لاس او پښه یې نۀ ښوري، خلق ښه وایي چې ښځه پاک الله ناقص العقله پیدا کړې ده، که داسې نۀ وای نو دوئ به هم خپل ځان په خپله چلولای شوای".

د ګلالی مور سم دلاسه ورغبرګه کړه:

"خوري! ته وایې هغه کارونه مې نۀ دي کړي؟ په دې کار یعني د کالیو په مینځلو خو مې د لاس ټول نوکان بایلودل، خو بیا هم مونږ او وچه ډوډۍ نۀ سره رسېدلو، له کومه وخته چې مېرۀ مې د ښکاري درې په کار کې ترکانې لاندې او مړ شو، نو ما دخلقو د کالیو د مینځلو ته لار ورته کړ، دا څلور پینځۀ کاله کېږي چې په دې کار بوخته وم، خو که رښتیا درته ووایم په هیڅ کار کې خپر نۀ شته او هر لوري ته چې مخ کړم هغه راباندې وترل شي او یا دومره تري نۀ راځي چې نۀ مرم او نۀ پایم، بخت مې خراب دی سرۀ زر مې په لاس کښې توري خاوري شي، په اصل کښې که رښتیا درته ووایم خوري! ورکړه د خدای ده، ځنې خلق وینو چې نۀ یې لاس خوار دی او نۀ یې پښه خواره ده، خو بیا هم له خوبه خوري او له خوبه څښي، ټکه یواځې پر مونږ خوارانو لوېدلې ده، زۀ چې ګورم ټول خواران او چوپړ وهونکي د خدای په قهر اخته دي، یوه یې نۀ دوې کېږي، دا خواري لا څۀ کوي؟ میراث خواره مې هم لا نۀ پسې پریږدي، تل ځې او راځې او وایي چې زۀ دا لونې پر خپل سر ورنۀ کړم او د هغو ولور په خپله و نۀ خورم، کله وایي چې دا نجونې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

درځخه بيايو او په جنوبي کښې بې خرڅوو او يا يې ازاد سرحد ته ورولو او پينځهٔ غرانه په جوړوو. وی خوري! يوه خواري او يو غم خو نهٔ دی چې زهٔ يې درته و ژاړم. د مدير آغا د کورکار يوه ښېګڼه لري هغه دا چې لونې مې په نس مړې دي، ميراث خوارهٔ هم راباندې ډېر بربښ نهٔ شي کولی ځکه له مدير اغا څخه ډاريږي... "(۳)

دغسي د ټولو ناولونو په قيصو کښې د سماجي خدوخال زيات خيال ساتل شوی دی او په دې اړه چې د نورمحمد تره کي کوم يو ناول سړی وايي نو د سماجي خدوخال تصوير سازي يې په ښکاره توګه د يوه مکمل او لرغوني سيمه ايز افغاني سماج ځنې تصوير کېږي او هغه هم په ښه زړهٔ راکښونکي توګه ترې بربښي. يعني د نورمحمد د ناولونو د وئيلو پر وخت بالکل ويونکي داسې حساسوي چې ګواکې دی په ژوندی بڼه يو څهٔ اوري او وينې چې دا د يوه ښه ناول ليکونکې له خصوصياتو څخه دي.

۲.۲.د ناولونو سياسي پس منظر:

د نورمحمد تره کي اولنی ناول "بې تربيته زوی" دی دا يو سماجي او اصلاحي ناول دی خو دا اخرني څلور ناولونه لکه (د ننګ مسافري. څړه. سپين او سنګسار) ټول په يوه خاص سياسي پس منظر نامه يا پس منظر کښې ليکلې شوي دي او په وطن کښې د بادشاهت او سرمايه دارانه نظام او د هغه نظام د لاس پوڅو د سياسي او سماجي بد مرغيو او کړنو په خلاف ليکل شوی دی او همه ورايه په کښې د سياسي نظرياتو پرچار په سماجي خدوخال کښې شوی دی او ورسره د يوهٔ منظم سياسي تنظيم تبليغات هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي دي. خو دا ناولونه يې سره له دې چې خاص سياسي پس منظر
لري خو بيا يې هم د ناول فن او هيئت ته په کښې هيڅ زيان نۀ دی
رسېدلی. داسې ناولونه اکثر د لوستونکيو د پاره د غير دلچسپی
سبب وګرځي او خپل فني اهميت له لاسه ورکړي خو د نور محمد
تره کي دغسې ناولونو خپل فن او هنر ثابت کړی دی. يعني که يو
څوک د دغو نظرياتو په حمايت کښې نۀ وي نو هم د ناولونو له هنري
ثبوت څخه به انکاري نۀ شي. د يو ښه سياسي تنظيم جوړولو او
ورسره د انقلابي يون د پاره په کار کولو کښې مرستندويه ناولونه
دي. ځکه خو تر اوسه په پښتو ادب کښې د تره کي دغه نالونو خپل
اهميت نۀ دی بايللي. دا ناولونه په نړۍواله کچه د مېکسم ګورکي
نوبل انعام يافته ناول "مور" د کچې ناولونه کېدای شي. که څۀ هم
په فکري حقله يې ځنې ليکوالانو مخالفت هم کړی دی او دا يې
وئيلي دي چې چو نکي داسې ناولونه د يوې خاص سياسي نظريې
د پرچار د پاره ليکل شوي وو نو ځکه يې اهميت هم نۀ شو پاته. خو
د دې برعکس زۀ دومره وايم چې د نن په سياسي منظرنامه کښې که
څۀ هم په ښکاره توګه اشتراکي نظريات او سياست وجود نۀ
لري. خو بيا هم هغه ناولونه ډېر خلق په شوق سره لولي او داسې
اخستنه ځنې کوي چې يو سياسي تنظيم څنګه منظم کېدای شي
چو نکي د دې نالونو د ليکلو په وخت کښې د افغانستان سماجي
او سياسي منظرنامې د يوې ديکتاتورۍ (ډيکټېټرشپ) تر سايه
لاندې ژوند کاوه او په افغانستان کښې د يوې کورنۍ يا يو شخص
څلو پښت کلن امريت وجود درلود نو ځکه په هغه وخت او حالاتو
کښې هم داسې فني ناولونو اهميت لا زيات تر لاسه کولای شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې مطلب دا هم شو چې د نور محمد تره کي سياسي او تجزياتي شعورهم ډېر لوړ ؤ او د خپل هيواد سماجي او سياسي حالاتو باندې يې ښه نظر درلود او د خپل تېز تجزياي شعور په برکت يې د اولس نفسيات هم په ښه توګه پېژندلي وو نو يې داسې کار ته ملا تړلې وه. ولې په ناول ليکلو کښې د خپل سماج سياسي. نفسياتي او معاشي توګه باندې جاج اخستل هم ډېر ضروري وي چې نورمحمد تره کي دا کار کړی دی. ځکه خو دغه ناولونه په هنري ادب ليکلو کښې ډېر مرستندويه ثابت شوي دي.

۲.۵. په ناولونو کښې د سياسي نظريې جائزه:

د نور محمد تره کي د نالونو تر شا يو سياسي محرک وجود لري لکه څنګه چې د نور محمد تره کي له ژوند او هلو ځلو څخه له ورايه ښکاري چې د نورمحمد ژوند له يوې سياسي مبارزې سره جوخت پاته شوی دی. او زيات تر عمر يې د سياسي فکر پلټلو .خپورولو او خپلولوکښې راتېر کړی دی او ورسره يې د خپل سياسي چاپېريال پر بنا د يوې خا ص نظريې ملګرتيا او پرچار کړی دی. او که مونږ و ګورو چې د نورمحمد تره کي ژوند له پينځۀ کلنۍ څخه په داسې حال کښې پيل شوی دی چې حتماً به د داسې ژوند پيل کونکي انسان چې تجزياتي احساس او د وطن اولسي مينه ورسره زېږېدلې وي نو کوم بلې خوا ته نۀ شي تلای ښې له سياست کولو څخه ځکه خو يې د خپل ژوند د پيل سره سره دغه سياسي شعور ورسره ملګری شوی دی او اکثر ناولونه يې د سياسي نظ ، په پس منظر کښې ليکلي دي. او په ناولونو کښې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې په خاصه توګه د اشتراکیت یا سوشلزم د نظریاتو پرچار کړی
دی او په مکمل ډول بې د دغې نظریې د پاره په شعوري ډول کار
کړی دی یعني په ناولونو کښې یې په شعوري توګه دا هڅه کړې ده
چې په ټولنه کښې طبقاتي توپیر ولي وجود مومي اوڅه رنګه باید
داسي خام نظریات له منځه ولاړ شي تر څو لاندینۍ طبقه له دې
جنجاله ځان خلاص کړي. نور محمد تره کي د خپل وطن سماجي،
سیاسي. نفسیاتي او معاشي حالاتو دې ته اړ ایستلی ؤ چې د دې
فرسوده او ظالم نظام په خلاف خپلې هلې ځلې د خپل اولس د
راویښولو د پاره تر سره کړي او د دې مبارزې پیل بې له قیصه
لیکلو کړی دی. او د خپل سماج یا سیاسي حالات بې په داسې
هنري توګه عکس کړي دي چې رښتیا هم د اولس د را ویښ کولو
یوه فني او د قبلېدو وړ وسیله ګرځېدله. او سوکه سوکه بې خپل
نظریات د هنري نثر له لارې اولس ته را ښکاره کول. چې ښه وسیله
بې ناول یا لنډه قیصه لیکل و ګرځېدله. د هم دې نظریاتي حیثیت
لرلو بنیاد بې د دې شي وسیله وګرځېدله چې پښتو هنري نثر بې په
لومړي ځل له حقیقت پسندۍ سره اشنا کړ او ورسره بې تنقیدي
شعور په خپلو هنري آثارو کښې ژوندي ساتلي دي، او دا اعزاز تر
لاسه کوي چې پښتو هنري نثر هم د نړیوال معیار سره اشنا کوي
نور محمد تره کي په خپلو ناولونو لکه د بنګ مسافري، او
سنګسار کښې د خپلې اشتراکي نظریې پرچار په ډېر هنري ډول
کړی دی. او په واضحه توګه بې د سوشلزم پرچار د ځان دپاره او د
اولس د راپارولو دپاره غوره ګټلی دی. چې د ناولونو له بېلګې څخه
داسې رونبانه کېږي. بېلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دوره يې په يوۀ ساعت کښې وکړه او بيا د باندې راووت.
په دې وخت کښې دوه دري کسانو کار کونکو چې جامې يې تولې
په تيلو غوړې او جامې يې لا څۀ چې خولې يې د ډېرغوړوالي له
لاسه تورې اوښتې وې، يو خط د معاون صاحب په لاس کښې
کښېښود. معاون صاحب چې خط ته وکتل هغه يې په لاس کې
ومروړو او د يوۀ کارګر پر مخ يې ور وغورځاوه او په تريو تندي يې
له خانه سره و وئيل:
ځئ ورک شئ خدای مو خوار کړه. والله چې تولې نړۍ مَړه او
پټه شي که تاسې کارګران خو ماړه شئ. هره ورځ ستاسې پو جنجال
وي. کله تنخوا ډېره غواړئ او کله دربشې غواړئ سړی مو په
کومه خوا پسې ورسېږي؟ دومره د فابريکې عايدات نۀ وي لکه پر
تاسې باندې يې چې خرڅوي. ورک شئ خپل کار کوئ. د رياست
مقام دا خبرې او چتيات نۀ شي اوربدلای که چرې مونږ په خپله دا
لازمه و ګڼله البته ستاسې د دربشيو په باره کښې به غور وشي.

(۴)

دلته د "سپين" ناول څخه په دې پورتنې پېراګراف کښې د
مزدورانو د يووالي او په هغوئ کښې خپلو حقوقو د اخستلو د
پاره د رياست په ضد راوتل او خپلې تنخوا يا د نورو سهولياتو د
ترلاسه کولو د پاره د يو تحريک د پاره مزدوران راپاربدل او خپل
حق غوښتل يو سياسي عمل دی چې داسې تحريکونه په وخت سره
د انقلابي مبارزې دپاره په مثبته توګه ګټه کولای شي. يعني د
نورمحمد تره کي په ناولونو کښې زيات تر سياسي پس منظر وجود
لري او د هغه خاصو سياسي سيمه ايزو حالاتو يا د دولتي چارواکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رویو چې په سیاسي پرمختګ کښې خنډ پاته شوې وي په خلاف
په شعوري ډول د ناولونو برخه جوړوي شوې وي. او ټول ناولونه
یې په سماجي پېرایه کښې د سیاسي نظریاتو د راپورته کولو او د
سیاسي شعور د راوړلو پرچار شوی دی. او په خاصه توګه د
زیارکښې طبقې د رایو ځای کولو او په هغوئ کښې د هغه د دولت
د منفي کارونو په خلاف ذهنیت پیدا کول او هغوئ ته په اولسي
توګه د خپل حق د غوښتلو د هلو ځلو د پاره پېغام ورکول شوی دی
یعني صرف یوازې اولني ناول چې "بې تربیته زوی" نومیږي.
کښې د ځوانانو د اصلاح د پاره په کښې پېغام ورکول شوی دی. او
نور پاته څلور واړه ناولونه یې د سیاسي نظریاتو او د سیاسي هلو
ځلو او سیاسي پس منظر په رڼا کښې لیکل شوي دي او د سیاسي
روزنې او مبارزې پېغام ورکول شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۲. د نورمحمدتره کي په ناولونو کښې طبقاتي نظريه:

نور محمد تره کي د خپل ژوند د مبارزې او دخپلې سياسي ټجربې په رڼا کښې پر طبقاتي مبارزه يقين کړی دی او ټول عمر يې د طبقاتي فرق او امتياز د ختم کولو د پاره سياسي او ادبي هلې خلې کړې دي. او هر وخت يې د لوړې، جابرې طبقې او مقتدر طبقې په خلاف خپل قلم ګرندی ساتلی دی. نور محمد تره کي چې له کومه وخته ليک پيل کړی دی. له هم هغه وخته يې ليکل د لوړې طبقې په خلاف، د سماجي انصاف او لاندينۍ طبقې د ګټې او پر مختګ د پاره ليکل کړي دي او په لومړي وار يې په پښتو ادب کښې د داسې مسايلو په خلاف قلم پورته کړی دی چې تر دې وړاندې يې مونږ په پښتو ادب کښې هيڅ ببلګه نۀ لرو. يعني په فني توګه يې پښتو ناول له ريالزم سره اشنا کړی دی او رښتيني حالت يې بيان کړی دی. د نور محمد تره کي په ناولونو کښې د طبقاتي توپير ختمولو، سماجي سمون او علم وتعليم د پاره په ښکاره توګه مبارزه کړې ده. دی له ماشومواليې څخه د طبقاتي جبر او توپير ښکار شوی دی يعني په پينځۀ کلنۍ کښې يې د کور د معاش د پاره مزدوري کوله نوبيا يې تر پنځلس کلنۍ پورې مزدوري کړې او بيا يې مات ګوډ تعليمي سلسله هم د مزدورۍ کولو سره مخ په وړاندې تر لسم ټولګې پورې ساتلې ده. نو ځکه د دۀ په ژوند کښې د طبقاتي جبر او توپير اثرات ښکاره پاتې شوی دی او ښکاري، دی يې دې ته مجبور کړی وي چې دی هم د طبقاتي توپير او ناسموالي په ضد مبارزه وکړي ځکه خو يې په ټولو ناولونو کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د لوړې طبقې او د هغوئ ملګري نړیوال سامراجي قوتونو او سمه ایز (ملاسید خان) ملګرو په خلاف د هغوئ د کردار د رابرسېره کولو د پاره ښه په ښکاره توګه څرګندونه کړې ده. په "څړه" ناول کښې د سرمایه دارانه نظام د ناوړه کارونو تر سره کولو په خلاف د طبقاتي مبارزې او د مارکس دا خبره چې:

"(دنیا کے محنت کشو ایک ہوجاؤ)۵"

ژباړه (د نړۍ ټولو زیارکښانو سره یو شئ).

د پلي کولو دپاره یې د مزدورانو د یو کولو او د دې د پاره د پاروړلو یوه بېلګه په څړه ناول کښې داسې انځوروي:

"داخو جوته خبره ده چې د کار ځای ته به مو تاسې رسوئ. کرایه مو پر تاسو ده، اوس تاسې ظالمان سربېره پر دې چې له خرو سره مو یو ځای په یوه واګون کښې سپروئ کرایه به لا هم غواړئ، زۀ خو دا وایم چې تاسوسودخواره، د خلقو دښمنان او انسانیت ته په سپکه سترګه ګورئ، که مونږ جلا د خلقو په واګونونو کښې سمدلاسه لېږئ ښه تر ښه، که نۀ وي مونږ په تاپسې کار نۀ کوو، هر وخت چې مو روپۍ و موندلې ستا پېشکي روپۍ به هم بېرته درکوو".

د ژبې ګل دغه ډغ پر حاضرو خلقو او په خلقو کې خورا ژوره اغېزه وکړه او ټول په یوځ ډغ ناري کړې:

"ښۀ وایې سره له دې چې حقیقتاً ټوله نړۍ په مونږ ودانه ده بیا هم تاسې بې انصافه مونږ له خرو سره یو ځای ترئ یا یا مونږ دا ټیټوالي او بې عزتي نۀ منو. د جمعدار وراره د دې لوئ ډلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولیانو تږغ خورا و ویروه او په بیړه دننه خپل اکا ته وراغد او
قیصه یې ورته وکړه.
اکا یې ورته ووئیل: "خدای مو دې د مزدورانو د طبقې له
یووالي او اتفاق څخه ژغوري.
د دوئ د یووالي قوت او قدرت تر هر څهٔ ډیر دی".(۶)
په هم دغه ناول کښې د یوهٔ سرمایه دارانه ریاست هغه عملیات
چې د اولس په لوټلو او د خپلو ناوړه ګټو تر لاسه کولو د پاره تر
سره کوي او د غلو یا ډاکوګانو په پټه ملا تړ کوي او د شپې له
مخې د مسافرانو په قافلو باندې حملې کړي او د ټپکس په نامهٔ
خلق لوټي. په ناول کښې یې څهٔ داسې انځور کړی دی:
"که خدای تاسې مهربانه کړی پر مونږه څړګانو رحم وکړئ او
پرې مو ږدئ. څلور میاشتې مو له ډبرو نوکان وهلي دي او څو ګزه
رخت مو کورو ته کړی دی. دا راپرېږدئ چې یو بې شو، دعا به
درته کوو خدای به مو په هغه جهان کښې جنتونه ځای کړي.
یوهٔ ماسل تور شړک په څپېړه و واهۀ او هغه بل په لغته پر
لېنګو و واهه او د ښکنځلو او پوچ او رد په ضمن کښې یې ورته
ووئیل تاسو باغیان یاست حکم نهٔ منئ که مو شرعي غم ورکړ وای
نو اوس به ولې په دغو خواریو اخته کېداست. درځئ چې لوئ
خرڅکیر ته مو په لاس ورکړو په تاسې باندې خو د بند حکم هم
راخپژي نو دا ناروا ده چې تاسو به یې کوئ. په اصل کښې ناروا
خلق یاست چې په دې لومه اخته شواست".(۷)
یعني دلته په دې ناول کښې که څهٔ هم د څړګانو قیصه ده خو په
دې قیصه کښې د طبقاتي توپیر او زورورو غلو او مذهبي خلقو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرتیا سره ترلې شوې ده چې د سماج په زیان او د لاندینۍ
زیارکښې طبقې په تاوان کارونه کېږي او یو سرمایه دارانه ریاست
د غلو او ډاکوګانو ملاتړې کوي چې غله په هره لاره او شپله کښې
په ازاد مټ د خلقو لاره نیولای شي او خلق یا مسافران چې په
مزدوریو پسې تللې وي او څۀ یې د کور نۍ د پاره ګټلې وي هغه
ځنې واخلي. هم دغه رنګه یې په "سپین" نومې ناول کښې هم د یو
سرمایه دار سړي د مړینې پس د هغۀ د میراث د وېشلو په وخت د
هغه د کورنۍ تر میان د ملا. خان صاحب او صاحبزاده صاحب د
منفي کردار او خان د ریاستي لاس لرلو په وسیله پر اولس باندې
دغسې زیاتوبونه روا ساتلې او داسې نور کارونه چې د منصبداری
له لارې له اولس سره زیاتوبونه کوي. داسې ټولنیز کردارونه چې
هغه د لوړې طبقې په ګټه کارونه کوي او د لاندینۍ یا زیارکښې
طبقې په زیان لوبول کېږي د هغوئ یې په کښې په ښه توګه
څرګندونه کړې ده. چې دا هم د طبقاتي نظریاتو د پاره یوه مبارزه
ده. یعني طبقاتي شعور خورولو باندې کار په کښې شوی دی.

"سپین مسکی شو او په خورا خواږۀ زړغ او رونو سترګو چې د
خورا ډېر اخلاص بڅرکې ترې نه غورځېدل ورته ووئیل:

"صاحبه! که مونږ ستاسې غوندې ښو خلقو او پیرانو په لنګر
کښې خپل سرونه کښېږدو نو هم لږ ده. دا ځکه چې زمونږ ټوله
شتمني او نېکمرغي هوسا ژوند لکه چې پخوا مې هم ووئیل
ستاسو د دعا او مرستې نتیجه ده. خدای دې د خان صاحب او ملا
صاحب سیوري هم زمونږ له سره نۀ کموي. که دغه علماء او باتدبیره
خلق نۀ وای نو هم به مو ژوند تریخ وای دوئ دواړه له ما سره ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي او نۀ ولاړ. زمونږ د کالۀ د نېکمرغۍ لپاره هرډول مرسته کوي.
بله خبره خو دا ده چې تاسو هم په خبر ياست چې دوئ دواړه وصيان
شوي دي. ښۀ دي د ملا صاحب خو اوس ګزاره شکر دی ښه شوې ده
په دې وختونو کښې يې يو دوه ايکړه مځکه هم رانيولې ده"(۸).

د نور محمد تره کي په يو بل ناول چې د سنګسار په نامۀ ليکل
شوی دی هم مکمل د طبقاتي مبارزې يو نمونه ده او ټول ناول د
خپل سماج د سياسي او معاشي منډو ترړو د پاره ليکل شوی دی
او په دې ناول کښې ټول ټال د سماجي نا انصافيو. د سرمايه دارانه
حکومت د پرمختګ د پاره د مُلا. ملک. خان. حکومتي ماسلان.
د قاضي. حضرت او نور ټول هغه کردارونه چې د سرمايه دارانه
نظام دفاع کوي او د هغه د غلطو کړنو د تحفظ د پاره کار او زيار
باسي په ضد ليکل شوی دی او ورسره د زيارکښې طبقې په خلاف
د دوئ کردارونه ښکاره کړې دي. او د ناول ټوله قيصه د هغو
ظلمونو او بې لاريو په خلاف ده کوم چې د مقتدرو قوتونو له خوا
مذهب د خپل سرکاري کار په ګټه کارول او مُلا چې د مذهب خاص
کردار دی په خپله غېږه کښې ساتل او د اولس په ضد داسې کارول
چې اولس هيڅ کله د يو تحريک ښه نۀ کړې خپله او هر ناروا. روا
ګڼل شوې وي. او د خلقو له مذهب سره مينه او بيا له هغې څخه
ناوړه ګټه اخيستل يې ښه په ګوته کړې دي يعنې اولس صرف د
مذهب د سپېځلي ملګرتيا هر زور او بار پر ځان وړي يعني په دې
کښې چې پر شپر نومې هلک باندې د زندېقي دروغجنه فتوا
لګيږي او بيا يې پلار هم له مذهب سره د مينې په خاطر پر زوی
باندې زور اچوي چې که تا د قران مجيد يې حرمتي نۀ ده کړې نو هم

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه يې منه. خدای رحيم دی رحم به درباندې وکړي او و به دې بخښي. ولې چې مُلا او قاضي وايي چې تا تر څو جرم منلی نۀ وي نو توبه دي هم بيا نۀ قبليږي په دا طرز دوئ شپر په دې راضي کړي چې دۀ دا کار کړی دی او بيا چې يې ومني نو شپر وايي چې زۀ اودس تازه کوم تر څو توبه و کاږم خو قاضي ورته په خښم وايي چې ستا نوره سزا سنګسار ده او پرتا د توبې ور وترل شو او په داسې حال شپر سنګسار هم کړي.

نور محمد تره کي په دې ناول کښې ډېره ښه عکاسي کړې ده.چې داسې ناولونه هر وخت د ټبټې طبقې د يووالي او د يوۀ تحريك د پاره ښۀ رول لوبولی وي. دا ناول هم د هغو ښو ناولونو په قطار کښې شمار ناول دی کوم چې په اولس کښې د طبقاتي مبارزې درس ورکولای شي. لکه د مېکسيم ګورکي ناول چې د "مور" په نوم ليکل شوی دی.د دې (سنګسار) ناول يوه بېلګه چې د طبقاتي مبارزې څرګندونه په ښکاره توګه ځنې کېږي لنډيز ځۀ داسې دي.

"سهار پر لسو بجو چوکچوکه (آوازه) شوه چې شپر قران شريف په غولتون کښې اچولی دی او په دې ترتيب يې ځان د سنګسار وړ ګرځولی دی. .....د شپر لاسونه يې تر ملا ور وترل.....راځه کنه زمونږ ملګري ټول لاړل اوس ته دې خرۀ ته ځۀ شپېلی وهې اصل زنديق خو په لاس کښېوت.... اوس اوس مُلا صاحب له قومندانی څخه راغی. هغه وايي چې تحقيقات به سبا ته شروع شي،.....بيا يې د شپر پلار مخته وروړاوۀ.

"نور به په زوی پسې نۀ ګرځې او.....

په دې وخت کښې عبدالفتاح نومي چې د کانو په وزارت کې
يې د سرکاتب په حيث کار کاوۀ او يو له هغو درو کسانو څخه چې د
شپږ د جرم د اثبات له پاره يې ملا تينګه تړلې وه رانښکاره شو، کوم
وخت چې يې مُلا او د شپږ پلار يو ځای سره وليدل نو مُلا يې يوې
خوا ته کړ او هغۀ ته يې و وئيل:

"له دغه سپينږيرې سره مه ږغېږه له دۀ څخه يې يا پوښتنه کيږې.
د دې له پاره چې مونږ او تاسې يې پلار هم په خپلې خوا کړو او د
شپږ په ضد د دۀ شهادت حاصل او يا لږ تر لږ په دې کيفيت کښې
يې طرفه کړو.....

د شپږ پلار د خپل لمسي له ښځولو وروسته نېغ جمات ته
ورغلی چې د شپږ په باره کښې معلومات تر لاسه کړي په جومات
کښې يې فتاح او د دۀ څو نور ملګري وليدل چې د شپږ په باره
کښې په ډېرو تودو خبرو بوخت دي. د فتاح چې سترګې پر ونښتلې
نو يې پر ږغ کړ:

"د شپږ زندېقيتوب ثابت دی اوس تاته ښه موقعه په لاس
درغلې ده چې ايمان و کتې او يا ايمان و بايلې....نو که غواړې چې
د اسلام مقدس دين ته خدمت وکړې نو بايد زوی تر پښو لاندې
کړې او د حقيقت په شاوخوا کې شهادت ورکړې!".(۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۷. د ناول نګار په حیث پښتو ادب کښې د نورمحمد تره کي مقام:

پښتو افسانوي ادب د ناول په برخه کښې مونږ له تر نورمحمد تره کي له مخه داسې کوم بل لیکوال په مخه نۀ راځي چې پښتو ناول یې له جدید نوعیت سره اشنا کړی وي. او پښتو ناول یې له ریالزم سره اشنا کړی وي. یعني نورمحمد تره کی دی چې پښتو ناول یې په لومړي ځل د یو ښۀ هنري ناول لیکلو سره اشنا کړی دی. ولې تر دې وړاندې په لومړي ځل یو ناول چې د ماه روخ (نتیجه عشق) په نامۀ باندې په ۱۹۱۲ کښې د راحت زاخېلي لیکلی او چاپ شوی دی خو پر هغه باندې لا تر اوسه څېړونکي په اتفاق نۀ دي ولې چې نیم خلق دا ناول د کرکټرونو په حقله د پښتو ناول نۀ بولي او د پښتو لومړی طبعزاد ناول یې هم نۀ بولي. او له دې وروسته بیا پر دې خبره ډېر څېړونکي پر دې خبره متفق دي چې په پښتو ادب کښې دوېم ناول په ۱۹۴۰م کال کښې د نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" نومې ناول دی چې یو اصلاحي ناول دی. خو ځنې لیکوالان بیا د حافظ محمد ادریس "پېغله" نومې ناول چې په کال ۱۹۵۰م کښې چاپ شوی دی، د پښتو ادب دوېم ناول ګڼي او ځنې لیکوالان بیا په دې نظر هم دي چې د پښتو لومړی طبعزاد ناول هم دغه د نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" نومې ناول دی او دا دلیل وایي چې د دې ناول سیمه، ژبه، لهجه، چاپېریال، کرداروونه او قیصه ټوله پښتنې او افغاني دي نو ځکه داله هره پلوه د ناول په تول پوره دی او د دې ناول په شان تر دې وړاندې کوم بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناول په پښتو ژبه کښې نۀ دی لیکل شوی چې مونږ ورته یو طبعزاد ناول و وایو. البته د پښتو د لومړي طبعزاد ناول په حقله ډېر بحثونه شوي هم دي خو په دې تېرو بحثونو کښې د رشید احمد څېړنه د کار وړ ده او د تحقیق په اصولو پوره څېړنه یې کړې ده.

رشید احمد په خپل منطقي بحث کښې دا ثابته کړې ده چې د نورمحمد تره کي لومړی ناول "بې تربیته زوی" چې نیمګړی چاپ شوی دی د پښتو لومړی طبعزاد ناول ګڼي او دا ادعا یې ثابته کړې ده چې هم دا ناول لومړی د پښتو طبعزاد ناول دی. زۀ د خپلې دغه تحقیقي مقالې په لیکلو کښې د څېړنې له مخې په دې نتیجه رسېدلی یم چې په دې اړه د رشید احمد و شوي کار ته د قبولیت په سترګه وګورو. او هم دغه ناول د پښتو لومړی طبعزاد ناول و ګڼل شي. هم دغه رنګه د دې ناول پر کومو نیمګړتیاوؤ چې مخکښې نیوکه شوې ده هغه ګوره چې کوم لامل ولري؟ البته د دې ناول په وئیلو سره او د هغه په فني توګه د ناول په چوکاټ کښې دننه په څېړنې سره به هر لیکوال او نقاد په دې پایله رسیږي چې هم دا ناول د پښتو لومړی ناول دی چې د ناول ټول کړۀ وړۀ، ژبه، منظرکشي، پلاټ، کردارونه، قیصه او ربط د یو ښۀ ناول ثبوتونه لري. چې د هم دغو خصوصیاتو لرلو باندې مونږ هم دا ناول د پښتو لومړی طبعزاد ناول ګڼو.

پښتو افسانوي ادب د ناول په برخه کښې نورمحمد تره کی رښتیا هم یو ځانګړی مقام لري هغه په دې چې هغه په پښتو ادب کښې لومړی لیکوال دی چې د ناول په برخه کښې یې په فني توګه ناول ته ډېره په زړۀ پورې ځانګړتیا ورپه برخه کړې ده او ورسره یې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ناول ته ځانګړی اسلوب هم ورکړی دی. دی اولنی لیکوال دی چې په اول وار یې پښتو ناول له آفاقي مفکورې سره اشنا کړی دی او په ناول کښې یې د خپل سماج رښتنې انځورګري کړې ده. د ناولونو ژبه یې بېخي آفاقي او زړه راکښونکې ده. نورمحمد تره کي په پښتو ادب کښې د نړیوالې کچې ناول لیکلو اعزاز په غاړه لري هم دا اعزاز لري چې د طبقاتي توپیر انځورګري، د سماجي بې لاریو او ناوړه دودونو انځورګري یې هم په ښه توګه کړې ده. زما په اند نورمحمد تره کی د پښتو ناول لیکلو په لړ کښې رښتیا هم داسې مقام لري چې دا به هر وخت ژوندی پاته وي د دۀ له ناولونو څخه واضحه ده چې نور محمد تره کی یو ښۀ ناول نګار دی. په دې اړه باندې ډېر څېړونکي هم په یوه خولۀ دي. په داستاني کلیاتو کښې چې د صادق ژړک په زیار او سمونه تالیف شوی دی. "اروابنباد نورمحمد تره کی او د هغۀ پنځونې" تر سرلیک لاندې لیک کښې ش. حصین د تره کي په حقله څۀ داسې لیکي:

"اروابنباد نورمحمد تره کی د خپل وخت له ادبي نړۍ څخه ډېر څۀ لري، د خپلې مورنۍ ژبې په څنګ کښې له دري، انګلیسي او اردو ژبو سره پوره بلدتیا لري. د سیمې او نړۍ د ډېرو وتلو لیکوالو له تخلیقاتو سره پېژندګلوي لري او ډېر په زړۀ پورې څۀ یې له هم دې لارې په پښتو او دري آثار ور زیات کړي دي. د هند د نیمې وچې له شتمن ادبي بهیر څخه ډېر څۀ ورسره دي او د اُروپا (یورپ) د ادبي دنیا له ډېرو ښو او نامتو څېرو سره څېړنیزه پېژندګلوي لري. د ادبیاتو په هنري ښکلا او د ادبي تخلیقاتو په فني اصولو لاس بری دی". (۱۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هم دې اړه باندې عبدالکريم بريالي په ليکنځې نومې مجله
کښې څه داسې ليکي:

"اور نورمحمد تره کئ نے پشتو ناول کے صنف کو آگے بڑھایا۔
وہ بنیادی طور پر ناول نویس ہیں، کرداروں کی تخلیق اور منظم
پلاٹ پیش کرنے میں انکا کوئی ہمسر نہیں" (۱۱)

ژباړه: (نورمحمد تره کي د پښتو د ناول صنف ډېر مخ په
وړاندې بيولی دی. هغه په بنيادي توګه ناول نګار دی، د کرادارونو
د تخليق او په مربوط پلاټ پېش کولو کښې د هغۀ په سرخوک ئۀ
شي کېدای).

د نورمحمد تره کي د ناولونو په حقله نباغلی زرين انځور
ليکي چې:

ناول ليکنه د نورمحمد تره کي د قلم هغه پنځونې دي چې په
خاص ډول ورته بايد تم شو. په خپل وخت کښې زمونږ د ټولو
داستاني ليکوالو په تناسب په دې لړ کښې د هغۀ کار د کميت او
کيفيت له پلوه زيات دی" (۱۲).

د نورمحمد تره کي د ناول ليکلو په اړه طلعت بېګ مصداق په
خپله پې ايچ ډي مقاله کښې ليکي چې:

ک. الف. ليبيديف د لومړي ځل لپاره دا خبره څرګنده کړه چې
په پښتو ژبه د معاصر ناول ليکنې بنسټ ايښودونکی نورمحمد
تره کی بلل کېږي په دغو مقالو کښې د ليکوال (تره کي) ژوندليک
او د نومورې د ناولونو کره کتنه کښل شوې ده. ک. الف. ليبيديف په
روان ادبي بهير د نورمحمد تره کي خدمتونه ئۀ هېرېدونکې ګڼي او

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو ادب کښې يې د ناول د ژانر بنسټ ايښودونکی بولي".(۱۳)

پروفيسر کانستانتين لپيديف په خپله يوه مقاله کښې نورمحمد تره کی د پښتو ژبې بنسټګر ګڼي او ليکي چې:

"نورمحمد تره کی نۀ يوازې د افغانستان د يو وتلي سياسي شخصيت په توګه نامتو دی، بلکې هغه يو بااستعداد ليکوال او په پښتو ژبه کښې د لنډ هنري داستان او ناول د رامنځته کېدو نوښتګر او بنسټ ايښودونکی دی".(۱۴)

ښاغلی رشيد احمد د نور محمد تره کي ناول "بې تربيته زوی" د پښتو رومبي طبعزاد ناول په حيثيت ياد کړی دی هغه ليکي چې:

"دا يوه ادبي سمونه ده چې مونږه يې په پرانستي زړۀ او فراخ ذهن سره وکړو او دا تسليم کړو چې د پښتو وړومبی طبعزاد ناول هم دغه د ښاغلي نورمحمد تره کي "بې تربيته زوی" دی د دې ناول نۀ خو په چاپ کېدو کښې څۀ ابهام شته او نۀ په طبعزاد کېدو کښې. د دې ناول کردارونه، رحيم جان. د هغه مور، نيا او پلار خان بابا سوچه پښتو وايي او په پښتنې ماحول کښې ژوند کوي او د پښتنو دود دستور په کښې ښودلی شوی دی".(۱۵)

دلته مونږ په دې نتيجه و رسېدو چې نورمحمد تره کی په پښتو ناول ليکلو کښې د يو بنسټ ايښودونکي رول لري او په ناول ليکلو باندې يې په فني توګه هم ښۀ لاس بر دی. د دې څېړنو څخه څرګنديږي چې د نورمحمد تره کی د خپل وخت او ادبي مقاميت په حقله د پښتو يو ښۀ هنري ناول ليکونکی دی. ولې چې کله هم د ژبې په افسانوي ادب کښې پرمختګ کېږي نو له هغۀ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه ادبي پس منظر هم څرګندیږي. خو پښتو افسانوي ادب کښې
ناول د څۀ پس منظر څخه بغېر په ډېره تېزۍ سره فني او هنري
پرمختګ تر لاسه کړی دی. او دا پرمختګ مونږ د نورمحمد تره
کي په سر ورکوو. ولې چې نورمحمد تره کي په نړیواله کچه د خپل
ادب سره سره د نورو ادبیاتو هم مطالعه کړې ده. او دا دی چې تر
اوسه يې لا ناولونو هم هغسې اهمیت لري لکه یو ناول چې په یو
خاص چاپېریال کښې ولیکل شي او بیا په هم هغه چاپېریال کښې
ډېر شهرت تر لاسه کړي. خو د نورمحمد تره کي ناولونو آفاقي
حیثیت تر لاسه کړی دی هغه په دې چې دا ناولونه نن هم ځوان پاته
شوي دي. په ناول لیکلو کښې افاقیت تر لاسه کول ربښتیا هم د
لیکوال د پاره ستونځمن او سخت کار دی چې دا کار نورمحمد تره
کي په خپل فن او هنر ثابت کړی دی او دا دی زمونږ مخې ته پروت
دی او دا پورتنۍ بحث مونږ په دې نتیجه رسوي چې د پښتو لومړی
ناول نګار هم نورمحمد تره کی او هم د ښۀ ناول لیکونکیو په قطار
کي د سر په لیکوالانو کښې شامل دی. او مونږ هم د رشید احمد
ددې خبرې ملګرتیا کوو چې په پښتو کښې لومړی طبعزاد ناول د
نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" دی. باید دا خبره په پښتو ادب
کښې په رسمي توګه و منله شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات. پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ، کال فروري۲۰۱۴م.مخ۱۴

۲. تره کي، نورمحمد، څړه، د ښوني اوروزنې مطبوعه. افغانستان. کال ۱۳۵۷ هج (۱۹۷۸) مخونه ۹۱-۹۲

۳. ژړک. محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات. سنګسار، پښتوادبي غورځنګ، شالکوټ. فروري۲۰۱۴م. مخونه ۵۱۱-۵۱۲

۴. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات. د بنګ مسافري، پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ. فروري۲۰۱۴م.مخ۲۹۶

۵.مارکس. کارل. کمیونسټ مینیفیستو.۱۸۴۸.مخ۱

۶. ژړک. محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات. مخونه ۲۰۰-۲۰۱

۷.ایضاً، مخونه ۲۲۵-۲۲۶

۸. ایضاً، مخونه۴۵۱-۴۵۳

۹. ایضاً، مخونه۲۲۴-۶۴۹

۱۰. ایضاً. مخونه ۷۱۶

۱۱. لیکنځې، بریالي. عبد الکریم. پښتو ناول. پښتو اکېډمي کوئیټه.قلات پریس کوټه.کال ۱۹۸۷-۱۹۸۸. مخونه ۵۱-۵۲

۱۲ زنځور. زرین. د پښتو معاصر داستاني ادبیات. دانش ټرندویه ټولنه. کال ۱۳۹۳ هـ ش (۲۰۱۴)مخ۱۵۳

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ ژړک. محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات.مخ
۷۴۴
۱۴ ایضاً. مخ ۷۶۲
۱۵ احمد. رشید، پښتو ناول (سل کاله) ضیا سنز پرنټرز پېښور،
کال ۲۰۱۵م مخونه ۳۶۱-۳۶۲

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېم باب

د نورمحمد تره کي ناولونه په فني حقله مکمل او پوره دي چې په هر ناول کښې يې د فن ډېر زيات خيال ساتل شوی دی. داسې ښکارې چې دی د ناول ليکلو له مخه د ناول په فني لوازماتو خبر او په دې اړه ښه مطالعه هم لري. ځکه خو يې د ناول فني اړخ مضبوط دی او هيڅ فني نيمګړتياوې په کښې نۀ ښکاريږي. تر دې وړاندې يا په دې وخت کښې چې د پښتو نور ناولونه ليکل شوي دي چې په هغو ناولونو کښې فني نيمګړتياوې هم له ورايه ښکاري. البته د نورمحمد تره کي په لومړي ناول کښې هم فني نيمګړتياوې نۀ احساسيږي. يعنې دی پر ناول ليکلو باندې ښۀ لاس بر دی.

دلته مونږ د نورمحمد تره کي د ناولونو د فني توکيو يا فني لوازماتو په اړه بحث کوو چې نورمحمد تره کی په خپل ادبي هنرباندې د ناول دغه فني اړخ ته څومره کتنه کړې ده او څومره يې په خپلو ناولونوکښې ورته ځای ورکړی دی.

۳.۱.قيصه:

قيصه چې د ناول ليکلو د پاره بنيادي عنصر دی تر څو چې له ليکوال سره يوه قيصه نۀ وي نو ناول ليکل مشکل وي او هغه قيصه حقيقت يا و حقيقت ته نژدې نۀ وي نو هم ستونځمنه شي چې ليکوال دي هغه قيصه په يو ښۀ ناول ليکلو کښې بدله کړي. قيصه چې د ډېرو کردارونو لوبېدلو پس منځ ته راځي او دا قيصه ځکه ليکوال ليکي چې په هغې کښې د ژوندي چاپېريال يا د ژوندي سماج د ژوند عکاسي شتون ولري. او دا قيصه د ناول د مرکزي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د پوره او پای ته د رسولو د پاره د پلاټ په وسیله ربط یا تړون مومي تر څو یو بشپړ ناول ځنې جوړ شي. څومره چې قیصه خوندوره وي هغومره ناول خوندور ، زړۀ وړونکی او دلچسپ وي.

د نورمحمد تره کي ټول ناولونه که مونږ وګورو د قیصې په حقله باندې په زړۀ پورې او ښکلې قیصه لري. د ټولو ناولونو قیصې یې نبغ په نبغه د انساني ژوند په حقله دي او ځکه زړۀ راکښونکې هم دي. ولي چې بالکل حقیقت سره جوخته قیصې یې ټاکلې دي. کله چې د نورمحمد تره کي یو ناول یو کس لولي نو هغه بالکل نۀ شي کولای چې ناول دې په منځ کښې پرېږدي یعني نیمی دي و وایي او بیا دي بل وخت بقایا پسې و وایي. د هغۀ وجه دا ده چې داسې ناولونه په فني حقله مکمل لیکل شوي وي ځکه خو ویونکی له ځانه سره تر پایه په شعوري او عقلي توګه وړي او ویونکی دې ته مجبور کوي چې قیصه تر پایه و وایي چې دا په ناول کښې تلوسه (سسپېنس) ثابتوي. او دا د یوۀ ښۀ ناول له خوبیانو څخه وي چې قیصه یې جلبونکې او په زړۀ پورې وي. قیصه یې په ځان کښې دومره زور لري چې هیڅ یو ویونکی دې ته نۀ پرېږدي چې ورباندې دیغت احساس کړي. دلته به مونږ په لنډه توګه د نورمحمد تره کي د هر ناول د قیصې په حقله خپله تجزیه پیش کوو:

(۱) بې تربیته زوی: بې تربیته زوی د نورمحمد تره کي لومړی ناول دی چې مونږ ته په بشپړه توګه هم نۀ دی تر لاسه شوی خو بیا هم دا ناول په خپل تن کښې بشپړ دی .قیصه بې د ژوند مکمله عکاسي کوي او دا قیصه د یوۀ ځوان چې رحیم جان نومیږي، هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر مور، انا (نیا) او پلار (خان) باندې ډېر ګران وي. خو چې کله ځوان شي نو بیا پر خپل مخ باندې کارونه کوي د هیڅ چا خبره نه منې او څوک د باندې (باهر) څۀ ځکه نۀ ورته وایي چې د ده پلار ډېر سخي او تکړه کس دی ټول کلی او دیار ورته احترام لري او خان بیا ځکه څۀ نۀ شي ورته وئیلای چې په کور کښې مور او انا وربانديې خوابدې شي. ټول کلیوال د خان سره خواخوږي کوي او ورته وایي چې دا زوی دي اوس زلمی شوی دی باید وتعلیم ته یې ورواچوي او سبق وربانديې و وایې چې په مستقبل کښې د خان پر ټبر باندې یو ښۀ تعلیم یافته او د قام په ګټه انسان ناست وي. که نۀ وي نو بې لارې به شي اوس یې هم چې نوې ځواني ده لږ نامشروع (غیر شرعي) کارونه ځنې کېږي او د کلي خلق ځنې تنګ شوي دي. پکار دی مخنیوی یې اوس لا وکړې. په دې قیصه کښې ځکه دومره زور او ښکلا موجود دي چې دا د هر انسان د پاره ضروري وي او خواهش یې هم دا وي چې خپل اولاد ښۀ و روزي او د مستقبل د پاره یو ښۀ انسان ثابت، شي. په دې ناول کښې ټوله قیصه دومره ربط سره لري چې بالکل ټوله قیصه د حقیقت آئینه ده. نو ځکه داسې قیصه د یوۀ ښۀ ناول ثبوت هم ورکوي. او ورسره ټوله قیصه په فني حقله هم پیاوړې ده چې دا یوه مکمله د ناول قیصه ده. داسې هیڅ فني کمي په کښې نۀ ښکاري چې سړی ورته صرف یو نکل یا داستان و وایي.

(ب) څړه: په دې (څړه) ناول کښې هم ډېره په زړۀ پورې قیصه انځور شوې ده. دا قیصه د څړه ګانو د ژوند عکاسي کوي چې د تور په نامۀ کردار یې خاص کردار دی. تور چې یو ډېر غریب سړی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مور او پلار يې هم ژوندي نۀ وي او د دۀ يوه خور د بتکې په نامۀ يو کردار وي او دوئ خپل اکا خړ اکا را لوئ کړي وي. خو دی بيا په مزدورۍ پسې بل ښار ته په ژمي کښې ځي چې نس واړوي او يو څۀ د خور يا اکا د پاره و ګټي او د کلي له څړګانو سره چې هر کال په ژمي کښې په مزدورۍ پسې د قافلې په شکل کښې ځي. په ناول کښې د څړه ګانو د ژوند په حقله هر اړخيزه مکالمې شوې دي چې دا قيصه يې تر پايه پورې په سالمه او هنري توګه رسولې ده. دا قيصه د سماجي ژوندسره سره د سياسي او معاشي هلو ځلو هم عکاسه قيصه ده او ورسره د مزدورانو چې په مزدورۍ پسې بهر ښارونو ته ځي او هلته يو څۀ ځان ته ګټي خو بيا هم د سرمايه دارانو يا حکومتي خلقو، دغلو په شمول له دوئ سره کومې ناوړه او له ظلمه ډکې پېښې کېږي چې په ډېره زړۀ راکښونکې او بې له څۀ فني نيمګړتياو قيصه تر پايه رسولې ده.دې قيصه کښې مرکزي خيال د لوړې او لاندې طبقې تر منځ د ښکاره توپير په ضد مبارزه ده. او هيڅ ګوندبازي يا سلوګن په کښې نۀ دي ښکاره شوي چې قيصه بې خونده کړي. دا قيصه يا موضوع آفاقي اړخ لري چې په هر سماج کښې شتون لري او داسې پېښې د سماجي تاريخ په هره سيمه کښې ډېر د اهميت ور وي. ځکه ليکوال يې د قيصې په تاکنه کښې ډېر مهارت لري او يوه آفاقي قيصه يې تاکلې ده.

(پ) د بنګ مسافري: په دې ناول کښې د يوۀ ځوان چې بنګ نومېږي کليوال زلمی دی قيصه شوې ده. بنګ چې يو غريب ځوان دی د مزدورۍ د پاره له غزني څخه د قندهار په لور په مزدورۍ پسې ځي. د بنګ يوه کونډه مور او دوې خوښدې وي او د دوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله مځکه چې پلار يې په خپله ځنې خرڅه کړې وي او دوئ يې جائيداده پاته شوي وي. او دی له پاوندوو سره په کډو کنبې ځې په دې خاطر چې ايکړ هم نۀ شي او په لارې يې خرڅ هم و نۀ شي. او بيا چې کله هلته ورسېږي نو يوه ورځ د وڅکيو د پاکولو په کار ولګېږي خو دوېمه او دريمه بيا د وړې په فابريکه کنبې د وړيو د مينځلو پر کار لګېږي او بيا سوکه سوکه خورا ښۀ شي. کار يې هم زده کېږي او بيا د ښۀ کار کولو په وجه د مشينانو په چلولو باندې له يوۀ استاد سره په دغه فابريکه کنبې شاګرد هم شي. خو د ښۀ کار او اخلاص له کبله يې د فابريکې مشر په خپل کور کنبې د خدمتګار په حېث پر کار وګوماري او دی دلته په کار کنبې ډېر خوشحاله وي. خو له څو مياشتو وروسته دی بېرته د کور په خوا له پاوندوو سره له هم هغه کانې نومې پاونده سره په ملګرتيا تر کلي راشي او بيا د کانې مور ورته دوې وزې (بوزې) هم په لوغزه(لوغځُنې) ورکړي چې د دۀ مور او خوېندې به يې لوېشي او شيدې به ځنې تر لاسه کوي. خو چې کله کورته راشي نو په کور کنبې يې هيڅ نۀ وي ولې چې بنګ چې کومې پيسې مور ته رالېږلې وي هغه ټولې سواى خورو (سودخورو) ځنې اخيستې وي او د دۀ له راتګ سره د دۀ دا نورې پيسې او دوه وزې هم سودخوارۀ او د کلي خان صاحب په پورو کنبې ځنې واخلي او دوئ بيا لاس او زنه سره کنبېنوي.

په دې ټوله قيصه کنبې خاص کردار د بنګ وي او په دې قيصه کنبې د سودخوارو، د خان د رويې او د بډايانو په خلاف هم ښۀ په سماجي اړخ کنبې عکاسي شوې ده. او ورسره يې د موضوع

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړوالی هم ثابت کړی دی. فني اړخ يې ډېر زيات مضبوط دی.
قيصه تر پايه په سم سمت کښې په ښو کردارونو او مکالمو زيب
تن شوې ده. په ناول کښې د پاوندو د ژوند هم په سالمه توګه
څرګندونه شوې ده. او د هغوئ په مخ کښې سرکاري خلق، ماسلان
او ملکان چې د پيسو د اخيستلو چمونه يې ښځه زده وي او
پاوندګان پر دې مجبورکړي چې له دوئ سره مرسته وکړي هم ښه
ژوندی عکاسي شوې ده. يعني د زيارکښې طبقې سره چې په
رياستي توګه کوم څۀ کېږي هغه يې هم په کښې عکس کړی دی.
(ت) سپين: سپين ناول چې سپين يې خاص کردار دی او دغه
ناول د سپين په نامۀ شوی دی. قيصه يې څۀ داسې وي. چې يو
شتمن سړی وي هغه مړ شوی وي، د کور بهر خلق ولاړ وي په کور
کښې ځوږ، شر اوشور وي خو بيا يو کس په کښې ږغ کړي چې
درځئ مړي ته غسل ورکول شوی دی نو د څۀ شي انتظار دی په دې
منځ کښې مړی واخستل شي او د هديرې ته د وړلو له مخه جنازه هم
وشي او صاحبزاده هم دلته جنازې ته راغلی وي. او تر جنازې
وروسته ملايان، اخوندزاده او صاحبزاده سره راټول شي او د قران
تلاوت پيل شي. په دې منځ کښې صاحبزاذه غږ وکړي چې د مړي
تر ښخېدو له مخه اسخات(سخات)بايد راوړل شي او و وېشل شي.
په دې منځ کښې د مړي يو زوی ولاړ شي، هغه دوري پسې ورک
شي بيا بل ولاړ شي هغه هم ورک شي خو د مړي ورور ميرامد اکا
(ميراحمد) ورپسې ورشي. هلته پر ميراث باندې دعوی وي او دی
ورشي خښم وکړي او په زور چې يو څۀ لاس ته ورشي بس هغه تر
هديرې و رسوي او د سخات دپاره بيې راوړي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وروسته چې کله سخات و وېشل شي نو په ټولو خلقو کښې ګنګوسې شي چې دا خو سخات ډېر لږ دی صرف خیرات یې راکړ او صاحبزاده هم خفه دی چې مونږ یې هم په عامو خیرات خورو کښې حساب کړي یو، دا خو یې په ښۀ نظر نۀ راته وکتل. خو بیا چې کله له هدیرې او جنازې خلق بېرته د مړي کورته راشي نو په کور کښې څۀ داسې قیصه وشي چې ابدار یا صاحب منصب خلق په جلا ځای کښې کښېنول شي او دوباره نور سخات په کښې و وېشل شي.

میرامد اکا هڅه کوي چې د مړي په څلورو واړو ښځو او د هغوئ په اولاد کښې میراث سم و وېشي خو د دۀ تر وس وتلې وي. او خپلې وربندارې نۀ شي راضي کولای چې خبره ورسره و مني، دلته چې کوم زامن یا لونې حاضرول په هغو کښې ټولو خپل اکا ته و وئیل چې مونږ ته باید په یوۀ نظر وګورې. خو پر دې مهال د مړي د مشري ماینې مشر زوی نۀ دی حاضر چې هغه سپین نومبړي او دی خورا کنجوس او وږی وي خو تکړه او زړَور انسان هم وي او غواړي چې ځان ته لویه برخه یوسي. او د جایداد برخه په خپل نامۀ ډېره کړي ولې چې دی مشر ځان ته وایي او مور یې هم په دې اړه ورسره ملګري کوي. ولې چې دۀ او مور یې د خپل پلار په ژوند هم څۀ داسې هڅې کړې وې چې څۀ زیات څۀ تر لاسه کړي.

په دې حقله چې جایداد سم ووېشل شي دوئ ټول ورونه، مېړې او خوښدې په کور کښې سره اخته وي ان دا چې کله کله خو سرونه هم سره مات کړي. ولې سپین په ډېره بې شرمۍ سره غواړي ټول جایداد د ځان په نامۀ کړي. د سپین د پارولو د پاره د سپین مور د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپين ته وايي چې پلار دي ډېر غريب ؤ بيا چې يې زما د ولور
دپاره يو څۀ مځکه خرڅه کړه نو زۀ ورپورې بختوره او نېکمرغه
شوم دا ؤ چې د دۀ بخت په غرونو وخوت او پرمخ يې ژوند خورا
شتمن شو او مالدار شو. بس بيا يې نو و نورو ښځو ته مخ وکړ او
يو. دوه، درې ودونه يې نور وغوښتل او زما و ستا يې حال تر دې
ځايه و رسوو. سپين هم د مور خبره ورسره تائيد کړه او وئيل يې
چې زۀ هڅه کوم چې له خپلو ښۀ خواوو سره مشوره کوم يو لاره به
پرې و باسم تر څو ټول جايداد د ځان کړم.

په دې اړه باندې سپين د خان، ملا او صاحبزاده په اعتماد
کښې د اخستلو دپاره خپل پلان جوړوي او بيا يوه شپه دخان او
ملا صاحب ته دعوت کوي په هم دغه شپه ملا د مړي ټول
رخت،کالي او کوټونه له سپين څخه وړي او سپين بيا غواړي چې
مُلا د ځان کړي ځکه يې دا شيان ټول ورکړل. او صاحبزاده ته يې د
خپل مړه پلار اس ورکړ چې صاحبزاده يې هم خوشحاله کړ او خان
ته بيا په مځکه کښې د مرستې ورکولو اسره ورکوي. په دې کار
کښې سپين ښۀ بريالی کېږي ولې چې خان او مُلا له دۀ سره ملګري
دي سره له صاحبزاده. دوئ يوه منصوبه داسې جوړوي چې د سپين
خپله کشره مېره چې يو زوی او لور يې دي هغه هم واړه دي. ځکه
چې بيا دی غواړي چې د هغو برخه به هم ځنې لاندې کړي.دلته ملا
ورته شرعي لاره ور ښيي او خان بيا د مشرتابه په حيث هر څۀ کوي
او خان د کلي پر هر سړي رُعب لري او هر څوک يې خبره د منلو وړ
بولې نو ځکه دوئ په بريالیتوب سره خپل دغه پلان مخ په وړاندې
وړي. له دې سره ملا اوخان، صاحبزاده هم په اعتماد کښې اخستې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي دوئ کوشش کوي چې د سپين اکا ميرامد اکا هم له خان سره ملګري کړي خو هغه ورته و وئيل چې زهٔ درسره ملګرتيا ځکه نهٔ شم کولای چې زما ورور سره اړيکې ښې نهٔ وي.

دا رنګه دوئ اخر په دې کښې بريالي شول چې د سپين په خوښه يې وښ وکړ او هغه څهٔ چې سپين غوښتل هغه يې ورته د دهٔ په برخه کښې ورکړل. هغه کونډه چې د سپين کشره مېره وه هغه هم وسپين ته ورپاتې شوه او يو څو وخت وروسته يې هغه کونډه هم پر بل چا خرڅه کړه او په بدل کښې يې پيسې واخيستې، که څهٔ هغې ناري چيغې کړې چې زهٔ بل مېړهٔ نهٔ کوم زهٔ د خپل زوی په سر کښېنم خو د پيسو او جايداد په خاطر خرڅه کړه.

له دې پس هم د دوئ د کور حالات ټيک نهٔ شو. ولې چې د سپين کشر ورور چې ګردی نومېدهٔ هغه له کوره ورک شو او سپين پوره په قرار شو.

دغسې وخت تېرېدهٔ نو سپين چې به کله سوچ وکړو چې خان او مُلا د دهٔ او د يتيمانو په مځکه او سرمايه خوندونه اخلي په نورو خلقو کښې به يې کله کله داسې وئيل چې خان او ملا زما د ميرو او ورونو په مال باندې شتمن دي او خوري يې ځنې. دا خبرې تر مُلا او خان هم رسېدلې.

"کوم وخت چې به سپين وليدل چې دوئ د دهٔ د مېريزو ورونو په شتمنۍ کښې برابر شول نو يو بل ته به يې د دوئ د بې انصافۍ څخه خولهٔ وهله، د دهٔ په دغو شکايتونو خان غوږ نهٔ ايښت، خو په پای کښې د سپين شکايتونه نور هم پسې ډېر شول او خان يې په تنګ غوندې کړ، نو يوه ورځ يې ور وغوښت او ورته يې ووئيل:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"سپینه ستا خبرې ډیرې شوې دي، تل هر کس او نا کس ته وایې چې ما او ملا صاحب ستا په حق کښې ظلم کړی دی خو ته باید و پوهېږې چې ستا شتمني تر پخوا خورا ډېره شوې ده، ستا اکثرو ګرویو او اجاره قوالې او اجاره خطونه نۀ درلودل، ډېرو پوروړو درته پښه و نیوه او پر اصل سر درته پښېمانه شوي، خو دا زۀ او ملا صاحب ؤ چې دا ټول مو درته تابع او ستا حق مو تربنه حصول کړ".(۱)

له داسې قیصو وروسته ملا او خان خورا پریشانه هم دي ولې چې په خلقو کښې یې کردار ښۀ نۀ ښول کېږي نو ملا یو ورځ فکر وکړ او خان ته کورته ورغلي قیصه یې ورته وکړه چې دا سپین خو په دوئ پسې خولۀ خلاصه کړې ده او بدنامه وي یې. نو ملا صاحب و خان ته ووئیل چې که داسې چل وشي چې ستااو سپین په منځ دا مانۍ ورک کړو او دا مانۍ په دوستۍ بدل کړو ښۀ به وي تر څو دا قیصه ختمه شي.

"هغه دا دی چې د سپین یوه کمندره غوندې خور ده هغه به ستا زوی (ژړې) ته و غواړو او هم ستا لور (وړانګو) په خپله سپین ته ورکړو چې په دې توګه د دواړو کورنیو په منځ کښې دوستي او ملګري نوره هم ډېره شي او دغه اوسني ټول جنجالونه او سیالۍ به ورکې شي".... خان دغه دوستي نوره هم په ګټه وګڼله"....

ملا صاحب:

کور دي ودان چې زما خبره دې نرمه و منله زۀ به سپین هم دغه کار ته چمتو کړم او ډېره هیله ده چې هغه هم دغه خبره ومني، په دې دوستۍ کښې زمونږ او ستاسې خورا ډېرې ګټې دي که څۀ هم مونږ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تاسې د يوې ډلې خلق بلل کيږو او ګڼه مو سره شريکه ده او په
دغو موقتي خوابديو مونږ نۀ شو سره جلا کېدلای خو بيا هم دغه
مازې د طبعيت خړوالی به هم له منځه ووځي. او په دې توګه به
پوره خلق او بزګران زمونږ او ستاسې له اختلاف او بې اتفاقۍ
څخه ګڼه نۀ واخستلای شي"(۲).

دلته ناول ختم شي يعني د قيصې اختتام بې هم په تجسس
کښې پرې ايښي دی چې دا هم د يو ښۀ ناول ثبوت ورکوي او خپل
پيغام يا مرکزي خيال هم په سالمه توګه تر پايه و رسوي.

(ټ) سنګسار: سنګسار نومې ناول هم د نورمحمد تره کي يو
ډېر په زړۀ پورې ناول دی چې قيصه يې څۀ داسې وي. په کابل ښار
کښې يوه غريبه کورنۍ چې په خپل ځای کښې اوسي يو پلار
(باباخان) او يو وړوکی زوی چې شېر نومېږي او يوه د شېر مور. د
ژمي يخ موسم وي او دوئ چې د خپلې غريبۍ په خاطر مزدوري
کوي باباخان سهار وختي ښار ته راشي او د سړک پر غاړه د يوۀ
حمام له مخه کښېني او د موخيتوب کار کوي او ورسره زوی (شېر)
هم راولي او په بازار کښې د دۀ مخامخ د سړک پر دې بله غاړه
کښېني د وڅکيو اوبۀ خرڅوي او نارې وهي کشمش او کشمش په
زړۀ پورې کشمش، او پلار يې بيا د خلقو و پښو ته ګوري چې د چا
ګوټ يا څپلۍ څېري وي يا خيرنې وي پالش غواړي. دلته دوئ کله
له پوليس والا څخه هم په تنګ شي چې هغه يې نۀ پرېږدي کله څۀ
ورته وايي او کله څۀ.

خو چې کله کورته راشي نو د شېر مور (سپينسري) بيا هره شپه
د خپل مېړۀ باباخان (موڅې) ته دا وايي چې زوی مو اوس شُکر لوئ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تاسې د يوې ډلې خلق بلل کيږو او ګڼه مو سره شريکه ده او په دغو موقتي خوابديو مونږ نۀ شو سره جلا کېدلای خو بيا هم دغه مازې د طبعيت خړوالی به هم له منځه ووځي، او په دې توګه به پوره خلق او بزګران زمونږ او ستاسې له اختلاف او بې اتفاقۍ څخه ګټه نۀ واخستلای شي.(۲)

دلته ناول ختم شي يعني د قيصې اختتام بې هم په تجسس کښې پرې ايښي دی چې دا هم د يو ښۀ ناول ثبوت ورکوي او خپل پيغام يا مرکزي خيال هم په سالمه توګه تر پايه و رسوي.

(ټ) سنګسار: سنګسار نومې ناول هم د نورمحمد تره کي يو ډېر په زړۀ پورې ناول دی چې قيصه يې څۀ داسې وي. په کابل ښار کښې يوه غريبه کورنۍ چې په خپل ځای کښې اوسي يو پلار (باباخان) او يو وړوکی زوی چې شپږ نومېږي او يوه د شپږ مور. د ژمي يخ موسم وي او دوئ چې د خپلې غريبۍ په خاطر مزدوري کوي باباخان سهار وختي ښار ته راشي او د سړک پر غاړه د يوۀ حمام له مخه کښېني او د موخيتوب کار کوي او ورسره زوی (شپږ) هم راولې او په بازار کښې د دۀ مخامخ د سړک پر دې بله غاړه کښېني د وڅکيو اوبۀ خرڅوي او نارې وهي کشمش او کشمش په زړۀ پورې کشمش، او پلار يې بيا د خلقو و پښو ته ګوري چې د چا ګوټ يا څپلۍ څړي وي يا خيرنې وي پالش غواړي. دلته دوئ کله له پوليس والا څخه هم په تنګ شي چې هغه يې نۀ پرېږدي کله څۀ ورته وايي او کله څۀ.

خو چې کله کورته راشي نو د شپږ مور (سپينسرې) بيا هره شپه د خپل مېړۀ باباخان (موڅې) ته دا وايي چې زوی مو اوس شُکر لوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوی دی باید ورته یوه نجلۍ وغواړو تر څو د دۀ هم اړخ توډ شي او مونږ هم د ګور پر غاړه یو. خو باباخان بیا له نېستۍ سر ټکوي او ورته وایي چې دا خو د شتمنو خلقو کار دی زما و ستا په وس څۀ پوره دي، هغه ورته وایي چې ولور د عثمان غني له خزانو دی، مونږ به یې صرف سر ور اخته کړو بیا د خدای کار دی خدای مهربانه دی.

پلار یې هم غواړي چې داسې وکړي خو خپل وس اجازه نۀ ورکوي. او خان بابا پر خپل عبادت باندې هم زور ورکوي او زوی ته هر وخت وایي چې زویه لمونځ کوه او ښۀ کوه ناوړه کارونه مه کوه، حرام مه خوره خدای غني دی حلاله به راکړي. او هر وخت د ملایانو خبرې ورته کوي چې نن ملا صاحب داسې وئیل، نن یې داسې وئیل، ته باید لمانزه ته راځي چې خدای ناراضه نۀ شي راځخه.

په دې ورځو شپو کښې یوه ورځ یوه ښځه (کونډه) چې دوې لونې ورسره دي، د دوئ کره راشي د کرایې د پاره په سرای کښې ورسره د اوسېدو د پاره راشي خو بیا کونډه د شپر له وجي لږ نټه وکړي چې دا زلمی هلک دی داسې نۀ وي چې تر منځ مو څۀ بې خونده پېښه را نۀ شي. ولې چې د کونډې لونه هم پېغلې دي. خو البته په دې منځ کښې شپر غرمه کورته راغلی او د کونډې لونه یې هم ولیدلې چې په هغو کښې یوه ګلالۍ او بله ښاپېرۍ نومیږي، په دوئ کښې ګلالۍ له شپر څخه زړۀ یورو او هم ګلالۍ وربانديې زړۀ و بایللو. خو د شپر په اصرار د شپر مور هغه کونډه دې ته مجبوره کړه چې هغه له دوئ سره په دغه ځای کښې په یوه خونې کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره واړوي. هم دا ؤ چې هغه کونډه اولونې بې په لږو شپو کښې
د دوئ همسایه او په یوه ځای کښې سره اوسېدل پیل شول.

دا کونډه ښځه د مدیر اغا چې یو سرمایه دار سړی دی د هغه په
کور کښې مزدوري کوي د کور کارونه ورکوي. سهار وختې ځي او
بیا ښېرته ماخوستن ناوخته پورې د مدیر په کور کښې کار کوي بیا
کورته راځي په دې ډول د خپلو لونو د نفقه برابروي.

د شپر پلار چې له خپلې غریبۍ څخه فریادونه کوي، په دې
وجه شپر هم هره ورځ ورته وایي چې زهٔ اوس لوئ یم کوم بل سم کار
باید موندهٔ کړم او تر څو ژوندمو څهٔ خوشحاله شي. خواخر پلار پر
دې مجبوره کړي چې هغه اجازه ورکړي او دی بلې خواته په کار
پسې ولاړ شي. په کار پسې دلته په کابل کښې یو سرمایه
دارحاجي صاحب دی چې په دولتي خلقو کښې خورا لاس رسی
لري. په دې ډول شپر د هغه حاجي په سفارښتنه په حکومتي
پولیسي څانګه کښې د ماسل په توګه د بل چارواکي پر ځای
عبوضي و ټاکل شي.

په دې ماسلي کښې شپر له تنخوا سره سره نوره هم لاس وهنه
کوي چې دی د خپلو لویو حاکمانو د پاره ماسلات اخلي نو ځان ته
هم ښه ډېره ګټه کوي. او په هغه پیسې چې ډېرې سره یو ځای کړي
بیا بې پلار ته راولېږي او دلته بې مور ډېره خوشحاله وي وایي چې
اوس به نو ضرور شپر ته ګلالی ورغوارم. همداسې وشي چې د
شپراو ګلالی کوزده وشي. اوس نو شپر نور هم زیات محنت او
خواري کوي چې ولور ادا کړي د هغه دپاره ډېرې پیسې و ګټي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته د دې کونډې میراث خوارۀ هم راشي او کونډې ته وايي ستا د لور ورلور به مونږ ته راکوې ټول که نۀ وي نوهم نيمي خو به ضرور راکوې. هم دغسې و منل شي چې د ولور نيمی به د کونډې و میراث خورو ته ورکوي.

شپر چې په ماسلي کښې ډېر مشهوره او د هر حاکم او افيسر خورا ډېر خوښيږي. نو ځکه افسران پر دۀ هم ډېر مهربانه وي او خورا ښې پيسې ورکوي. هم دارنګه يو ورځ شپر چې د تکړه او زړور ماسل په توګه په ټول ديار پېژندل شوي ؤ. د يو ملک صاحب پر سيمه ورغلی له هغوئ څخه يې د ماسلاتو غوښتنه وکړه د هغۀ مزدورانو يا خواريکښانو ورته انکار وکړ او دی يې خورا ښۀ وډباوه او بيا يې پرچه هم پر کاټ او دی جبل ته ولاړ. چې دا ټولو د پاره د پريشانۍ سبب ؤ.

خو بېرته ژر د هم هغه حاجي صاحب په شفارښتنه خوشي کړل شي. له دې وروسته شپر يو کار هم نۀ درلود خو بېرته هغه حاجي صاحب ته ورغلی او حاجي صاحب له ځانه سره د خپل معاون يا شخصي کس په توګه واخستواو دۀ به ورسره بکس اخستی ؤ او د حاجي صاحب کارونه به يې په ادب او مهارت کول خو يوه ورځ حاجي ډېر ورته خښمېدلی ؤ او ورته يې ووئيل چې هلکه شپره! په تا کښې دوه لوئ عيبونه دي. يو دا چې دينداري نۀ کوې او بل دا چې زما د کارو په حقله له خلقو خبرې کوې او ټول خلق راخبر کړې. هغه ورځ هم ما د ګمرک د رئيس د پاره يو سوغات درکړ تا ټول خلق راخبر کړي ؤ او نور غټان په ما خبر شول. چې له کبله يې زما ډېر

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وروستو شپر مجبوره شواو هغه پخوانی کار بې پیل کړ خو څۀ وکړي بله چاره بې نۀ درلودله. د شپر زوی هم پیدا شي او د دۀ زړۀ په زوی باندې خورا پوړه دی چې ښۀ دی خدای زوی راکړي هم دغه د شپر مور خو ببخي له خوشحالی وزر کوي چې خدای لمسي ورکړي.

د شپر زوی چې سدوجان بې نوم و رباندې ایښی وي. یو ورځ تېزه تبه شوه. شپر، پلار، د شپر مور اوخوانې په دې اړه ډېرې منډې وکړې چې له یو ملا یا اغا صاحب یا له پیره څخه ورته تعویزات یا دمونه راوړي. تر څو سدوجان جوړ شي. خو هر څۀ منډې ترړې چې بې وکړې اخر سدوجان جوړ نۀ شو او یوه ورځ مړ شو. د سدو مرګ شپر ډېر بې حوصلې کړ او ډېر سخت خواشیني شو ناري بغاري په کور کډې وې اوس به سدو وړې جنازه او هدیره به یې کوي خو په دې منځ او رش کښې پولیس راشي شپر تر وستخو ونیسي او په زور بې کش کړي چې ته زندیق شوی یې. د شپر او پلار بې سر نۀ په خلاصیږي چې دا څۀ قیصه ده البته هلته چې بوځي نو بیا ټول خلق ورباندې ټول وي چې دی به اوس اقرار کوي بیا به سنګسار کېږي. خو په دې اړه شپر ته هیڅ معلومات نۀ وي چې پر څۀ یې جبل ته راوړی دی.

د شپر پلار هم ماجت ته پسې و راشي چې شپر مو څۀ کړ هغوئ وایي ته کښېنه ډېره لویه ګناه بې کړې ده قران شریف یې په غلتون کښې غورځولی دی. هغه مهال چې د شپر زوی مړ شو او شپر د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سدوجان تر سر کوم قران شریف ایښي ؤ هغه بې له ډېرې خوابدی
بهر په غولتون کښې غورځولی دی.
شېر د خپل جُرم په سبب پوښتنه کوي چې زهٔ مو ولې راوړی یم
څهٔ ګناه مې کړې ده؟ دلته فقیر محمد نومې کس ورته وایي: دی
(فقیر محمد) سهار وختي لمانځه ته جمات ته روان وي چې د شېر د
کور په غولتون کښې یې د قرآن پاڼې په غولتون کښې دباندې
پرتې لیدلې وي او ورته یې وئیلي دي دا تاپه خپله په کښې اچولې
دي. شېر او پلار که یې هر څومره قسمونه او لوړې وکړې چې دا
کار شېر نهٔ دی کړی خو هیڅ وس یې نهٔ وي. او برسېره پر دې د دوئ
دا هڅه ده چې د شېر پلار پر شېر ګواه جوړ کړي چې شېر دا کار
کړی دی نو شېر به توبه و کاږي او خدای به هم خوشحاله شي.
شریعت به هم پر ځای شي.
دا ټوله کش واکش اوهٔ ورځې وچلېدو خو اخر د شېر پلار په
دې اومېد راضي شو چې شېر باید دا جرم ومني او بیا به یې خدای
توبه قبوله کړي تر څو دا مسله ژر ختمه شي. د شېر په پلار اقرار
وکړي او شېر پلار و شېر ته هم ووایي چې زویه ته یې و منه بیا توبه
وکاږه خدای مهربانه دی. دا خلق خواران دي ټول و پریشانۍ ته
اچولې دي.
هم دارنګه د شېر پلار ولاړشي چې د سدو د کفن او دفن کار
وکړي. یو څوک هم نهٔ ورسره ځي او ورته وایي دا د زیندیقې زوی
دی د دې جنازه مونږ نهٔ کوو خو دی اخر په خپله مجبور شي ولاړ
شي سدو پټه کړي. او په دې هیله راشي چې شېر به اقرار وکړي او
بیا به راخلاص شي. په دې توګه شېر هم د پلار له لارې مجبور کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي اقرار وکړي او د اقرار وروسته ورته وايي چې زهٔ اودس کوم غواړم چې توبه و کاړم خو قاضي صاحب ورته وايي چې نور نو پر تا د توبې ور بند شو. ته بايد سنګسار شې. په دې ډول دوئ سنګسار کړ. د ناول پای پر دې ټکيو کيږي:

"په دې وخت کښې يو پوه زلمی دوو نورو پوه ډوله زلميانو ته و وئيل: "دغه خوار او بېوزله د دې د پاره قرباني شو چې د خپلې پاچهۍ ستنې په ټينګې کړي."

له دې دوو کسانو څخه يوه پوليس ته ږغ کړل چې دغه پوه زلمی و نيسي، خو هغه د خلقو په لويه ډله کښې ننووت او ځان يې له دوئ څخه نيهام کړ".(۳)

۲.۳. پلاټ:

پلاټ په لغوي معنی کښې د مځکې و يوې ټوټې ته وئيل کيږي. خو په ادبي اصطلاح پلاټ د ناول په بنسټيزو لوازماتو او عناصرو کښې يو عنصر دی چې د ناول په جوړلو کښې بنيادي کردار لري پلاټ په ناول کښې د وړو وړو قيصو و ترون ته وئيل کيږي چې دا ترون ښايسته او زړهٔ راکښونکی ربط په ډېر منظم ډول ولري. او په دې توګه د ناول ټوله قيصه ښايسته او زړهٔ وړونکي جوړه شي. يعني د وړو وړو قيصو يا واقعاتو و زنځيرجوړېدو ته پلاټ وئيل کيږي.

د نور محمدتره کي د ناولونو د پلاټ په حقله به د هر ناول په ځانګړي توګه د پلاټ نمونې راواخلو تر څو دا څرګنده شي چې د تره کي د ناولونو پلاټ څنګه دی؟ زما د مطالعې له مخې د نور

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد تره کي د ناولونو پلاټ ډېر مضبوط او منظم دی. او بالکل
سړی دا نۀ احساسوي چې دا وړې قیصې یا واقعات په ناولونو
کښې ناڅاپه راغلي وي یا د حادثې له وجې وي بلکې داسې
احساسیږي چې په ناولونو کښې پر پلاټ باندې ډېر برلاسیتوب
لري. او ټولې وړې وړې قیصې چې پېښیږي نو هغه له لومړي سره د
تجسس په نتیجه کښې رازېږي او یو فطري رنګ لري. پلاټ ته
فطري رنګ ورکول رښتیا هم د ښۀ ناول نګار کار وي. ولې چې
پلاټ کله هم مات شي نو پر هغه ځای د ناول ویونکي دیغت او بې
ترتیبي احساس کړي چې دا د یو ناکامه ناول ثبوت وي خو د
نورمحمد تره کي په ناولونو کښې هیڅ داسې مواد په نظر نۀ راځي.
یعني دا یې په ناول کښې د پلاټ مضبوطوالی ثابتوي. او په
ټولوناولونو کښې یې د پلاټ له لارې تجسس موجود دی او
ویونکی سم دم له ځانه سره تر پایه وړي. چې د پلاټ ښۀ والی
ثابتوي.

۱. بې تربیته زوی: د پلاټ یا د واقعاتو د ټرون په حقله "بې
تربیته زوی" یو ښۀ ناول دی او په دې ناول کښې د واقعاتو ټرون
یعني د پلاټ د ښۀ جوړولو باندې په سمه توګه او په شعوري ډول
ورته پام شوی دی. ناول نګار په دې ناول کښې د فن هم خیال
ساتلی دی او فني نیمګړتیاوي په کښې نۀ ښکاري. قیصه یې تر
پایه تجسس لري چې دا یې د ناول د ښۀ پلاټ ثبوت دی. خو دا چې
د پښتو ژبې اول ناول دی او بیا د ناول په برخه کښې د وخت او
عصر په تناظر کښې ورته و کتلي شي نو داسې ناول په لومړي وار
د یو ادب برخه جوړېدل د ښۀ ناول په برخه کښې شمېرل کېدای شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د واقعاتو ټرون او د پېښو د پېښېدلو طرز يې فطري دی. حادثاتي نۀ دی. يعني سړی داسې احساسوي چې دا نوې واقعه چې پېښه شوې ده نو دا به هرومرو دغسې کېده. د واقعاتو فطري ټرون د ښۀ پلاټ ثبوت وي.

"يوه ورځ يې پر ببډيو باندې له يوه يتيم هلک سره جنګ او هغه يې وزله يې په يوه لوئ کانې پر ککړه و ويشت او سر يې ورمات کړ، هغه په چيغو او نارو کورته ورغلی مور چې يې د خپل زوی سر مات او مخ يې په وينو لړلی ولید. خورا په قهر او خښم او غضب سره يې خپل زوی تر لاس ونيو او د رحيم جان کره ور رهي شوه.

د رحيم جان پلار پر کټ باندې پښې غزولې او د خپل زوی د اصلاح کولو په فکر کښې ډوب تللی ؤ. چې کونډه او زوی يې دواړه سره راتلونکي وليدل له ځايه راپورته او په خورا اضطراب سره يې د هلک وخواته وکتل او د دۀ له موره يې پوښتنه وکړه، چې خير دی د زوی سر دې ولې په وينو لړلی دی، چا وهلی دی او ښه يې ولې ګرځېدلې او ډول يې پر څۀ الوتی دی، خير څۀ پېښه ده؟ دا خوارکی دوه ګامه له دۀ څخه ارته ورله ټوله کښېنسته او له شرمه يې شونډان نۀ شو سره پورته کولای. هلک ورته راوړاندې اوپه ژړا غوني او ريږدبدونکي ږغ سره يې ورته و وئيل چې:

رحيم جان په دې راز ووهلم، دۀ چې د خپل زوی نوم واوربدو پر له و پېچل شو او تر سر يې څړيکې ووتې، د بدن ټوله وښتان يې له ستنې جګ جګ ودربدل، پټه خولۀ ولاړه، هلک تر لاس ونيو پر سر يې لاس ور تېر او بيا يې پر مخ ښکل کړو د سر ټپ يې په تودو اوبو ښۀ پاک ورپريولی او نوکی آيډين يې پر واچول، پښه يې پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښينوه او ور وې تاړه، بيا يې يو څو خوړې په جېب کښې
ورواچولې او مورته يې هم يو څۀ ونيول او د زړۀ ډاډ يې ورته
ورکړ. (۴)

دلته په دې پورتني پيراګراف کښې د ناول په قيصه کښې يوه
نوې پېښه رامنځ ته شوې ده او څۀ رنګه چې د کوندې زوی وهل
شوی دی او بيا هغه په څنګه هنر سره د ناول د قيصې برخه جوړه
کړل شوې ده. رښتيا هم سړی داسې احساسوي چې دا يو فطري
عمل دی او دې نوې پېښې د ناول فن ته هيڅ زيان نۀ دی رسولی. له
دې معلوميږي چې ليکوال د وړو وړو پېښو او واقعاتو د رامنځ ته
کولو ښۀ فني مهارت لري او د ناول فني لوازمات هم په نظر کښې
ساتي. صرف قيصه پر مخ نۀ وړي چې بس قيصه پوره کړي او د فن
برخه په کښې ماته وي.

۲. څېړه: په دې څېړه نومې ناول کښې خورا يوه خوندور قيصه په
ډېر هنري انداز را اخيستل شوې ده چې تولې قيصه مخ په وړاندې
داسې انداز لري چې هيڅوک نۀ شي کولای چې دا ناول د وئيلو په
وخت په منځ کښې پرېږدي. ولې چې د ناول قيصه تولې د خپل پلاټ
له وجې دومره خوندوره او زړۀ راکښونکې ليکل شوې ده چې فني
نيمګړتيا په کښې نۀ احساسيږي. د پلاټ مضبوطوالی د ناول فن
ثابتوي. يعنې په تول ناول کښې له لومړي سره د قيصې پيل او بيا
پرمخ قيصه بيول او بيا قيصه پای ته رسول. د ښۀ مضبوط پلاټ له
وجې کيږي. ولې چې کومې وړې وړې پېښې د ناول برخه جوړې
شوې دي. هغه په داسې هنري انداز را اخيستلې شوې دي چې په
هغې کښې فطري رنګ بريښي او هيڅ څوک دا نۀ احساسوي چې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه واقعه بې ځایه په کښې منډل شوې وي او د هغې واقعې د
پېښې څۀ اثرات په روانه قیصه کښې نۀ وي انځور شوې یعنې د
واقعاتو ټرون بې ډهر قبلونکی انداز لري. داسې قطعاً نۀ
احساسیږي چې ګواکې دا پېښه غیر فطري رنګ لري. د واقعاتو د
ټرون یوه بېلګه بې څۀ داسې ده:

د لارښونکي خوږو خبرو او د ټوپک والا ؤ زړروتیا دغه جرګه
خورا ښۀ خوشحاله کړه، او په ډېرو خوږو هیلو سره ولاړل. په دې
مرکه او جرګه کښې دا هم فیصله شوه چې څړه ګان به وروسته له
دې پر لوړ ځای اور نۀ بلوي او څو چې بې وس وي په ژورو ځایو
کښې به دوئ دغه کار کوي.

ګهیځ وختي د څړه ګانو قافله په بسیاري پټه خولۀ او بې له
کومې لوړې ځوږې و لېږدېدله. د ورځې یوولس نیمې بجې به وي
چې څړه ګان او یو څو خره بې چې مونږ بې قافله بولو د غرۀ په یوه
تنګي راکښېوتل، ټول پټه خولۀ روان دي داسې چوپه چوپیایي ده
چې ته به وایې چې سړیو او خرو ساوي نولې دي او هیڅ څرپ نۀ
اوربدل کیږي.

لومړی تر هغه چې قافله په تنګي راکښېوزي نو دواړه ټوپک
والا په بیړه یو د تنګي یوې خوا ژې ته او بل بې بلي خوا ژې ته
وختل او هلته یوې لوئ په ځای د (هشه) ډغ واوربدل شو، خو سره
له هغه هم که چرې د سړي او یا خره پښه به له کومې ډبرې سره و
مښتله سمدلاسه به د ټولوغوږونه بک شول او سترګې به بې هغې
خوا ته واوښتلې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تنګی ښځه اوږد غوندې دی څړه ګان تقریباً ۵۰ دقیقې نور هم په تنګي کښې لاړل، له دوئ سره سم غټو او ژورو باندې ډواړه ټوپک والا روان دي، دوئ کله ډبري ته ځانونه نیام کړي او کله بنکاره سي، په همدغه وخت کښې ؤ چې د چورلی ږغ شو او په سم دلاسه ورپسې په یوه پلا درب شو. ټول تنګي له دوده ډک شو چغ وږغ جوړ شو، د خرو انګارې د سړو له زګیږوي سره یو ځای شوې، او هیڅ خواته د ځغاستي لاره نه شته. څوک د (الله اکبر)نارې وهي، څوک سوکه سوکه د (الا الله) کلمې وایي" (۵).

له پورتنۍ ټوټې څخه چې د څړه ناول څخه مو رانقل کړې ده دناول د پلاټ اندازه کولای شو. چې دا ناول څومره په فن پیاوړی دی. په څومره هنري انداز د یوې نوې پېښې د رامنځ ته کېدو فن د ناول نګار په نظر کښې دی او په شعوري اندازد ناول فن په نظر کښې ساتي او یو فطري رنګ بې ورکړی دی چې قاري دا احساس نه کوي چې ګواکي دا نوې واقعه په زور را اخستل شوې ده.

۳. د بنګ مسافري: د دې ناول پلاټ هم مونږ د ناول څخه د یوې بېلګې په را اخیستلو سره معلومولای شو. د دې ناول پلاټ خو ښې ډېر خوندور او لا زیات په فني تول پوره پلاټ دی، او سره له دې چې په دې ناول کښې وړې وړې قیصې هم ډېرې دي او په ډېر هنري انداز یې ترتیب هم ډېر پیاوړی دی او بالکل یو ډېر په زړۀ پورې پلاټ یې ورکړی دی. چې دا د ناول نګار په ناول لیکلو کښې فني مهارت او لا پرمختګ ثابتوي. په دې کښې هم د واقعاتو ټرون لا خوندور او په زړۀ پورې، زړۀ راکښونکی او له تلوسې ډک پلاټ دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"بله ورځ د پونده کلي د کلات او د جلدک ترمنځ واړول. مانبام ډم ډول واهه او په داسې طرز يې ووا هځ چې ګواکې سبا کلی مېشت دی او نۀ کډه کېږي.

سهار معلومه شوه چې کلی په ربښتيا نۀ باريږي دليل اوعلت يې دادی چې هغه څو کسه سوداګر راغلې دي کوم چې په ځنو پوندو باندې يې ډ وړيو روپۍ پاته دي، په تېره بيا کانۍ نسبتاً ډېر پوروړی غوندې دی.

بنګ ور ځنې پوښتنه وکړه کانې ورته و وئيل:

"په دې خبرو پسې سر مه ګرځوه دا تل هم داسې حال وي، په ژمې پونده له هر څۀ څخه خلاصيږو، يعني شومه مو خلاصه شي، کالي مو پکار وي، نغده پيسه ورکه شي، نو په هم دغه وخت کښې سوداګر خورا ډېرې پيسې يعني ربګ ته راشوه کړي او زيات تر خلق د ډېر مجبوريت د لاسه له دوئ څخه روپۍ په وړيو باندې د سلم په ډول اخلي، البته ښکاره خبره ده، د نرخ په باب کښې خو خولۀ د سوداګر وي او هر څۀ چې لاس وپښې ازادي شي، سکولونه وشي، د ژمې تعين شوی نرخ خورا کښته وي او مونږ د خپلو وړيو يوه برخه په ازاد نرخ خرڅه کړواو نور يې مجبوراً سوداګرو ته خپل (سلم) په حساب کي ورکوو"(۲).

۴. سپين: د سپين ناول پلاټ په فني حقله باندې يو ښۀ مضبوط او خوندور پلاټ لري، په دې ناول کښې پلاټ ته په فني توګه پوره پوره کتنه شوې ده. په ناول کښې د وړو وړو قيصو ترڅنګ ربښتيا هم په ډېره هنري توګه شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان په داسي حال کښې چې له ډېرې خوشحالۍ په کالو کښې نه ځايېدۀ مُلا ته و وئيل:

"دغه کاربه شرعي مشکلات لري، نو خپل خپلوان بې ډېر دي،ستا صداقت،ښۀ سړيتوب او دا چې د خلقو له حق خوړلو څخه دي بد راځي ستا دوستانو ته به معلوم وي، نو که هغه ستا په امانت داری، باندې شهادت ورکړي، نو البته شريعت خو تل په دغه ډول صادق وصي پسې ګرځي که له ما څخه څوک پوښتنه وکړي نو زۀ به وروسته له هغه چې شاهدان تېر شي فتوي ورکړم، شاهدان مي ځکه و وئيل چې خبره پر شريعت برابره شي"

خان صاحب:

"شاهدان خو به د يوې روپۍ شل تنه درته راولم. د دوئ ځۀ کمی دی خو چې خپلو بزګرانو ته ووايم د شريعت لار خو به را برابره کړي، راغلو دې ته چې د ګوند رضايت په کار دی، دا هم دومره ګران کار نۀ بربښې که د خدای تعالی او ستاسو او د صاحب نظر وي نو باور وکړه چې هغه په يوه چړوک کښې"

خان لومړی دې مسئلې ته ځير نۀ ؤ، خو چې وروسته بې ښۀ چرت په کښې وواهۀ نو بې د خپل وصايت د امکاناتو موضوع ښۀ تر سترګو رونه وبربښېدله او له خان سره بې فېصله وکړه چې لومړی تر هر څۀ يو څو پوروړې ورته پورته کړي او پای کښې د دۀ له مقصد سره مرسته وکړای شي".(۷)

۵.سنګسار: سنګسار نومې ناول د نورمحمد تره کي هغه شاهکار ناول دی چې هيڅ يو نقاد بې پر فني اړخ باندې تر اوسه هيڅ نيوکه نۀ د کړې. بلکې په دې حقله ټول نقادان په دې حق کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې "سنګسار" ناول د نورمحمد تره کي هغه ناول دی چې په
کښې هیڅ کمی نۀ شته بلکې د ناول په ټولو لوازماتو او شرایطو
پوره ناول دی. د دې ناول پلاټ په ټولو ناولونو کښې مضبوط او د
یو نړیوال معیار لرونکي ناول دی. په دې ناول کښې دا هم ثابته ده
چې ناول نګار د ناول لیکلو په فن باندې پوره پوره لاس بری تر
لاسه کړی دی. معنی دا چې لیکوال د ناول په برخه کښې تر اخره ښۀ
ریاضت کړی دی په کښې بریالی شوی هم دی. د دې ناول په حقله
بې نقادان داسې هم وایي:

"په دې ناول کښې ناول نګار ډېر ښۀ تیکنیک استعمال کړی
دی. یو خو هغه قیصه ښه په زړۀ پورې رابنکونکي انداز کښې په
وړاندې بیایي. په قیصه کښې د لوستونکي د دلچسپي برقراره
ساتلو د پاره هغه په مینځ مینځ کښې د بیلابیلو کردارونو په خولۀ
مکالمې ادا کوي او قیصه هم داسې مخ په وړاندې روانه وي او څۀ
نیمګړتیا په کښې نۀ محسوسیږي. د دې مکالمو چې کردارونه یې
ادا کوي خوند لا زیات شي چې متلونه هم د دلیل په توګه
راوړي"(۸)

دا ناول د مېکسم ګورکي ناول "مور Mother" نومې ناول د
کچې ناول دی یعني ډېر لوړ ناولیز معیار لري. زۀ (راقم السطور) هم
په دې نظر یم چې نورمحمد تره کی یو ښۀ بریالی ناول نګار دی او
پر ناول لیکلو باندې ښۀ مضبوط عبور لري. په پښتو ادب کښې د
پلاټ په حقله ډېر کم ناول نګاران دي چې په ناول کښې د ښۀ پلاټ
لیکلو باندې په فني توګه ګرفت لري، چونکه پلاټ د ناول ډېر
ضروري عنصر، که پلاټ کمزوری شي نو د ناول نیم خوند ګار شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو نورمحمد تره کی په دې کښې پوره بريالی دی چې ښځ ناول وليکي او و دې ناول ته که مونږ د پلاټ ناول ووايو نو هم هيڅ بېځايه خبره نه ده.

"ادې له لورې مې سترګې عين غين کړې ستا چای جوشه چې را اېشي نو تورې هېلۍ به سپينې شي، ماته لږ څۀ ګوله ډوډۍ راکړه"

مور يې په غږنده ږغ ورته و وئيل:

"ډوډۍ به چا راوړه! پلار خوارکي خو دي په متي ځان راوه رساوۀ، هغه تاته معلوم دی چې شپېلغي (شبکور) دی ورسره، زويه وغورځه له دغه نزدې نانوايي څخه درې سړې ډوډۍ راواخله"(۹)

له دې پورتنې مکالمیز جملو څخه دا څرګنده شوه چې د ناول پلاټ څومره مضبوطوالی لري او د کوم معيار مکالمه ده. يعنې داسې ثابتوي چې په دې ناول کښې پلاټ ته په فنې توګه پام شوی دی.

۳.۳.کردارنګاري:

کردار نګاري چې په قيصه ايز ادب (افسانه، ناول، ډرامه) ليکلو کښې ډېر مهم رول لري او يو بنيادي عنصر يې دی، يعنې چې کردار په کښې نۀ وي نو په دې پورته دريو کښې د يوۀ هم ليکل ناشونې دی. په قيصه ايز ادب کښې ښځ کردار او زړۀ راکښونکي کردار هغه وي کوم چې په ژوند کښې ژوند مومي او و ژوند ته ژوند ورکوي. ځنې کردارونه چې هغه ژوندي خو وي خو کردار يې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړ وي هغه په کردار نګاري کښې ښۀ رول هيڅ کله نۀ لري. د کردار نګاري په حقله پوهان داسې وايي چې:

"د ادب په اصطلاح کردارنګاري هغې فن يا هنر ته وائي کوم چې يوه قيصه (ناول، ډرامه، داستان) کښې د کردارونو د اعمالو د تهذيب او ترتيب او افرادو د سيرتونو او اطوارو د ذهني او نفسياتي تنظيم د پاره استعماليږي" (۱۰)

د يوې ښې قيصې ليکلو د پاره ضروري ده چې کردارونه يې ژوندي وي، حقيقت ته نژدې وي، رول يې مثالي، او ورسره د يو کردار په رول کښې يو ښۀ تسلسل موجود وي، د کردار نفسياتي، ذاتي، اجتماعي يعني هر اړخيز شکل بايد څرګند وي او داسې نۀ وي چې يوکردار په اول سر کښې د ښۀ خويې انساني رول لري خو بيا د قيصې په منځ يا پای کښې بلا وجه بد جوړ شي ولې چې دا د فطرت مخالف عمل وي، کردار چې په لومړي سر کښې کوم رول د ناول نګار له خوا په لاس ورکول شوي وي بايد تر پايه هم هغسې پاتې شي، چې دا به د يو ښۀ ناول ليکلو ثبوت ورکوي، د نورمحمد تره کي په ناولونو کښې هم و کردار ته ببخي ښۀ کتنه شوې ده او بالکل په هيڅ ناول يا افسانه کښې يې د کردار رول مړ نۀ وي بلکې په ژوندی بڼه قيصه پرمخ بيايي، او دا د ښۀ کردار ثبوت دی چې کردارونه يې ژوندي پاته وي او تر پايه پورې هر کردار ښۀ، غړند. پر ځای پاته، د قيصې برخه او د مخصوصو اقدارو په حساب د ژوندي کردار پاتې وي. د نورمحمد تره کي د ناولونو په برخه کښې مونږ په دې نتيجه رسېږو چې د کردارونو لوبډل يې په ښۀ فني يا هنري ډول تر سره کړي وي. يعني د کردار په لوبډلو کښې هيڅ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمی نۀ احساسیږي او نۀ بې داسې په یو ناول څوک ثبوت ورکولای شي چې دکردار له وجې به د ناول فن ته زیان رسېدلی وی. د هم دغه ښۀ کردارونو له وجې د نورمحمد تره کي ټول ناولونه پر پښتو ادب ویونکو باندې غالب اثر لري، او داسې کله هم نۀ دي شوي چې د دۀ په ناول وئیلو کښې د فن کمزوري احساس کړي، یا بې ځایه ډېر تند کردار لوبېدلی وي یا دغسي بې ځایه ډېر سست کردار ادا کړل شوی وي. ټول ناولونه بې د ښۀ کردارنګاری لوئ ثبوت دی مونږ به صرف د یوه یا دوو نالونو څخه بېلګې راواخلو:

"بیا سم د لاسه پر ډوډۍ بسم الله و وئیل شوه، کوم وخت چې د ډوډۍ خوړل خلاص شول،نو ببخې ډېرې وریژې په غوریو کښې پاته شوې.

ناظرورته و وئیل:

"که مو زړۀ غواړي، نو تاسې کولای شئ چې دا پاته ډوډۍ او حتی غوري هم له ځانه سره یوسئ"

یوۀ ملا ورته و وئیل:

"کور مو ودان! شریعت مو روښانه کړ خدای دي داسې کورونه هیڅ وخت نه ورانوي، غوري او ډوډۍ څۀ کوو چې وړو یې، یو د خدای دوست به وایي چې کور مي تر تا جار نو هغه بل خو به وانښکي (پرې) نۀ ورته اچوي" دې ملا لا خپله وینا نۀ وه بشپړ کړې چې قابچې یو پتنوس چې شین دسمال پر غوړېدلی و راوړ او د ناظر مخې ته یې کښېښود، ناظر په تلوار دسمال ترېنه ایسته کړ او د دسمالو پینځۀ غوټې په کښې ښکاره شوې.

ناظر ته ښېره چې لږ څۀ مضطرب غوندې هم ؤ، و وئیل:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"ستاسې خوښه ده! چې غوري او وريژې نۀ وړئ نو دا دی هر یوه ته شل شل افغانی ورکول کېږي"(۱۱).

په دې پورتنۍ بېلګه کښې که مونږ وګورو نو د ناظر او مُلا یې چې کوم کردار څنګه ښکاره کړی دی او د هغوئ د نفسیاتي سویې مطابق یې ډېر په زړۀ پورې تمثیل کړی دی چې د ښې کردارنګاری لوئ او ښکاره ثبوت دی.

د یو بل ناول بې تربیته زوی څخه یې د کردارنګاری په حقله یوه بېلګه را اخلو، بې تربیته زوی د نورمحمد تره کي داسې ناول دی چې نقادانو وربانديې ډېر تنقید هم کړی دی چې فني اړخ یې کمزوری بللی دی، البته د کردارنګاری په حقله بېلګه داسې ده چې نیمګړتیا په کښې نۀ احساسیږي. او له فطرت سره ورته حقیقت ته نژدې رول لري.

"دا په منډه راغله او د خوني په وړۀ کښې چې یو لاس یې ویوړ لوري ته او بل یې و بل لوري ته د وړۀ لګولی ؤ، و درېده او سرې ور ننه یوست، که ګوري دی پر خپل کټ باندې اوږد، اوږد غزېدلي او لاس یې پر سترګو باندې اینبي او سترګې یې سره ورغلې دي، خور یې په وچ او تېره ډغ سره ورته و وئیل چې:

"رحیم جان لالا ته یې؟

د دۀ سترګې سره رونې شوې، سر چې یې راپورته او د وړۀ و خواته یې وکتل که ګوري ببو کمکی خورکی یې ده، څو ښکنځل یې ورته وکړ او ویې وئیل چې:

زغله ورکه شه، وخوب ته مې پرېږده، دا له وړۀ څخه را پرشا او یو ګړی د انګړ په منځ کښې و درېده، څرنګه چې د کوچنیانو خوی

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او عادت وي ببرته راغله او د خونې په ورځ کښې ودربدله چې د دۀ سترګې سره ورتلې، دې بيا په هغه راز ډغ چې خندا هم په ګډه وه وړنارې کړې چې:

رحيم جان لالا ستړي مشې، د دۀ بيا سترګې سره وسخيدې او له ډېرې خواشينۍ او خښمه له کټه راڅوړ او په نجلۍ پسې ولټول (۱۲).

دلته په دې پورتنۍ مکالمه کښې هم د کردار د لوبېدلو حقيت سره جوختوالي ثابتيږي، عين د يوۀ ماشوم رول په حقيقي ژوند کښې دغسې وي او هم دغسې د يوۀ بې تربيته ځوان او نامنوني ځوان غصه او قهر دغسې وي لکه څنګه چې بې تمثيل شوی دی. دلته د رحيم جان کردار په ډېره سالمه توګه له لومړي سر څخه بيا د ناول تر پايه په ټوله قيصه کښې زړۀ راکښونکی لوبول شوی دی. او هم هغسې د رحيم د نفسياتي او سماجي سطحې په مطابقت سره راوړل شوی دی. هيڅ بې ځايه قهر او رحم بې نۀ دی په کښې ځای کړې چې دا هم د ناول نګار د ښۀ کردارنګاری ثبوت ورکوي.

په دغه توګه د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې و کردارنګاری ته په ځانګړي توګه پاملرنه شوې ده او په هيڅ يو ناول کښې بې د کردارنګاری بې خوندي نۀ ده راغلې او په هنري ډول پر کردارنګاری باندې ښۀ لاس بری لري.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کشن چې په پښتو کښې مونږ ورته د قیصه ایز ادب ژبه او ژبې کارونه وایو، په ناول کښې باید ژبه یوه هنري ژبه وکارول شي، د ناول د ژبې او د عام نثري ژبې باید فرق واضح وي، یعني هنري په دې معنی چې کوم کردار وي د هغه کردار د علمي سویې، نفسیاتي یا سماجي کچې سره ورته کردار هم وي. یعني د ناول نګار خپل علمي توري د یوه بې سیواده کردار د پاره و کاروي نو د ناول څخه فني اړخ له مینځه ځي.

د نورمحمد تره کي په ټولو ناالونو کښې بالکل هنري ژبې کارونې ته په جدي توګه پاملرنه شوې ده. یعني د ناولونو ژبه بې هنري ده او ساده، کلیوالې د افغاني چاپېریال ژبه بې کارولې ده چې اولس په اسانۍ سره په پوهېدلی شي، او سمه دمه فطري ژبه کارول شوې ده. په هیڅ یو ناول کښې بې داسې ژبه نۀ ده کارول شوې چې په کښې داسې به برېښي چې د کردار سویه یو شی وي او ژبه بې هغسې نۀ وي. د ناول په وئیلو سره بې مونږ په دې نتیجه رسېږو چې د ناول ژبه بې هنري ده او که نۀ، د بېلګې په توګه:

څو دقیقې وروسته دود لږ شانته خپور شو، او شاوخوا ورسو ښکاره شوه، په دغه وخت کښې یو هیبتناک ږغ واورېدل شو چې وئیل یې (ځای پر ځای هیڅوک باید و نۀ ښوریږ که نۀ وي خون به یې په خپله غاړه وي) کراره کراري وشوه، ته به وایې چې ټول شیان بېرته عادي حالت ته راوګرځېدل، د ویري څادر پر ټول ساکښو خپور شو، ځنې بې سده شول او ځنو هېښ کتل، یو څو ثانیې وروسته بیا ږغ شو.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولاړ شئ! يو د بل لاسونه سره وترئ" هيڅوک په هيڅ نۀ پوهيدل، د توپکانو په يوه پلا درب تول کانۀ کړي دي او سد يې له سره تړي نه ايستلی دی.

تور سوکه يوۀ بل څړه ته چې له ښي مټ څخه يې وينو داړې وهلې ووئيل:

د غلو غدی خو وختله خدای دې خپر کړي"(۱۳).

هم دا د يو بل ناول څخه يې ببلګه را اخلو چې په کښې د ژبې وهنر ته رښتيا هم کتنه شوې ده او دايې ثابته کړې ده چې نور محمد تره کي په ناول کښې د هنري ژبې کارونه باندې هم ښۀ پوهيږي:

"مړی خو پخوا لا پربمنځل شو، نو ولې جنازه نۀ راباسئ؟"

اخنذاده صاحب د دغه معمر سړي خبره پرې کړه او د مرحوم ژړغونکي ورور يې ورته و وئيل:

"کتاب وايي هر څومره چې مړی ژر ښخ شي، ثوابونه يې هغومره ډير وي نو تلوار پرې وکړئ دا به د مرحوم د روح د ارامۍ د پاره خورا ښۀ کار وي"(۱۴)

له دې پورتنيو ببلګو دا ثابته شوه چې د نور محمد تره کي په ناولونو کښې يوه په زړۀ پورې، ساده، روانه او هنري ژبه کارول شوې ده. کومه ژبه چې يوه ناول ته اړتيا لري او د ناول خوند يو په دوه کوي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۵.سسپېنس/تلوسه:

سسپېنس چې په پښتو کښې ورته تلوسه یا غوټه توری کارول کېږي. دا هم د ناول هغه مهمه برخه ده چې لوستونکی له ځانه سره وړي او ویونکي هر وخت په داسې کېفیت کښې پرېږدي چې هغه پر مخ باندې د ناول وئیلو ته لېواله ساتي، او تلوسه لري چې مخته به کوم څۀ کېږي، کوم کېف به مخته راځي؟ هم داسې لوستونکی په تجسس کښې ساتي.

"تلوسه یا غوټه د ناول هغه برخه ده، چې لوستونکي ته په لسګونو پوښتنې پېدا کوي او ناول له خپل اصلي حالت څخه و باسي: یعني داسې یوه غوټه لوستونکي ته مخې ته ږدي، چې لوستونکی بې هم په حل نۀ پوهیږي او هم هڅه کوي، چې د پوښتنې ځواب ځان ته پېدا کړي، .(۱۵)

د نور محمد تره کي په ټولو (بې تربیته زوی، څړه. د بنګ مسافري، سپین. سنګسار) ناولونو کښې تلوسه یا سسپېنس په هنري انداز کښې شتون لري او رښتیا هم د ناول په لیکلو کښې د تلوسې یا سسپېنس پېدا کولو هم ښۀ هنر لري، یعني لکه په سپین ناول کښې چې د یوې منصوبې په توګه د سپین او د هغه د ورونو او میندو او خویندو د جایداد باندې د قبضې کولو د پاره خان، مُلا او صاحبزاده ډېر زیات سرګرمه وي او غواړي چې د هغه په جایداد او سرمایه کښې خپله ښه وڼه واخلي، دغسې چې بیا په پای کښې سپین پښېماني هم کوي او ارمان کوي چې داسې باید مه وای شوي. دغسې ټوله قیصه تر پایه ښه له تلوسې ډکه قیصه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي او لوستونکی تر پایه په تلوسه کښې ساتي له ځان سره بې وړي چې دا د یو ښۀ ناول ثبوت دی.

هم دغه رنګه د نورمحمد تره کي په یو ناول "سنګسار" کښې هم دموخي (باباخان) او د هغه زوی د ژوند ټوله قیصه تر پایه پوره له تلوسې ډکه وي او پای خو بې ببخي په ډېر الم باندې ختمیږي او چې ناول ختم هم شي نو بیا هم تلوسه په کښې موجوده پاتي شي، او په دې ناول کښې هم په دولتي توګه چې د روشنفکرۍ او انقلابي نظریاتو په خلاف کوم سازش کېږي هغه له تلوسې ډکه قیصه پر مخ بیایي او د لوستونکي مجبوري وي چې تر پایه یې په یو وار ولولي.

د نورمحمد تره کي په "څړه" نومې ناول کښې هم د تلوسې د پاره پر قافلو باندې د غلو او ډاکوانو حمله او دغلو ټوله قیصه چې د هغه له وجې ټول مسافر څړکان د ویرې او وهم ښکار شي او دغه وهم او ویره تر پایه د ناول د تلوسې برخه فعاله ساتي، یعني نورمحمد تره کی په هر ناول کښې په ډېر پیاوړي انداز د تلوسې په برخه کښې بریالی ثابت شوی دی.

"د بنګ مسافري" نومې ناول کښې بیا د مزدورانو د تحریک او له هغوئ سره د فابریکې د خاوندانو، جبري سلوک او بیا د بنګ خپله په ژوند کښې پر مختګ کولو احساس او بېرته د کورپه خوا راتګ له خویندو او مور سره زښته مینه، د سود خوازو او خان پورونه اداکول، دا ټوله قیصه مخ په وړاندې له تلوسې ډکه ساتي او لوستونکی له ځان سره ځکه وړي چې لوستونکی هر ساعت په دې تلوسه کښې وي چې، پرمخ باندې بنګ څنګه خپل ځان په کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کښې ګرندی جوړوي، او د کور ساتنه په دې بابت کښې. د سودخوارو ترښه تړي، یا خان سره څۀ کوي او یا هغه د کوچیانو له ژونده خوند اخلي داټوله قیصه له تلوسې ډکه وي او تر پایه ناول په بریالیتوب سره تر تکمیل کوي، او دا خوبي یې بیا بېله ده چې د هر ناول اختتام یې پر داسې ځای کړی وي، چې سسپېنس په کښې موجود پاته شي. چې دا د یوۀ ښۀ هنري ناول لیکلو فن ثابتوي.

۳.۲..تصادم/ واقعه نګاري:

تصادم چې واقعه نګاري هم ورته وئیل کېږي، د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې واقعه نګاري وجود لري او د هم دغسې واقعاتو له وجې ناول مخ په وړاندې ځي، او په ناول کښې د واقعاتو یو بل سره د تړلو ښۀ مهارت لري کوم ته چې پلاټ وئیل کېږي، په هر ناول کښې یې هڅه کړې ده چې واړه واقعات په هنري ډول سره و وډل شي.

یعني په "څړه" ناول کښې پر قافله باندې د غلو حمله، او له دې پس بیا په کوټه کښې د سیوی و خواته د تګ په وخت له هغه سپټ سره پر کرایه باندې د مزدورانو نۀ منل، او دغسې نور واړۀ واقعات په ناول کښې واقعه نګاري ثابتوي او هنري ډول یې ثابتوي.

په "سنګسار" ناول کښې خو ېېخي زیات واړه واقعات مخته راځي. لکه د شېر له ګلالی سره مینه، د شېر له حاجي صېب سره تعلق بیا د هغه په وسیله عیوضي ماسل جوړېدل، بیا جیل ته تګ، وادۀ کول، د شېر زوی پیدا کېدل، د هغه بیمار کیدل او بیا مرګ، بیا ورپسې، د سازش واقعه چې شېر د قرآن پانې په غولتون کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځول الزام، بيا د هغه پلار مجبورکول چې په شپر اقرار وکړي، بيا د شپر اقرا او وروسته سنګسار کول. بيا په پای کښې د دوو تعليم يافته زلميانو له خوا افسوس په سازش سر خلاصېدل. دا ټول واقعات په ناول کښې راوړل شوي دي او د ناول نګار واقعه نګاري يې ثابته کړې ده.

په "سپين" نومې ناول کښې د مالدار سړي مرګ، بيا د هغه له مرګه پس پر ميرات باندې جګړه منځ ته راتلل او داسې بيا د خان دوو کسانو سره خواله کول او هغه دوه د سپين په ضد پارول او داسې نور واقعات د دې ناول واقعه نګاري ثابتوي.

په "بې تربيته زوی" نومې ناول کښې، د رحيم جان، بې لارې کېدل. د کونډې زوی وهل، له کلي ورکېدل. بيا ماشومه خور وهل، ورسره خپله مور په تسي کښې وهل. او داسې وړې وړې قيصې د دې ناول ښايست جوړيږي او د دې ناول واقعه نګاري په ښۀ توګه تمثيلوي.

په "دبنګ مسافري" نومې ناول کښې هم پر واقعه نګاري باندې ښۀ لاس بری لري، د بنګ له کوره په مسافري پسې تلل،د کلي د جمات زوړ مُلا فارغ کول او نوي ملا راتلل، د سرسايې مسئله جوړول، د بنګ له کوچيانو سره ملګرتيا، له کانې سره ښه ټينګه يارې جوړول،په لارې له کوچيانو سره سوداګرو ستونځې پيداکېدل.بنګ مزدوري کول، په فابريکه کښې د ماشينکار په توګه کار پيلول، د مزدورانو د فابريکې په خلاف احتجاج کول، د بنګ د ښۀ کار پر بنياد د سپټ په کور کښې پر کار ګمارل. دلته په کلي د دۀ مور څخه د پيسو اخيستلو په وخت د سودخوارو تر ميان

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګړه کېدل بيا خان د هغې حل ايستل. ټول داسې واقعات دي. چې ناول يې مخ په وړاندې بيولی دی، اوپه ناول کښې واقعه نګاري مضبوطه ساتلې ده.

۳.۷.منظرکشي:

د نورمحمد تره کي په ناولونو کښې منظرکشي ته په ډېر ښايسته انداز پام شوی دی. او منظر کشي چې د ناول ټول ټال ښايسته او زړۀ راکښونکي حالت منځ ته راوړي. په دې حقله نورمحمد تره کي ښۀ برلاسيتوب لري. او رښتيا هم په هر ناول کښې منظرکشي په سمه توګه ځای کړې ده. کومه چې د لوستونکي د پاره د دلچسپي سبب ګرځي او لوستونکي تر وتازه ساتي او ديغت نۀ احساسوي.

د زېړي ماڼيګر خوا ده، وريځ سپين وبره شوه، هر چاته دا يقين شو. چې دا وريځ به نن شپه واوره اوروي. دهر چا غوږ په هوا دی. د واوري سوړ سيلاو لګيږي.ټول څړه ګان تر تياره مانښام پورې د بوټو په راوړلو بوخت ؤ. نو ځکه تور ډوډۍ ناوخته پخه کړه.

سرې مانښام واوري په اوربدلو پيل وکړ. او څپ څپ اوربدله. که څۀ هم خورا لوئ لوئ اورونه هر چرې بلېدل او څړه ګان خورا پر ټول وو او ځانونه يې تودول، خو هيڅ ځوږ نۀ و.چا دا نۀ وئيل چې دلته هم خلق شته.(۱۶)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د منظرکشۍ په باب "د بنګ مسافري" نومې ناول کښې هم ښځه منظرکشي شوې ده او خورا لوستونکی له ځان سره وړي او یو زړۀ راکښونکی حالت یې پیدا کړی دی. د بیلګې په توګه:

"شنو رغو، ښکلیو بیدیاګانو چې په تنکیو وښو پټ دي او د هر لیدونکي زړۀ له ورایه، وړي، په بنګ کښې خورا ژوره خوښي ایجاد کړه.

په تېره بیا پر شینکي اسمان باندې د اوورو سپین ټاکران چې ځني برخې یې سور وبره اوښتې دي او تا به وئیل د پېغلې نجلۍ بارخوګان دي"

پاکې هوا اوپراخ آسمان د بنګ زړۀ نور هم ورپورته او د یوې ګړۍ لپاره یې هر څۀ هېر کړل او خپل راتلونکې ژوند ته یې په خورا باور او هیلو وکتل او دزړۀ له کومې یې یوه غږانګه وځکوله"(۱۷).

یا په بل سپین نومې ناول کښې هم منظرکشي داسې په زړۀ راکښونکي انداز کړې ده چې لوستونکی مجبوروي چې تر پایه یې ولولي.

"په کلي کښې خورا لوئ شخول دی هرې خوا ته ځوږ دی څوک یوې خوا ته په بېړه درومي او څوک بلې خواته ځغلي، څوک د چا په خبره نښه نۀ پوهېږي او هر یو سرګردانه ښکاري.

د یوۀ ښکلي چمبرله مخه چې له کلي څخه لږ وتلی دی یوه لویه ډله خلق ناست دي، چا سر کښته اچولی دی، څوک بیا د خپل اړخ له سړي سره ورو – ورو پسېږي او یو څۀ ورته وایي، په دې ډله خلقو کښې زیات تره سپین پګړي دي چې له نورو شاوخوا کلیو څخه راغلي دي، د چا ږیري شناوی دي، د چا تکې سپینې او اوږدې دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د چا ږيږې بيا توري دي، دا يوازې د تورو ږيرو څښتنان دي. چې سرونه يې نۀ دي ځړولې او څۀ په هسکه غاړه ګوري په دې ډله خلقو کښې چوپه چوپايي ده چې يوازې کله کله بنهاري اوربدل کيږي او هم د ځينو تسپو د تکهاري په اثر ارامه فضا لږ څۀ سره ووهل شي او هم کله کله له ناستو کسانو څخه کوم يو ارمېږي و کاږي، او لږ څۀ په زوره ووايي توبه خدايه توبه"(۱۸)

په "سنګسار" نومې ناول کښې يې هم منظرکشي په هنري ډول ځای کړې ده او دا هغه ناول دی چې د نړيوالې کچې ناول دی د منظرکشۍ ببلګه يې داسې ده:

"په ځنو کوڅو کښې پاڼډيان ولاړ دي او کوم سپين کالي او معتبر غوندې د درښيو والا خلق په پينځۀ پولۍ د چکړو له هغو ډنډواو ولاړو اوبو څخه په شا پورې باسي چې په هغو کښې تېربدونکي تر بجلکو پورې ننوزي، ځنې ځايونه خو د اوبو ډنډونه تر ځنګانه حتی تر ورانه پورې وي، هر څوک چې له شورابازار او شاوخوا کوڅو څخه د پل خشتي د ماجت په وات رانوزي نو يوه ژوره ساه واخلي او په زړۀ کې د يو ډول بريالیتوب احساس وکړي او څۀ هم د دې ځای د کوڅې سره پټ دي او کوڅۀ يې نسبت د تېربدونکو شمېر ته خورا تنګه ده خو بيا هم ختې او چکړې په کښې لږې وي او هغه هم هغه ختې دي چې خلقو په پښو کښې له شاوخوا څخه له ځان سره راوړي دي"(۱۹)

په "بې تربيته زوی" نومې ناول کښې يې د منظرکشۍ هڅه کړې ده او دا هڅه يې هم ښه بريالۍ هڅه کړې ده.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ايستادې اوبه د ځنې سيندو د ګډون په اثر لکه د غزني رود او د زرمت رود ، سره يو ځای کېږي، اوبه يې تروې او د څښلو نۀ دي، خو دښکار دپاره خورا ښۀ ځای او په پسرلي ببخي ډېر او هر ډول مرغان له شا وخوا ملکو ورته راځي نږدې غاړه يې ښرنه ده او هم يې پر غاړه خورا لوړه او ګڼه سارمه شنۀ کېږي چې د نژدې کليو ګورمونه اورمې په کښې څري د لمر لوېدو و خواته يې په غټو او ژورو کښې يو څو خورا ګڼ کلي پراته دي چې (ګوړی ناوه) يې بولي. د دې ځای اوسېدونکي لکه مقر نور خلق کاريزونه او څۀ هم د بادامو باغونه لري" (۲۰)

دلته د دې ناول(بې تربيته زوی) په منظرکشي يې منظر کشي په بريالیتوب ترسره کړې ده خو څۀ د سيمې په حقله يې حقيقي بڼه بيان کړې ده او دا ځای او سيمه په رښتيا هم دغسي دي. نو ځکه يې و منظرکشي ته څۀ زيان هم رسولی دی . منظرکشي په ناول کښې د ناول نګار خپل فن دی چې هغه بايد و حقيقت ته نژدې بې شکه وي خو په رښتيني توګه دغسې نۀ وي ولې که په رښتيني توګه هم هغسې نو هغه بيا د جغرافيې په سيمه ايز ليکلي شکل تاريخي بڼه لري. او لوستونکی د هغې سيمې له حقيقت سره اشنا کوي. خو د ناول منظرکشي صرف د دې دپاره وي چې په لوستونکي کښې تلوسه، پېدا کړي، او زړۀ وړونکي حالت ته يې ورولې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۸.. کلایمپکس/پای:

کلایمپکس چې د ناول اخیرنۍ ته وئیل کېږي په دې برخه کښې ناول پای ته رسول کېږي خو د ناول پای ته رسول په بنیادي توګه دوه ډوله لري چې یو یې داسې وي چې ناول له تلوسې سره پای ته ورسېږي او تلوسه هغسې پاته شي، او لوستونکی دې ته پرېږدي چې دوئ دتلوسې پای څنګه احساسوي او دوېم د ناول پایله پر یوه پرېکړه وشي او هغه کومه تلوسه چې له پیل څخه راروانه وي هغه غوټه خلاصه کړي او تلوسه ختمه کړي ورسره ناول هم ختم شي.

نورمحمد تره کي خپل ټولو ناولونو کښې پای د تلوسې سره پرېښې دی او دایې یو خاص اسلوب خپل کړی دی چې ناول پر تلوسه باندې ختم شي اود ناول لوستونکي سره بیا هم تلوسه پاتې شي چې مخته څۀ کېدل به وي، خو د ناول تکمیل یې هم کړی دی. دا دیو ښۀ ناول لیکونکي مهارت ښکاره کوي چې په ناول کښې تر پایه تلوسه ژوندۍ پاته وي او پر تلوسه باندې ناول پای ته رسوي. خو کوم پېغام چې مقصد وي هغه په سالمه توګه تر پایه په کښې ورسوي. دا د یو ښۀ ناول نګار په صفت کښې راځي.

خو لومړی ناول چې درې ټوکه یې چاپ شوی دی هغه هم که څۀ د لیکوال په خپلو خبرو چې وایي دا ناول نورې برخې هم لرلې البته اوس به نۀ وي، نو معنٰی دا چې دا ناول نیمګړی دی، خو بېرته د قیصې او خیال یا مفکورې په حقله دا ناول خپله مکملتیا ښکاره کوي. او پېغام یې په صحیح توګه مکمل په کښې ساتلی دی . او

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغسې تلوسه په کښې احساسيږي ولې چې دا ناول نيمګړی هم دی
خو بيا هم د فن او هنر له لارې مکمل ناول بللای شو.

۳.۹.. فلسفه حيات:

فلسفه حيات يا مفکوره يا مرکزي خيال دا ټول يو شی دي، په کوم کښې چې د ناول ټول ټال مرکزي مقصد يا ليکوال په کښې د کومې مفکورې لاندې ناول ليکلی وي. د نورمحمد تره کي ټولو ناولونه کښې د وخت او حالاتو په مطابقت سره ډېره زوروره مفکوره ورکول شوې ده، يعنې هر ناول يې ځانته مفکوره لري او داسې مفکورې انتخاب کول هم د يو ښۀ ناول نګار صفت وي. د هر ناول مفکوره يې د ژوند سره اړوند ده او په ژوند کښې يې له مهمو اړخونو سره تړلې او دژوند د ستونځو د رابښکاره کولو د پاره په زړۀ پورې فلسفه حيات په ناوليزه ژبه رانغښتې دي. د ښو ناولونو خوبي هم دا وي چې يوه ښه مفکوره ولري بغير د ښې مفکورې يا خالي وخت تيري د پاره مفکوره ورکول د کمزورې ناول نخښه وي.

هر ناول نګار چې ناول ليکي نو يوه موخه يا مقصد يې ضرور وي، خو اکثر په ناولونو کښې د انساني ژوند سره اړوند د ژوند د لا ښۀ والي د پاره د ژوند ناخوالې،بدې پېښې، بد روايات، د بداخلاقو يا داسې نورو شيانو په ضد د انسانانو د روزنې د پاره ليکل کېږي. خو د نوې دنيا سره د انساني رويو، ذهنيتونو، نفسياتو، رومانوي،جنسياتي، سياسي، نظرياتي، سماجي يعنې هر اړخيز نالونه ليکل اوس عام شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.بې تربيته زوی:: د دې ناول موخه يا مقصد د يو بېلارې او بې تربيته زلمي په حقله دی چې مقصد بې و سماج ته دا پېغام ورکول دي چې بايد پلرونه په اولادو باندې تعليم وکړي او ښۀ تربيت يې وکړي چې سبا و سماج ته يوښۀ زلمی ور په برخه شي. يعني د اولاد تربيت باندې زور ورکول شوی دی او د بې تربيته زوی نتيجه يې بده ښکاره کړې ده.

۲.څړه:په دې ناول کښې د مزدورانو سره زياتوب،او د غلو،ملکانو،سرمايه دارانو او رياستي حکمرانانو سره يووالی او د هغوئ له خوا پر ولس باندې ظلم په ګوته شوی دی او ورسره د مزدورانو د تحريک د جوړلو پېغام په کښې دی او يو بله خبره چې د پښتنو د وطن جغرافيه هم په کښې ښکاره شوې ده او د ډيورنډ د کرښې په کښې د نۀ منلو پېغام موجود دی.

۳.شپين:په دې ناول د ميراث پر وېش باندې د ناجايزه وېش کولو په خلاف پېغام موجود دی او و ولس ته د تعليم پېغام ورکول شوی دی، چې بايد هر ځای دخانانو او "ملا سيدخان" خبره نۀ ومني بلکې په خپله علم حاصل کړي چې بيا داسې ستونځې نۀ وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴.دبنګ مسافري: په دې ناول کښې هم د مزدورانو د تحريك په حقله پېغام موجود دی او صنعتي جبر په خلاف ليکل شوی ناول دی چې په صنعتونو کښې د مزدورانو سره څۀ کېږي، او دا پېغام و مزدورانو ته ورکول شوی دی چې مزدوران بايد د خپل بنيادي حق و پېژني چې دوئ مزدوري کوي او مزدوری د پاره مخصوص وخت او اجرت ولري. کوم چې فاربرېکيان ورسره ظلم کوي او وخت ډېر وي او مزدوري کمه ورکوي، دغسې د مزدورانو د پاره دخپل حق ور پېژندلو پېغام موجود دي.

۵.سنګسار: په دې ناول کښې بيا د هغو ملايانو، بډايانو په ضد پېغام موجود دی کوم چې د هر وخت د سرمايه دارانه رياست د پاره خپل قبايلي او مذهبي ورکړل شوي منصبونه غلط کاروي. او د ولس پر ضد بېې کاروي تر څو دحاکمانو ملاتړ وکړي او ولس د حکمرانانو په خلاف مبارزه و نۀ کړي. او اولس ته دا پېغام ورکول شوی دی چې اولس بايد په هر څۀ کښې د ملا او خان رول نۀ ومني، بلکې ولس بايد علم تر لاسه کړي تر څو خپل علاج هم په ډاکتر باندې وکړي. تش په تعويذاتو څۀ نۀ کېږي. د حکومتي سازشونو په ضد په کښې ښۀ پېغام پټ دی.

□□□

(c) Kutubistan.com The Digital Library

حوالي

۱. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات، سپين، پښتوادبي غورځنګ، شالکوټ، کال فروري۲۰۱۴م، مخ۴۵۶

۲. ايضاً مخونه ۴۵۷-۴۵۸ .

۳. ايضاً، مخ. ۶۵۰

۴. ايضاً، مخ۶۶۴-۶۶۵

۵. ايضاً، مخونه ۱۶۰-۱۶۱

۶. ايضاً. مخونه ۲۵۹-۲۶۱

۷. ايضاً، مخونه۴۱۳-۴۱۷

۸. احمد، رشيد، پښتوناول سل کاله، ضيا سنزپرنټرز پېښور، وړمبي چاپ،۲۰۱۵م کال،مخ۷۸

۹. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات، مخ ۴۷۳

۱۰. اعظم، محمداعظم، ډاکټر، پښتو ادب کښې کردارنګاري، پښتواکېډمۍ پېښور، لومړی چاپ کال۱۹۹۳،مخ۲۸

۱۱. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات، مخ۴۸۷

۱۲. ايضاً. مخ ۶۷۲

۱۳. ايضاً، مخ۱۶۱

۱۴. ايضاً، مخ۳۵۳

۱۵. سيدي، نظيم، سيد، څېړنيار، ناول به څنګه ليکو، مومند خپرندويه ټولنه-جلال آباد، دوېم چاپ کال ۱۳۹۱المريز،مخ۹۲

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات.
مخونه ۱۸۰-۱۸۱
۱۷. ایضاً، مخ ۳۴۳
۱۸. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات.
مخ ۳۵۲
۱۹. ایضاً، مخ ۴۲۱
۲۰. ایضاً، مخ ۲۵۲

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم باب:

نورمحمد تره کي له ناول سره سره په پښتو افسانه ليکلو کښې هم ښه نوم لري چې د ناول په شان يې افسانې هم په لومړي ځل په بېلابېلو مجلو او جريدو کښې چاپېدلې او په کتابي شکل کښې ډېر ناوخته باقاعده چاپ شوې دي.

نورمحمد تره کي پښتوافسانه له نوي، ځانګړې سبک او ريالزم سره اشنا کړې ده. دۀ په خپلو افسانو کښې د خپلې خاورې د انسانانو د ژوند،سياسي، سماجي،معاشي،اخلاقي جبر او د رياست د ناروا په خلاف خپل قلم تاند ساتلی دی . د خپل وطن د انسانانو د ژوند حقيقي حالت يې بيان کړی دی. په افسانو کښې يې اصلاحي رنګ موجود دی . افسانې يې د طبقاتي تضاداتو مظهر دي او د خپل سماج يې ښه عکاسي کړې ده.

د افسانو ژبه يې ساده او پسته ده، منظرکشي ته يې ځای په کښې ورکړی دی. د افسانو پلاټ يې هم په فني توګه مضبوط پلاټ دی . يعني د افسانې چې کوم فني لوازمات دي، د هغو لوازماتو يې ښۀ خيال په کښې ساتلی دی . افسانې يې هيڅ فني کمی نه لري.

نور محمد تره کي زياتې افسانې ليکلې دي خو زمونږ تر لاسه في الحال صرف ۱۳ افسانې په چاپې بڼه کښې راغلې دي.

په افسانو کښې يې د خپلې سيمې خدوخال او مقاميت له ورايه ښکاري چې دا هم د ښې افسانې ليکلو هنر دي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۴. نور محمد تره کي د افسانو تعارف:

نورمحمد تره کی چې د پښتو په لنډه قیصه لیکل کښې خورا ښه نوم لري، او د پښتو فکشن د دوېمې دورې سرخېل یادیږي، د ناول تر څنګ یې په پښتو ادب کښې د لنډې قیصې په برخه کښې هم ځان نۀ دی سپمولی، او ورسره یې دا اعزاز هم په برخه دی چې د دوېمې دورې سرخیل دی او یعني پښتو افسانه یې په ترقي پسندانه رجحاناتو پسوللې ده. نورمحمد تره کي چې څومره افساني لیکلې دي دا تر اوسه مونږ پوره معلومات نه دي تر لاسه شوي البته چې څومره افساني یې چاپ ته رسېدلې دي هغه صرف ۱۴ افساني دي چې د پښتو ادبي غورځنګ،کوتې، له خوا د محمد صادق ژړک په زیار چاپ شوی دی.خو په هغو کښې هم یوه (کله به وي) افسانه نۀ ده البته د افساني په نامۀ چاپ شوې ده چې دا بحث به د دې باب په جلا برخه کښې راشي. د نورمحمد تره کي د لیکنو په حقله یو بهرني لیکوال ګ -ف-ګېرس په خپل، پښتو هنري نثر، نومې اثر کښې داسې لیکي:

"په کال ۱۹۴۲ کي دۀ (نورمحمد تره کي) په پښتو ژبه ډېر آثار د چاپ لپاره تیار کړل، چې موضوعات یې اخلاقي وو، د دې جملې نه (د کامیابۍ وسیله)، (د ارادي قوت)، د اطفالو د رزوني لارې)."(۱).

له دې سره لیکوال دا هم وایي چې ښایي دغه آثار د انګلیسي نه ترجمه وي. خو که ترجمه هم وي نو د دې له عنواناتو داسې ښکاري چې دا قیصه ایز عنوانات وي. او ژباړه شوي وي. خو په چاپي بڼه کښې لا زمونږ تر لاسه نۀ دي راغلي.

نورمحمد تره کي په افسانه ليکل پيل په هم دغو کلونو کښې کړی دی هم دغه ليکوال په مخ باندې ليکي چې:

"په کال ۱۹۵۱ کي تره کي دوه اثار وليکل دا اثار د موضوع، محتوياتو او ژبې له حېثه په ښکاره سره د ډۀ نورو اثارو نه امتياز او تفريق لري، لومړی اثر "د غوايي لاندی" او دوهم "دا دی خدمت دی" (۲)

يعني دلته ثابته شوه چې د دوېمې دورې له پيل څخه بلکې وړاندې يې هم څۀ ليکل پيل کړي دي. او د ډۀ ديوې مرکې له مخې هم داسې معلوميږي چې دی وايي ما باقاعده ليکل د امپراتوری په خلاف له ۱۹۴۶ څخه راوروسته پيل کړل.

نورمحمد تره کي په ۱۹۴۶م عيسوي کال کښې د ويښ زلميانو په نامۀ د ادبي او سياسي پوهانو يو تنظيم مهم او سرګرم غړی پاته شوی دی او د هم هغه تنظيم له لارې يې خپل نظرياتي او سياسي پرچار په ادبي بڼه کښې کاوه، که څۀ هم د دوئ پټ دريځ سياسي ؤ. او د شاهي امپراتوری پر ضد مبارزه کول وه. ځکه خو د نورمحمد تره کي په افسانوي ادب کښې د لاندې او لوړې طبقې توپير زيات په ګوته شوی دی. نو د ترقي پسندی د نظرياتو پرچار د افسانوي ادب له لارې خپوروول هم د ډۀ په برخه شوی دی. خوتر دې وړاندې لومړی لنډه قيصه يې په کال ۱۹۴۹عيسوي کښې ليکلې اوچاپ شوې ده.

د نورمحمد تره کي چې کومې افسانې زمونږ لاس ته راغلي دي هغه د بزګر لور په نامۀ مجموعه کښې د صادق ژړک په زيار چاپ شوی دی. خو يادې دي وي چې د "موچي" په نامه هم د نور محمد تره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د افسانو ټولګه چاپ شوې ده چې پکښې ۱۳ لنډې کیسې چاپ شوې دي. او دغه دیارلس قیصې په بزګر لور نومې ټولګه کې چاپ شوې دي خو یوه قیصه پکښې اضافه شته کومې ته قیصه نه شو ویلای البته یوه لیکنه ضرور ده. چې تفصیل به یې مخته راشي.

په دې مجموعه(بزګر لور) کښې ټولې ۱۳ لنډې قیصې او ۱ یوه لیکنه چاپ شوي دي او دا لیکنه چې "کله به وي" سرلیک لري لنډه قیصه نۀ بلکې یو لیکنه ورته وئیلای شو او موضوعات یې په لاندینې ډول دي:

1: د غوایي لاندی، 2: دبزګرلور، 3: زه او زما ورور، 4: د نوي کال خوب، 5: دا دي خدمت، 6: موڅي، 7: د کورګټه د لاهور ګټه، 8: زما برخه، 9: ځوړه جوړه شوه، 10: یو کوندري او درې ډوله خواړه، 11: کله به وي، 12: څرنګه بډای شوک؟، 13: دسمټ مور او پلار، 14: په پای کښې بډای شوم."(۳)

خو له دې پرته نورې قیصې به شاید ترلاسه نۀ شي ولې چې په دې باندې ش- حصین خپله څرګندونه څۀ داسې کوي.

"یوه یادونه کوم هغه دا چې د اروانباد نورمحمد تره کي د قیصو، لیکنو او ژباړو لوئ راټولونکی د هیواد وتلی ادیب، ژبپوه، د افغانستان د علومو اکاډمی علمي غړی اروانباد سر محقق دوست شینواری ؤ، هغۀ د "انقلابي پلوشې" مجموعه راټوله او چاپ ته وسپارله، دغه مجموعه په دولتي مطبوعه کښې چاپ او خپرېدو ته چمتو وه. چې حفیظ الله امین د اروانباد نورمحمد تره کي په هیلو او ارمانو منګولې ور ښخې کړې او د هغۀ ارمانجن زړۀ یې له خوځېدو وغورځاوۀ، له دې کار سره سم د

(c) ketabton.com: The Digital Library

"انقلابي پلوشو" له منځه وړلو امر وشو او هغه يې د اور په لمبو کښې وسوځلی، د انقلابي پلوشو يو ټوک د همدغې مطبوعې يوۀ وطن پال کارګر چې نوم يې اوس زما په ياد نۀ دی د اور له لمبو څخه و ساتۀ او نۀ پوهېږم چې څنګه زما تر لاسو راو رسېدۀ او په جلا وطنۍ کښې مې له لاسه ولوېد "(۴).

له دې پورتنۍ حوالې څخه داسې معلومېږي چې د نورمحمد تره کي نورې لنډې قيصې هم شايد وې خو تر چاپه په سالمه توګه نۀ دې رسېدلې.

اوس به راشو د نورمحمد تره کي د افسانو به په لنډه توګه تعارف وکړو چې په لاندينې ډول دي:

۱. د غوايي لاندی: دا قيصه د يو غريب بزګر د ژوند په حقله ده چې بزګر له بزګرۍ څخه څومره غنم د خپلې شومې د پاره واخلي، په هغو کښې ټوله شومه ځنې ولاړه شي يعنې د مُلا، پښې، سودخور، او دخان د کور غم او سړي غم په مد کښې يې ورکړي دی، مور، ماينه او ماشومان يې بې له څۀ دغۍ پاته شي، او دی پرېکړه وکړي چې ولاړ شي يوې تودې سيمې ته چې مزدوري وکړي او د خپلو ماشومانو د پاره د خپلې يوې (واهۍ) غويي حلال کړي چې مور، ماينه او ماشومان يې ژمی پرې تېر کړي تر څو دی بېرته وراستنيږي، له دې پس دی ولاړ شي په مزدورۍ پسې او هلته شپږ مياشتې مزدوري وکړي چې کله کورته راستنيږي نو ۴۲۸ افغانۍ يې ګټلې وي خورا خوشحاله کورته راروان شي، خو چې کله هم د کور په انګړ رانوځي، نو چې وينې لور او ماينه يې چغې کړي، دلته ورته څرګنده شي چې مور او هغه نور ماشومان يې په ژمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې لا د سکاروي له کبله مړۀ شوي دي، په دې مهال کښې بې د کلي ملک ور و غواړي او ورته وايي چې ستا د مور او ماشومانو کفنونه چې مې ورکړي وو او ورسره مې ستا د کور غم او سړي غم په بدله کښې ټولې ۲۴۶افغانۍ جوړيږي، ورکړي، او چې کومې پيسې نورې ورپسې پاته شي د هغو په مد کښې بې محکمې ته بوځي بندي بې کړي.

۲.د بزګرلور: په دې قيصه کښې يو بزګردی او يوه لور چې بختوره نومېږي تر اختر يوه ورځ له مخه د خپلو ښايستو کالیو، او دلاس سره کولو د پاره د نکريزو په ارمان او ورسره غواړي چې ښه غلمينه ډوډۍ بې پلار ورته راوړي، په خوشحالۍ سر ده خپله دريا(تنبل) وهي چې پلار بې رانښوت، دا پورې و نښته چې باباجانه! د خان د لور ډير ښايسته کالي (کپړې) ؤ چې خان ورته راوړي وو، او دوئ هر وخت ښۀ خوراکونه کوي، ته بې ولې ماته نۀ راوړې، هره ورځ قول کوې چې ښه غلمينه ډوډۍ به په راخورې، او ښايسته کالي به راوړې او نکريزي به راوړې، اوس دي يو شی هم نۀ دی راوړی سبا اختر دی، آيا زۀ پر تا نۀ يم ګرانه که څنګه؟.

پلار بې له غربوه ډک ستوني باندې ورته و وئيل زويه! هغه خو بې لري، پيسې لري، زۀ خوار غريب بې له کومه کړم؟.

دا ماشومه بيا پوښتنه کوي چې د هغۀ له کومې خوا دي، پلار ورته وايي چې هغو ته خدای ورکړې دي.

دلته دا ماشومه نورې پوښتنې کوي. خدای بې مونږ ته ولې نۀ راکوي. چرې دی خدای؟ راځه! مونږ به هم ورشو را به بې کړي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مهال کښې د خان ناظر راننوت، بزګر ته يې و وئيل، خدای مو خوار کړه تاسو بزګران خو د چا پور هم نۀ ادا کوئ، سلا بلا وربانديې لغتې وګرځوي او و يې وهی، ماشومه هم چغې وهي ژاړي، له څۀ وهلو پس ناظر ورته و وئيل چې که دي دا ماشومه لور نۀ وای نو ددې په خاطر خلاص يې، درځه اوس دستي خان ته په خپله در پېش شه.

چې کله يې را ولې نو ناظر دی بهر کښېنوي او خان ته ورشي ورته ووايي چې په دې پورې خو يو شی هم نۀ شته يو ښۀ شی پورې شته چې ځغه د دۀ يو وړه لور ده او خورا ښکلې ده البته را لويه به شي. خان دستي ورته و وئيل ورشه مُلا را و غواړه. مُلا راشي او خورا نصيحت شروع کړي او ورته وائي چې د بل مسلمان پور اداکول شرعي عمل دی، بايد پور ادا کړې، خو بزګر ورته وايي چې زۀ هيڅ نۀ لرم څنګه وکړم، خان ورته په غصه و وائي زۀ خپل پور غواړم، خامخا يې غواړم اوس دستي پر دغه ځای يې غواړم. په دې منځ کښې خان ووځي...

دلته ناظر و بزګر ته خبرې پيل کړي چې خدای خوار کړې ته داسې وکړه د خان په پښو ور ولوېږه، خان زړۀ سواند انسان دی يوه ښه لاره به درسره وباسي، او نور که نۀ وي دغه لور دي ورکړه، ښه په نس به هم مړه وي او ښۀ پوښ به يې وي خورا خوشحاله به وي، زۀ او مُلا به کوشش وکړو چې خان در رضا کړو.

دلته د خان ميرزا هم راغلی او و بزګر ته يې ووئيل چې په تا باندې ټول پور ۳۵۰۰ افغانی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بزګر پر له سوځي چې نۀ نۀ، دا کار نۀ شم کولای چې لور به و
بدبختۍ ته ورکوم او ټول عمر به يې په اور کښې سوځوم. څنګه يې
پر درو بنو ورکړم، او بل دا چې ما خو ټولې ۱۲۵۰ افغانۍ پور
وړی ؤ دا زياتې څنګه شوې، ناظر ورته وايي ولې دا ۱۴ مياشتې
چې دي وړې وې د هغو ګټه نۀ حسابې.

دلته مُلا او ناظر څۀ په نصيحتونو او زور باندې په بزګر باندې
د لور د ورکولو خط وکاږي او په زوره وربانديې ګوته د لاسليک په
توګه ولګوي. او دا ماشومه لور د خان په نامۀ او ملا خپل د خوني
يا نوکل دسمال ډک په شا کړي ولاړ شي، او په دې سهار چې اختر
هم دی بختوره، په ژړا راروانه کړي او ورته وايي چې د انا کره دي
بيايم. هلته به نښۀ کميس،او نښۀ خوراک درکړي. او بزګر له دې
وروسته بيا په يوه کنده کښې ځان واچوي، او دا معلومه شي چې
لور بختوره يې هم خورا په ظلم کښې شپې او ورځې تېروي، په دې
خاطر چې يوه ورځ به د دې ظلمونو بدل اخلي.

۳. زه او زما ورور: په دې قيصه کښې د دوو وروڼو د ګډ ژوند
قيصه ده چې مشر ورور هر وخت د خپلې مشرۍ په لټه کښې وي او
وايي چې زۀ مشر يم پر کشر ورو باندې دا فرض دي چې د مشر
ورور نښۀ خاطر به کوي. او دا خبرې مور او پلار هم ورسره تاييد
کوي او ورته وايي چې مشر ورور خو د پلار درجه لري، پکار دی
هره خبره يې څوک ومني.

په دې کښې وخت تيريږي مشرهيڅ کار يا خواري نۀ کاږي ټول
کار او ګټه کشر ورور کوي. که غنم کري. که منجاريتوب کوي او
که نورې نغدې پېسې ګټې دا ټول و. شر ته ورکوي. او ټول

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصارف يې د مشر په لاس او اختيار دی، خو وخت تېريږي پلار او مور يې دواړه مړۀ شي له هغه وروسته هم هغسې حالات وي، نو يوه ورځ کشر و مشر ته وايي چې لالاجانه! که ته هم دغسې خواري راسره وکاږې نو مونږ به ښې پيسې وګټو او ژوند به نور هم خوشحاله شي.

لالاجان ورته غصه کوي او وايي ته لا تر اوسه په مشر او کشر نۀ يې پوه شوی، مشرانو کله خواری کولې، کشر ورور هم ځان ملامت وګڼې، دا مي لکه چې بد کار وکړ آينده به يې نۀ کوم.

خو له دې پس هم د مشر ورور هغسې رويه وي، بيا څۀ وخت تېر شي کشر ورور د خلقو خبرې اوري چې مشر ورور يې په ښار کښې مځکه اخستې ده، او دۀ بيا يوه ورځ ورته و وئيل چې ته پخپله مځکې اخلې، او بل دا چې ستا ماينه او بچيان ښۀ په نس مارۀ او په تن پټ دي، خو زما بچيان داسې دي لکه د يتيم اولاد، نۀ په نس مارۀ دي او نۀ په تن پټ، و ماته وايې د کور مصرف زيات دی؟ مشر ورور يې شړک په چپلاخه ووهي او ورته وايي د مشرانو قدر دې لکه چې لا نۀ دی زده کړی، کشر ورور بيا ځان ملامت و ګڼي.

خو څۀ وخت وروسته مشر ورور يو ښۀ موټر هم اخستی دی چې خپلو بچيانو ته هوا خوري په کښې ورکوي، دلته د کشر ورور يقين هم کېږي خو بيا هم خپلې پلټنې کوي، او په دې نتيجه رسېږي چې مشر ورور يې له هغو پيسو کومې چې کشر ورور ګټلې له هغو څخه بچت کړی دی په سود يې ورکړې دي اوس يې په هغو باندې، مځکه او سرای جوړ کړی، او موټر يې اخستی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په داسې حال کښې کشر ورور پربکړه وکړه ومشر ورور ته يې
يو ورځ و وئيل چې تا خو ماته دورغ وئيل، تا خو تولې پېسې
پرځای، مځکو او موټر باندې ورکړې دي، زۀ نور له تا سره نۀ
اوسېږم وماته وېش را وکړه.

مشر ورور ورته وايي څه ورک شه، يو حساب دي نۀ شته ، يو
ماينه او بچيان دي درسره بوځه نور هيڅ دي نۀ منم، خو کشر
خامخا غواړي چې حساب وشي، خو په دې وخت بيا مشر خپل يو
څو ياران را وغواړي خپل کشر ورور ښۀ په و ډبوي او بيا ورته
وايي چې ارام کښېنه کنې نور دي نو و محکمې ته په لاس ورکوم
چې بندي دي کړي. دلته ارام کښېنه د کورنۍ عزت مه خرابوه. دی
دا پربکړه کوي چې بس په هيڅ کار نۀ لري، له ورور جلا ژوند کوي
خو ورور برخه ور نۀ کړه، خو دی له پربکړې ډېر زيات مايوسه شو
چې تر دې خو هغه جبل ښۀ ؤ چې تللی وای دلته خو د خلقو او ورور
له پېغورو هم نۀ يم خلاص او ژوند مې خراب دی.

۴.د نوي کال خوب: په دې لنډه قيصه کښې ليکوال په خپله ګډه
دی او د خپلو هغه سپېڅلیو ارمانونو په حقله د نوي کال څخه هيله
لري او په خوب کښې د خپل هغه نفسياتي هيجان لرې کوي، او
خوب وينې چې داسې به نو څنګه وي چې زمونږ په وطن يا هېواد
کښې، به د مطبوعاتو د چاپولو اجرت ورکول کېږي او په دې اړه به
باقاعده يو قانون جوړېږي چې د هغۀ له مخې به هر څوک کولای
شي چې په ازادانه توګه خپل نظر او دريځ د مجلو، اخبارونو،
کتابونو له لارې څرګند کولای شي، او په دغه توګه د مثبت فکر
خورونکيو ته يوه ښه موقعه په لاس ورتلای شي. او په دغه خوب

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې لیکوال پر مخ د اخبارونو له لارې، د هېواد پر سیاسي او سماجي او معاشي مسایلو په اړه خبرونه لولي دا خبرونه، د ناروا او رشوت خورو د سزا، د بودیجې، د پرمختیایي کارونو، د برق داسې نورو بنیادي اړتیاوو په حقله خپرونې نشر کېږي، خو په دې مهال کښې د ډۀ پرمخ یو څاڅکی د اوبو ننبلې او دی راویښ شي هغه د کوټې چت څخیږي چې د هغۀ څاځکي له کبله راویښ شي یعني ټوله قیصه د مطبوعاتو د ازادي تر لاسه کولو د پاره یو پېغام لري.

۵.دا دي خدمت: په دې قیصه کښې یو زلمی چې ډېر غریب او در به دره دی په لڅو پښو سره غرمه ته سره ګرمي کښې خپل د غنمو لو کوي ولې چې غنم یې هم خپل او په خپله مځکه کرلي دي، خورا په همت او خوشحالۍ سره لوکوي، خورا نېستمن هم دی او ورور یې هم په ژمي لا مړ شوی دی.چې هغه د دولت د محصلاتو او نورو لارو چارو منډې تړې هم د ډۀ پر غاړه دي، نو دی ځکه په اول سهار کښې د دولتي محصلاتو کارونه کوي او بیا ناوخته لو ته راځي.

د ډۀ په کلي کښې یو څو کسان بډایان هم شته چې د رشوتونو له لارې یا ګران خرڅولو له کبله ښې ډیرې نغدې روپۍ لري، ولې چې خپل ماموریتونه لري، دې بډایانو چې به د ډۀ او نور غریبانانو و لږمحنت ته وکتل نو ځه به یې شو وربانديې پېرزو او غوښتل به یې ځنې واخلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ورځ چې دا زلمی ډېر ستړی له لو څخه کورته راغلو نو دۀ لا لور اینبی نۀ ؤ چې د خان یو کس ورباندې ږغ کړ چې خان بې دستي غواړي. دی هم دستي ورغلی، خان ورته و وئیل چې د محلې مرکز ګودام دار د څلورنیمو منه غنمو غوښتنه کول له پروسې درباندې پاته دي دا ور وړه، دی غریب هم پریشانه سهار وختي بې هغه غنم په شا کړل او درې څلور ورځې پس ببرته راغلو خپل لو بې پیل کړ. مانبام چې له لو څخه کورته راغلو نو ماینې ژړل او ورته بې ووئیل چې یو چرګ ؤ هغه مو هم هغه کس ته باندې کړ. چې سړي ستا جلب راوړی دی. او د اس د پاره اوربشې هم غواړي.

دۀ چې دا خبره واوریده اعصاب بې خطا شول او چې را و ووت که ګوري نو ملک سره ناست کس دی چې د دۀ جلب بې راوړی دی. دۀ و وئیل چې هی لو چاته پریږدم، ملک ورته و وئیل خیر دی ستاد کور زېرمه به زۀ کوم، او که مځکه په ګروي ورکوې نو ماته بې راکړه، او ملک دستي له ۳۰۰۰ افغانۍ وراوړې او ورسره بې د ګروي اقرارنامه هم په ولیکله د دې دپاره بې مُلا راوغوښت هغه بې په ولیکله او دستخط بې کړه. او ملک ورته و وئیل دا خو د دین، دولت خدمت دی پر مونږ وطنوالو ټولو باندې فرض دي. چې د دۀ د ولاړو. غنمو او آئینده کال حالت چاته بیا معلوم نۀ شو او د دۀ هم خبر نۀ شو معلوم چې څۀ شو.

۲: موڅي: په "موڅي" نومې لنډه قیصه کښې د یوۀ موڅي قیصه ده، د قیصې لندیز بې څۀ داسې دی، موڅي په بلوار کښې د سړک پر یوه څنډه ناست دی او خلقو و پښو ته ګوري، چې یو څوک ورته موچنې یا څپلی. وراوړي په وه بې ګنډي، په داسې حال کښې یو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړی چې ښه دربشي يې کړې ده څو نور کسان هم په پسې دي.
راروان دي، په دوئ کښې يوهٔ ږغ کړل چې خان چې کومې موچنې
ورته راوړي وې هغه به دغه موڅي ته راوړو چې ښهٔ تلي پر و وهي.
اداري ته ولاړ هلته يې يو سپاهي ته موچنې ورکړې چې تلي پر
ووهي. موڅي هغو باندې ورته تلي و وهل، هغه کس مفتي ؤ چې
موچنې يې وليدلې خوند يې ور نهٔ کړ، سم دلاسه يې حکم وکړ چې
ورشئ دا خدای خوار کړی موڅي راولئ چې د دې جزا خو ورکړم،
سپاهي ورغلی سم دلاسه يې و واهه او رايې وست، موڅي ورته و
وئيل چې زما شيان پراته دي ورشه موچنې راوړه، هغه کش کړ په
زور يې بوتلی، مفتي ته يې پېش کړ، مفتي سم دلاسه پوچ رد ورته
وئيل پيل کړل او ورته يې و وئيل زهٔ به د دې ايداد درکوم.

موڅي په ژړغونې ږغ ورته و وئيل چې د دوو افغانيو دغومره
کار وي که دې نه وي خوښ زهٔ خپل تلي بېرته ځنې اړوم تاسو يې بل
کوم ښهٔ موڅي ته يوسئ، پر دې خبره مفتي نور په خښم شو، ورته
يې و وئيل زهٔ به د دې ايداد ورکړم. موڅي چې بېرته راغلو غواړي
خپل شيان راواخلي او کومې بلې څنډې ته ولاړ شي خو ددهٔ پر ځای
هلته څو طالبان ولاړ دي سم د لاسه يې وواهۀ او ښکنځل يې ورته
وکړه، خو موڅي هم ښکنځل پيل کړل، دوئ سم دلاسه مفتي ته
ورکش کړ، او مفتي قاضي ته ور پېش کړ، هلته يې دا عريضه
ورباندې وکړه چې د خولې او سر کفر يې ورته وئيلی دی،
او طالبانو د قاضي په مخ کښې ګواهي ورکړه هم دارنګه موڅي
۳۹ دُرې وهلو باندې سزا شي او ورسره يې پر خره سپروي په ټول
ښار کښې به يې مخ ورتوروي او ګرځوي به يې. له هغه وهلو يو څهٔ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت پس هغه موڅي مړ شو. او بيا به دکاندارنو او خلقو وئيل چې
دا د علماو نښې راوو داسې خوار کړ.

۷: د کور ګټه د لاهور ګټه: په دې قيصه کښې د يوۀ مالدار زميندار او د خان قيصه ده چې دوئ خورا ښۀ ډېر غنم اخستې دي او خورا ډېرې پيسې لا هم ورسره دي او اوس غواړي چې دا پيسې په کوم داسې کار کښې بندې کړي، نو د دې زميندار سړي په کور کښې ماينه او زويان يې دا پريکړه کوي چې په ټولو پيسو غنم واخلي او ګودامونه په ډک کړي، چې په پسرلي کښې بيا په ډېره لوړه بيه خرڅيږي، هم دغسې کېږي او دوئ د خان په پيسو پسې هم حال کوي چې هغه يې هم په غنم کښې بندوي او بيا په پسرلي کښې يې په ښه لوړه بيه خرڅوي، هم دغسې وشي، چې کله پسرلی راشي نو خلق له لوږې مري د دوئ د کورو مخته خلق په نارو چيغارو بوخت وي غنم غواړي خو دوئ تر هغه غنم نۀ ورکوي چې نرخ پرې کړي. دغسې نرخ په لوړه بيه پرې شي او دوئ غنم خورا په ښه بيه خرڅول پيل کړي چې تر نيمي زيات غنم په لوړه بيه خرڅ کړي بيا يې زويان هر يودځان دپاره د نوي ماډل موټران اخلي. دلته دا زميندار خپلې ماينې ته وايي چې رښتيا يې وئيلي دي" د کور ګټه د لاهور ګټه ده"

په دې منځ کښې يو بل غريب زميندار چې مجبور شوی دی پر دوئ باندې خپله مځکه خرڅۀ کړي ولې چې دوئ مخکښې هم ورسره بد وضعيت کړی ؤ خو هغه نۀ وه منلې اوس مجبور شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو چې کله بیا د پیسو وخت پوره شي نو ناظران پر خلقو ګرځي په خورا شدت سره له هغه پوروړو سره سلوک کوي کوم چا چې غنم په پور وړي ؤ. په دې کښې نیمی بندیان کړل شول. نیمو ستړکې نهامې کړې.

خو یوۀ زلمي و دې غریبانانو ته و وئیل چې په تېښته او جېلونو باندې دا ستونځې نۀ حل کېږي مونږ باید سره یو مټی شو تر څو دبډایانو خلاف څۀ متحرک شو.

۸.زما برخه: په دې قیصه کښې د یوۀ غریب سړي زوی چې د مني په پای کښې مري اود کلي سپین ږیري ورته وایي چې تېر کال چې هغه بل زوی مړ شوی ؤ نو هم اسقاط او خیرات دې نۀ و کړ، نو اوس په کار دی ښۀ خیرات اواسقاط باید وکړي، خو دۀ چې هر څومره هڅه وکړه چې ځان له دې بچ کړي خوناکامه شو، اومجبور شواو ولاړ د کور د خُلې اوړۀ بې خرڅ کړل اسقاط بې وکړ. خو اسقاط هم هغه څو کسانو مشرانو په خپل منځ کښې سره و وېشلو،بیا یوه ورځ یو بل کس چې په ښۀ سړي شهرت لري پر برابر شو او ورته بې و وئیل زما د اسقاط برخه دي نۀ د راکړې دۀ هم سم دلاسه یو څۀ پیسې له یو چا په سود واخیستلې او ور بې کړلې، خو د زوی له څلوېښتمې وروسته بې په کور کښې هیڅ نۀ ؤ نو یو ورځ د خان کره دی او ماینه ورځې چې د هغه د ماینې ټکري څاک وغوټه کوي د هغه په وسیله په سم نیمي زیات قیمت هغه ورته غنم په سلم ورکوي. که څۀ هم هغه غنم د دوئ درې میاشتې ژمی نۀ کېږي خو دی بیا په مزدوری پسې نۀ ځي د اوازه وه چې د کلي کارېز به کاږي، خو په دې ژمي کښې د دوئ قسمت ښۀ په دې ؤ چې په ژمي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوکسه بډايان په مرضونو اخته ؤ مړۀ شول د هغو په خيراتو او
سقاطو د دوئ ښه ګزاره کېده او ځان يې سلامت تر ژمې را و
ستلو.

په دې خيراتو کښې يو ورځ يوې ۹ کلنې نجلۍ د زړۀ له کومې
عا کوله،

"خدايه دا نېستې ژر تر ژره له مونږنه واخلې او مونږ په نس
ارۀ او په تن پټ کړې" (۵)

پلار يې و وئيل چې يقين دی د ماشومانو دعا قبليږي ستاسو
په دې خواهش کښې په ميليونونه کوچنيان او بېوزلي درسره
ملګري دي او درسره آمين وايي.

۹.ځوږه جوړه شوه: په دې قيصه کښې د يو زلمی چې خمټ
نومېږي قيصه ده چې خورا غريب دی، دی او ماينه يې مشوره کوي
چې له پوروړو هم ځان نِهام کړي کوم بل کلي ته ولاړ شي چې هغه
کلي د ښو مځکو په نامۀ شهرت لري او د بزګرۍ د پاره ښۀ کار په
کښې پيدا کيږي، په دې کښې خمټ له يو بل چا څخه خر د کال په
پور اخلي او قيمت به يې ورکوي، دوئ خپله کډه بار کړه دوه
ماشومان يو ماينه او يو دی روانيږي په دې حال کښې يو پوروړی
وراځي. و هغه پوروړي ته په پور کښې هغه خونه ورکړي په کوم
کښې چې دوئ اوسېدل. دوئ چې کوم کلي ته ورځې په هغه
دبزګرۍ ځای نۀ موندل کېږي. بيا دی او ماينه دواړه له خان سره
مزدوري پيل کوي. دی خورا ښۀ تکړه او د ښۀ وضعيت ځوان دی له
مُلا سره په جماعت کښې سبق هم پيل کوي او خواري هم کوي، له
دې سره دی نور کتابونه هم وايي خورا ښه زدکړه کوي. خو د خرڅ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نۀ لرلو له وجي نور سبق نۀ شي وئيلای او په يوه اداره کښې کار پيل کوي، خو بيا يې په هغه هم سمه ګزاره نۀ کېږي او دا مشوره کوي چې بايد په کلیو کښې ولاړ شي د يو بډای سړي ماشومانو ته سبق وئيل شروع کړي، بيا يې هم داسې وکړل چې د يو بډای ماشومانو ته د ۶۰ منو غنمو په بدله د کال د پاره ورته سبق وئيل پيل کړل، او دغه غنم يې موراو پلار ته هم و لېږل چې هغوئ په ټول عمر نۀ ؤ ليدلي.

په دې منځ کښې دی خورا ښۀ ژوند کوي او خوشحاله دی، د له هغه پخوانۍ اداري څخه څۀ پيسې پېشکي اخيستې وې يو څو باقي پاته وې، کلي ته يو ليك رالېږل شوی ؤ چې د هغې اداري له خوا وو. هغه د کلي مُلا چې سم نۀ په پوهېدو، د هغه و مور ته يې وئيلې ؤ چې د نمبرې يې په پيسو ورته يادې کړې وې، او مُلا وئيل چې دا خو ټول کلی به خوار شي ولې چې دا خمټ خدای خوار کړی په اربونو قرض داره شوی دی، په ټول کلي نۀ ادا کولای. دلته د خمټ مور ځای پرځای بې سوده شوه. کلی ټول پريشانه دی او ځوږه ده څوک کډې باروي او څوک څۀ کوي، خو په دې منځ کښې يو بل زلمی چې له مکتب څخه تازه فارغه شوی دی، هغه خبر شو نو مُلا ته ورغلی هغه ليك يې و کتلو چې په هغه کښې صرف ۱۵ افغانۍ پور ليکلی دی .دلته ټول کلی بېرته خوشحاله شو خپراتونه يې وکړل او تسلي يې وشوه.

۱۰ يو کُندري اودرې ډوله خواړۀ: په دې قيصه کښې يو خوار غريب خو تکړه سړی دی، چې ټول کور يې اتۀ کسان دي له ماشومانو سره مځکه يې لږ وه او انبارونه به يې په شا ور وړل لږ څۀ

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې برابرول خو د دې سړي لږ مځکه وه، د هغې مځکې د ابادولو
ډېره يې فيصله وکړه چې بادام په ولګوي او پنځو کلونو پورې
اوبۀ پر اوږو وروخېژوي تر څو ښۀ وضعيت د ځان برابر کړي. په دې
توګه دی په دې کښې بريالی شي چې د بادام باغ يې د فصل قابل
شي.

له دې وروسته په کلي کښې خان صاحب او ملا صاحب غواړي
چې دا باغ پر يو چم له چمو ځنې تر لاسه کړي او دی دغسې پرېږدي
خو دی په هيڅ شکل دې ته نه دی تيار.

بيا يو ورځ پر دۀ باندې عريضه کېږي اود پور تور ورباندې
لګيږي چې پور نۀ ادا کوي او له مقرراتو سره سم محکمې ته جلب
کړل شي، خو هغه څوک چې دی يې جلب کړی و، هغه د دۀ کره
مېلمه شي او دۀ ورته د مېلمه په خاطر يو څۀ غلمين اوړۀ پوره کړل
ۀوډی يې ورکړه. په ۀوډی کښې مانښام د مېلمه خواته غلمينه،د
خان وخواته جوارينه او ځانه يې اربشينه ۀوډی کښېنودله.

له بده مرغه د مېلمه لاس اوربشيني ۀوډی ته ورځې او مېلمه
په غصه شي چې درې ۀوله خوارۀ په يوه کوندري، په دې توګه د
مېلمه د قهر او جزا مورد هم وګرځېد. په دې توګه باندې د دۀ خلاف
داسې دسيسه جوړه شي او دی مجبور کړي چې له باغه لاس
پرېمنځي، او دغسې د دۀ باغ چې هغوئ ځنې واخلي او بيا يې تر
خانه پورې تول سره وه وېشي. بزګر له ۀېرې مجبورۍ دا کلی
پرېږدي او بلې خواته ولاړ شي، له ۀېرې مودې بېرته خپل کلي ته
راشي ۀېر سپينږيری شوی وي، او يوه لور او زوی يې پاته شوي
وي نور تول مړۀ شوي وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دۀ زوی پوه او لوستی زلمی وي او هغه دا هڅه کوي چې هغه کسان چې د دۀ دپلار غوندې بې وسه کړل شوي او بې وزله کړل شوي وي، هغه سره را یو مټی کړي او له هغو خلقو څخه ببرته خپل جایدادونه او کسات واخلي. خو دوئ ورپورې خاندي.

۱۱. څرنګه بډای شوم: دا قیصه د یوۀ حاجي صاحب د ژوند قیصه، په هغه کښې د خپل غربت او بېوزلي ورځو ګپه کوي او ورته وایي چې زۀ له کلي ولاړم له یوۀ ټټار (پښې) سره مزدور شوم چې د ورځې ۴ افغانۍ مزدوري بې ورکوله، پر کلو به ګرځېدل او دا خواري به بې کوله خو یو ورځ کوم بل کلیوال ورباندې برابریږي چې دا کار پرېږده درځه زمونږ یو کلیوال بناغلی فلانی چې ستا ماما هم دی، لوئ مامور جوړ شوی دی چې ډېر کلیوالان بې پر بنو بنو ځایو باندې ځای کړي دي، درځه زمونږ به هم یو چاره وکړي. او له هغه مامور سره له ملاوېدو وروسته دی په ګمرک کښې مقرر شي، هم دغسي بنې پېسې په لاس ورشي او خورا په کښې بډای شي، ولې چې تنخوا ما سیوا هم پیسې ټولوي، بیا دغه پیسې په خپل یو کاروبار کښې بندې کړي، نو خورا ښه سرمایه داره شي.

یو ورځ نابېره د هغه شخصي مُلا صاحب ورته وایي چې خدای هم د دنیا لار در سمه کړه او هم ددین، خو سر له دې چې دا دومره سرمایه او پیسې لرم هم ناارامه یم او زما دا ناارامي د هغو بې وسه او اوپره خلقو له لاسه ده کوم چې په جبب کښې یو غران نۀ لري او په مونږه را پسې وي. دوئ تل راته وایي تاسو دا ټول څۀ په ناروا توګه له خلقو راټول کړي دي. خو مونږ ورته وایو، مونږ ته خدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

راکړې ده. اوس نو ته ووایه چې کومه ډله او طبقه ګرَمه ده؟ او حاجي صاحب هیڅ جواب نۀ کړي ور او لمانځه ته ولاړ شي.

۱۲. د سمټ مور او پلار: په دې قیصه کښې هم د یو خوار او ستړي بزګر او دهغه د مایني د ژوند او خواریو قیصه ده، او سمټ د دوئ ماشوم زوی دي، چې د دوئ د کور له مخه هر وخت سودخواره ناست وي پورونه او سودونه ځني غواړي خو دوئ خپله د بزګرۍ خواري کوي، په دې کښې دوئ په دواړو د خپلو غنمو لو کوي چې سمټ بې په یوه کوچنۍ سیاله (د سابې ځای) کښې اینبی وي او مور بې د غنمو وړې ټولوي او کله راشي چې سمټ ژاړي نو دا ورته خپلې شپدې ورکوي خو هغه د ډیرې ګرمۍ له وجې سمټ ببرته را قی وهي، په دې حالت باندې چې کله د سمټ پلار راشي و بې وینې ډېر غربو نیولی شي او تر برداشت بې وځې، خو د سمټ مور د سمټ و پلار ته تسلي ورکوي خدای مو دي له نورو بدبختیو ساتي، خدای به سمټ را لوئ کړي بیا به مو ماشومان هغوئ به خواري کاړي خدای به مو حالت بدل کړي، خو د سمټ ورته وایي چې زمونږ رنګه خلقود پاره ماشومان زېږول ښۀ کار نۀ دی. او ورته وایي تر دې بد تري نۀ شته زما خو تر وس او برداشت وتلی دی دا حالت، ځو به له دې کلي به کومې بلي خواته مزدوري به کوو. دوئ خپل غنم واخیستل چې ټول ۲۲ منه غنم باقي ورپاته شي، دوئ هغه په مځکه کښې پټ کړي چې سودخواره بې نۀ وویني، خو په دې وخت چې یو سودخور دی خلق لري هغه ورباندې عریضه وکړي او دی محکمې ته ځني بوځي دلته د سمټ مور ورته وایي چې "دغه دې تر بد بتري".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. په پای کې بډای شوم: دا قیصه د یوۀ غریب ځوان چې کروړ نومیږي د خواری او بډای توب قیصه ده. چې په خواری او مزدوری په سې په لځو پښو دوه نیم سوه میله سفر کوي لوئ بنار ته ځي هلته له یوۀ پښې سره په نس مزدوري کوي خو یوه ورځ بې هلته لاس ماتیږي هغه پښې چې د یوۀ لوئ صاحب لاس وربانديې پروت دی، دی پر سړک غورځوي بیا یو ځلمی راځي دا وایي، چې اې خلقو تاسو وینئ چې زمونږ په خلقو چې د محنت له کبله بې دنیا نبایسته وي د هغو انسانانو سره داسې وضعیت کیږي بیا یې روغتون کښې لاس ځنې پرې کیږي، دی نور هم پریشانه شي چې په دوه لاسه مي مزدوري نۀ شوای کولای نو په یوۀ لاس به څۀ وکړم. یو چا ورته و وئیل چې پر پښې باندې عریضه وکړي کېدای شي څۀ درکړي، خو تر دې له مخه دی پر پښې عریضه وکړي کروړ بندي، خو له بنده د خوشي کېدو پس د خپل کلي په لور روان شو په لارې یې یو څو سرې څرې(د کپړې څخه وتلې تراډې)، تو کران سره راټول کړل او یو ځای د لارې پر غاړه کښېناست ځان یې د زیارت ملنګ جوړ کړ چې خلقو به یو غران یا لس انې ورغورځولې او دۀ دا د یوۀ شهید قبر بللی او وئیل به یې دا د دۀ خیالي ورنیکۀ دی. په دې توګه باندې په څۀ وخت کښې دۀ ډېرې پېسې وګټلې او خورا ځایونه یې واخیستل او جوړ یې په کرایه یې هم ورکول خورا بډای سړی شو.

۱۴. کله به وي یوه لیکنه اوکه لنډه قیصه: دا یو پارونکی تحریر کېدای شي البته دې ته لنډه قیصه هیڅ کله نۀ شو وئیلای ولې چې نۀ په کښې کردار شته، نۀ په کښې پلاټ او نۀ په کښې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعه نګاري يا نور د لنډې قيصې لوازمات. البته دا يو د خوارانو، بې وزلانو، او مزدورانو د راپارولو د پاره ښه سټياسي مبارزه وزمه تحرير يا ليك دی چې په کښې د ټيټې طبقې د انسانانو د رايو متی کولو ښۀ په زړۀ پورې پېغام پټ دی. اودا ټول پېغام د ليکوال د سياسي مبارزې برخه کېدای شي. البته يوه ادبي ټوټه يا قيصه نۀ ده. او دا دليکوال د ټيټې طبقې په استاځيتوب يو لوی ارمان دی.

دا ليکنه چې د بزګر لور نومې د قيصو ټولګه کښې د لنډې قيصې په نامۀ چاپ شوې ده، خو صادق ژړک په دې اړه داسې ليکي:

"د تره کي صاحب د لنډو قيصو په مورد کښې يوه بله خبره دد يادولو وړ ده چې تېر کال په ۲۰۱۳م کي په روسيه کي د افغانانو فرهنګي ټولنې له خوا د "موڅي" په نامۀ يو کتاب په پښتور کي چاپ شو، دغه کتاب د ښاغلي ډاکټر شېر حسن حسن په اهتمام چاپ شوي، په دې کتاب کښې ټولې ديارلس(۱۳) لنډې قيصې راوړل شوې دي چې ټولې "دبزګر لور" په کتاب کښې چاپ شوي دي او يوه لنډه قيصه "کله به وي" ليا په "موڅي" کتاب کښې کمه ده، يعني نۀ ده په کښې چاپ شوې، ګڼې د نومورې تر اوسه پورې زمونږ لاسونو ته خوارلس(۱۴) لنډې قيصې راغلې دي"(۲)

خو ددې په اړه يو بل ليکوال اسير منګل صاحب هم داسې څرګندوي:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"کله به وي، کي د افساني نه زيات واعظانه رنګ ښکاري
افسانه نګار غواړي چې د هغه ملک او وګړي د لوړې، ناپوهۍ او
جبر نه وژغورلي شي"(۷)

يعني اسير منګل هم په شک کښې دی او ورته وعظ بې وئيلي
دي.خو ما چې د خپلې پلټنې په لړ کښې دا قيصې لوستې او کتلي
دي په دې قيصو کښې دا يوه ليکنه ده هم ورته قيصه وئيل شوې،
خو دا قيصه نۀ بلکې يوه ليکنه ورته وئيلای شو، او دا چې په
"موڅي" نومې کښې هم دغه يوه ليکنه "کله به وي، ، تر سرليک
لاندې کومه چې په "دبزګرلور" نومې کښې د قيصې په نامۀ چاپ
کړل شوې ده خو په "موڅي" کښې نۀ ده چاپ هم دا لامل به يې وي
چې دا لنډه قيصه نۀ بلکې يوه ليکنه ده.

۴.۲: د افسانو پس منظر:

د نورمحمد تره کي ټولې لنډې قيصې چې تر اوسه چاپ شوې
دي او زمونږ په لاسونو کښې دي، د ټولو پس منظرتقريباً يو شی
دی او ټولې قيصې په يوۀ طبقاتي سماج کښې ليکلې شوې دي، او
دطبقاتي توپير پر ضد په کښې د بډايان، رشوت خورو،
سودخورو،ملکان، ملايانو او خانانو د ناروا عمل په خلاف مبارزه
شوې ده. او د يوه غيرطبقاتي سماج د جوړولو تبليغات په کښې
شوي، له دې سره سره د خپل وطن او سيمې سماجي او ټولنيز ژوند
په کښې په ډېره ښايسته او زړۀ راکښونکي انداز عکس شوی دی.
مونږ کولی شو چې دلته د هري افساني د پس منظر رابرسېره کولو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاره جلا جلا بحث وکړو او یو ځغلند نظر پر ټولو افسانو چې نورمحمد تره کي لیکلې واچوو.

"د غوایي لاندی" په دې لنډه قیصه یا افسانه کښې د یوه غریب سړي د ټول ژوندد محنت سیله چې په چل ول د سامراجي خلقو له وجې د بل د کور شومه جوړیږي او دا غریب له یو نفسیاتي کشمکش او سماجي بې انصافۍ سره مخ کیږي او مجبورکیږي د خپلو بچیانو او کورد وګړو د ګټې سیله د بل په نامۀ کوي، یعني په دې کښې مکمل د لاندینۍ طبقې د ځورولو پېغام پټ دی . دا قیصه یو سیاسي او طبقاتي پس منظر لري.

"دبزګرلور" په دې افسانه کښې چې کومه کیسه یا د کیسې مرکزي خیال عکاس شوی دی هغه د یوغریب او د یو شتمن سړي د ماشومانو د ارمانونو او خواهشاتو تر منځ واضح توپیر عکس کوي چې و ټولنه ته د یو نفسیاتي کشمکش ورکولو سبب ګرځي. دا پس منظر لیکوال دې ته مجبور کړی دی چې د خپل سماج داسي نفسیاتي او سماجي نیمګړتیاوي په هنري توګه د افسانې په شکل کښې تصویر کړي او د خپل ولس مخې ته یې کښېږدي. تر څو ولس ته په اسانه او ساده ژبه دسماجي او نفسیاتي توپیر زیانونه ور په ګوته کړي. او له داسي سماجي او نفسیاتي مسلو څخه خپل د سماج انسانان وژغورې او یو ولسي شعور ورته روښانه کړي.

"زه او زما ورور" دا قیصه یو مکمل د سماجي بې انصافۍ پس منظر لري خو ورسره طبقاتي توپیر په کښې نازله کیږي او د دې طبقاتي او روایتي توپیر له وجې لیکوال دې پس منظر مجبور کړی دی چې په هنري نثر کښې داسي موضوع خپله کړي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"دنوي کال خوب" دا قيصه ټول يو سياسي پس منظر لري او ورسره د يو انسان د سياسي ارمانونود تر پايه رسولو او خواهش پس منظر خپلوي. چې داسي قيصې هم د سماجي او سياسي توپير د رابرسېره کولو په اند ليکل کېږي.

"دا دی خدمت" دا قيصه د سياسي، سامراجي او طبقاتي کشمکش پس منظر لري، ولې داسې فکرونه چې يو انسان مجبور کوي چې د بل د پاره خپله خوله توی کړي او دی بې له څۀ لاس ترزنه کښېنې د سامراجيت يو نړيواله فارموله کېدای شي چې انسان په سماج کښې د مجبوريانو ښکار کړي او خپله ناوړه ګټې تر لاسه کړي.

"موڅي" دا قيصه د رياستي منصبدارانو او د هغوئ د عدالتي نظام په پس منظر کښې ليکل شوې ده چې و ټول سماج ته خپل ناروا عمل روا څرګند کړی او دغسې رياست د خپلو ناواړه کارونو د خوندي ساتلو هڅې کوي.

"د کورګټه د لاهور ګټه" په دې قيصه کښې يو سماجي محدود نفسياتي پس منظر لري چې څوک د خپل ځان د تر حده محدود پاته کړي نور نو نه په سماج کار لري او نه په رياستي پربکړو خپل کار مخ په وړاندې بيايي.

"زما برخه" دا افسانه يو ښه پس منظر لري چې په ټولنه کښې د سودخورو کوم کاروبار وي، په دې کښې د سود ورکولو او سود اخيستلو د زيان پس منظر بيان شوی دی چې ګوا کي سود د سماج د پاره يو ناسور دی او و سماج ته د سود په ضد مبارزې يو پېغام پېش کړی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"څوړه جوړه شوه" په دې قیصه کښې د ناپوهۍ او د ړندې عقیدې پس منظر بیان شوی دی، یعنې په سماج کښې بغیر له تحقیقه د یو چاخبره منل او پر هغه عمل کول زیان رسونکی عمل کېدای شي پکار دی چې انسانان هر وخت د ژوند په حقله ویښ او بیدار وي چې څوک بېې په ناپوهۍ کښې غلط نه کړي.

"یو کندري اودري ډوله خواړه" دا قیصه هم د انسانانو تر منځ د حېثیت پس منظر لري چې د حېثیت توپیر راڅرګندوي او سماج ته د داسي کولو زیانونه ور په ګوته وي، یعنې پکار دی انسانانو ته په یو برابر حېثیت و کتل شي نه دیو بېل بېل حېثیت کوم چې له انسان څخه د انسانیت عنصر لري کړي.

"څرنګه بدای شوم" دا دشتمن جوړېدلو د پاره یو خاص پس منظر لري چې په هغه پس منظر کښې د جایز او ناجایز ګټې کولو توپیر په کښې نه کېږي. یعني سماج ته داسي انسانان په ګوته کوي چې په هغې کښې کوم انسانان د خپلې ګټې د پاره هر څۀ کوي خو انساني ظرف له منځه وړي او دا یو سامراجي دسیسه هم کېدای شي چې په سماج کښې د ریاست له خوا داسي انسان تیارول کېږي.

"د سمټ مور او پلار" دا قیصه هم د غربت، محنت، مزدورۍ او د ژوند سره د کشمکش پس منظر لري، چې خواري یو انسان وکاږي خو په پای کښې بېې ګټه بل انسان ته ځي، داسي ماحول په سماج کښې پېدا کول هم یو طبقاتي جنګ دي چې انسانان له شعوري محنت او پوهنې راګرځوي او په خپل ځان بېې اخته کوي او تل د دوئ محنت بې نتیجې روان وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"په پای کښې بډای شوم" دا قیصه هم یو ریاستي غیرذمه وار حالت په پس منظر کښې لري چې یو انسان د خپل ژوند د ښه جوړولو د پاره محنت او مزدوري کوي خو په دې سترې ژوند کښې و دې ته آخر مجبور کړل شي او په ناجایزه او غلطه توګه د پیسو ګټلو پیل ګوي.

دا ټولې قیصې خپل پس منظر لري چې لیکوال د هغه پس منظر نتایج منفي یا مثبت ګڼلې وي او مجبور شوی وي چې د داسي پس منظرونو څرګندونه په خپل هنري نثر کښې وکړي. تر څو سماج او ټولنه په دې آګاه کړي چې په سماج کښې څۀ روان دي او د کومو نفسیاتو لاندې روان دي او ولې روان دي.نورمحمدتره کي داسي پس منظرونه په سالمه توګه په هنر ښایسته کړي او یو ښکلي پیغام یې ټولنې ته ورکړی دی چې ټولنه ځنې برخمنه پاته شي.

۳.۴.موخې یوه افسانه که ناولیټ:

نورمحمد تره کي چې د پښتو ادب په افسانه لیکلو کښې یو وتلی لیکوال دی او د پښتوافسانه یې نوی تنقیدي ریالزم او ترقي پسندانه فکر سره اشنا کړې ده، د پښتو ادب د افسانې د دوېم دور لومړی افسانه نګار دی. په افغانستان کښې لومړی د پښتو افسانه نګار دی.

نورمحمد تره کي خورا ډېرې قیصې لیکلې دي خو مونږ یې تر دې وخته صرف ۱۳ لنډې قیصې (افسانې) په لاس کښې په چاپې بڼه کښې لرو.په دې لنډو قیصو کښې یې یوه د "موخې" په نامۀ هم لیکلې ده چې زمونږ ځنو محترمو نقادانو ورته ناول یا ناولیټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وئيلي دي، زهٔ غواړم چې دلته دا سپينه کړم چې آيا دا رښتيا هم يو ناول يا ناولټ دی او که يوه افسانه ده.

د نورمحمد تره کي د "موڅي" نومې لنډې قيصې په حقله ښاغلي حنيف خليل په خپل کتاب کښې دعوي کوي چې دا يو ناول يا ناولټ دی. دی په دې اړه داسې ليکي:

"ځلورم ناول يې د سنګسار په نامهٔ يو کال پس چاپ شو. دې نه پس يې يو وړوکي ناول يا ناولټ د "موڅي" په نامهٔ چاپ شو"(۸).

نهٔ شم وئيلای چې حنيف خليل په کومه وجه دې ته ناول يا ناولټ وئيلي دي، داسې ښکاري چې حنيف خليل دا قيصه په خپله لوستې نهٔ وي بس هسې يو چا ورته وئيلي وي يا يې د سنګسارنومې ناول قيصه له دې سره ګډه کړې وي، ولې چې په "موڅي" افسانه او "سنګسار" ناول دواړو کښې موڅي کردار شتون لري ځکه په کښې تېروتي وي.

خو موڅي چې په اصل کښې يوه افسانه ده، چې لنډيز يې مونږ په تيرو صفحو کښې بيان کړی دی.

د موڅي افسانې د ثبوت د پاره به د افسانې نومونه هم را واخلو تاسو به يې ولولی چې آيا دا رښتيا هم افسانه ده که نهٔ، لکه:

"ژړ سپېره مخ د عمومي بازار د پليو لارې پر يوهٔ لانده ځای لمر څريکې ته نااومېنده غوندې ناست دی، هر څوک تېريږي دی يې وار د واره پښو ته ګوري چې ګوندې کېږي يا بوټونه يې ځيرې وي چې دهٔ ته يې د ګنډلو د پاره ورکړې، پر دوو تلو چې ځنګونونه يې د خولې ته رارسېدلي دي او خپله زنه يې د دواړو ځنګونو په منځ کښې اينبې ده، په دې چې نن ساړهٔ لږ ډېر دي خورا خوشحاله دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هره ګړۍ لمر ته په خورا مينه سترګې وراړوي خو پلوشې يې سترګې ور بربنډوي او ببرته يې پټې کړي په دې وخت کښې يو سپين کالي سړي چې خورا اوږد قميص يې اغوستی دی او تکه سپينه پګړۍ يې پر سپينه رخچينه ټرلې ده راغی، په دۀ پسې څلور پينځۀ کسه سپين کالي نور هم سته د موڅې حد ته چې راغلل نو سم دلاسه يې پښه ونيوله او يوه يې بل سړي ته مخ و روړاوه او ورته وې ويل:

"لا..... خان چې وربښمينې کپۍ (موچنې) راته راوړې دې هغه بايد دغه موڅې ته ورکړو چې ښۀ تلې پر ووهي". ملګرې يې ورته و وئيل: "ښۀ دی". (۹)

دلته مونږ ته ښکاره شوه چې دا يوه مکمله لنډه قيصه ده، ولې چې، خيال، پلاټ، کردارونه او نتيجه يې ټول د يوې لنډې قيصې دي، او په کښې يوازې يوه قيصه تر پايه يوې نتيجې تللې ده، او په وئيلو کښې د لنډې قيصې په موده کښې وئيلې کېږي، او په يوۀ وار وئيلو سره ختميږي، او د لنډې قيصې په چوکاټ کښې ليکلې شوې ده.

کردارونه يې مختصر او لږ دي، جملې يې لنډې لنډې دي او مکالمه يې د لنډې قيصې ده. او په دغه اختصار باوجود يې پېغام ډېر واضحه او د لنډې قيصې په فن پسوللې ده.

خو ناولټ بيا ځکه نۀ شو ورته وئيلای چې:

۱. يو خو دا ټول خصوصيات يې د لنډې قيصې دي.

۲. ناولټ تر ناول کوچنی تر افسانه لوئ وي، يعنې الفاظ، کردارونه، واقعات يې تر ناول لږ او تر افسانه زيات وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.په ناولټ کښې قیصه د ناول په شان پراخ چاپېریال لري خو افسانه لنډ تنګ چاپېریال لري.

۴.د ناولټ منظرکشي ډېره ضروري ده خو په افسانه کښې د منظر کشي نۀ وي نو د لنډې قیصې حیثیت له لاسه نۀ ورکوي.

۵.ناولټ که د ناول په برخه کښې شمېرل کېدای شي خو چې قیصه څۀ پوره وي او صرف د اختصار له وجې ورته ناولټ وئیل شوي وي. خو لنډه قیصه په ناولټ نۀ شي بدلېدي.

۶.د ناولټ چوکاټ لږ پراخ وي او لنډه قیصه لکه څنګه چې له نامۀ یې څرګنده ده هم دغسي په واړه چوکاټ کښې لیکل کېږي.

کومو لیکوالانو چې و دې ته ناولټ وئیلي دي، دهغه څۀ نور عوامل کېدای شي چې په لاندینۍ توګه یې خدشه وي:

۱.چونکه د نورمحمد تره کي یو ناول چې د "سنګسار" په نامۀ چاپ شوی دی، ډېر مشهور ناول دی په هغه کښې هم د یوۀ موخي (باباخان)او د هغه د زوی (شېر) قیصه ده چې په کښې ملایان او قاضي، مفتي او سرکاري ماسلان د دوئ په خلاف یوه دسیسه جوړوي او د هغې دسیسې له مخي موخي پر دې مجبور کړل شي چې خپل زوی (شېر) پر دې مجبوره کړي چې د قران په غولتون کښې د غورځولو اقرار وکړي، او په داسې شکل آخر د موخي زوی شېر سنګسار کړل شي. او د خلقو په ذهنو کښې داسې ور اچوي چې ګواکي دا دولت یو اسلامي دولت دی چې د اسلام پر شرعي توګه پرېکړي کوي او خلقو ته د اسلام خلاف د عمل سزا ورښکاره کوي.خو په اصل کښې دوئ د خپلو غلاوو او رسوتونو د مخنوي د پاره داسې کارونه کوي ولې چې (شېر) تر دې مخه د ماسل په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار کړی ؤ او هرڅۀ ورته معلوم وو، نو دوئ لکه د استخباراتو زور یو ملګری چې په اخر له مخه باسي.د ناول بېلګه:

"ګهیځ له معمول سره سم زوی او پلار وروسته له لمانځه څخه خپل - خپل شیان واخیستل او پر هغه پخواني ځای باندې کښېناستل، دوئ دواړه خپل لاسونه په تخرګ کي نیولې او کنجلک (غونج) پر دوو تلو ناست وو.

د شپر د پزې سر د سړو له لاسه سوربخون شوی ؤ.

شپر د پلار په اشاره نزدې سماوار چې ته ورغی او دوې چاینکي چای او یوه ډوډۍ یې ځنې راوړه یو چاینکه یې پلار ته او بله ځان ته کښېښودله.

لمر ښۀ راوخوړېدۀ او د دوئ دواړو هډوکي یې ورتاوده کړل،ځکه چې د حوت د میاشتې لمر خورا تودې او په زړۀ پورې پلوشې لري، نو د خلقو فعالیت او تګ راتګ هم وار په وار په واټ کښې پسې ډېرېږي.

په دې حال کي یو سپین کالی غوندې سړی د شپر د پلار تر مخ ودرېد او له هغه سره یې خبرې شروع کړې، شپر دا سړی ښۀ پېژاند او حیران شو او چرت واخیست چې دا سړی زما له پلار سره څۀ کار لري؟ او ولې ورسره ګُونېږي؟ ځکه چې د هغۀ خو خورا ښې روسۍ کلَوښې په پښو دي او سپینې هزارګۍ جرابې یې چې پوندې یې په څرمن کښې نیولې شوې دي په پښو دي او دا خو ګنډل نۀ غواړي" (۱۰).

۲. دلته په "موڅي" نومې لنډه قیصه کښې هم د یوۀ موڅي د ژوند لنډه غوندې قیصه ده چې دا موڅي د مفتي، قاضي، طالبانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ماسلانو له خوا په ناجايزه توګه په عدالت کښې محکمه کړي او په سزا يې ورسوي او بيا هم له هغې څخه دی مړ شي، بيا خلق او ډکانداران دا خبره کوي چې دا د علماوو نښېراوو داسې انجام ته ورساوۀ.

هغه څوک چې ورته ناولټ يې وئيلی دی هغه ليکوالان يا خو خطا شوي دي، او يا يې دغه "سنګسار" ناول او "موڅي" لنډه قيصه ډېر وختي وئيلي دي او بيا يې قيصې ورځنې سره ګډې وډې شوې وي. چې ورته ناولټ يې وئيلي دي او يا کومه بلهٔ سهوه ځنې شوې وي. دا هم کېدای شي چې ډېرو ليکوالو د شفاهي روايت له کبله دا تېروتنه شوې وي، ځکه چې دا دواړه ډېر وروسته چاپ ته راغلي دي، په لومړي سر کښې د ليکوالو په تره کي باندې د ناول نګار خيال کېدۀ. لکه عبد الکريم بريالي چې د نورمحمد تره کي وه دوو لنډو قيصو ته ناول وئيلی دی، محترم عبد الکريم بريالی په خپله يوه ليکنه کښې داسې ليکي:

"بزگر کی لڑکی، اور بیل کی لاندی، میں پلاٹ کی ساخت کو ہنر مندی کے ساتھ پیش کرکے حقیقی ربط کی مثال قایم کی ہے یہ ناول قسط وار شائع ہونے ہیں"(۱۱).

ژباړه: (د بزګر لور او د غوايي لاندی، د پلاټ په جوړښت کښې په هنرمندی سره پېش کړل شوي دي يو حقيقي ربط ورکول شوی دی، دا ناول قسط وار چاپ شوی دی).

يعني دا خو ښکاره ده چې په دغه پورتنيو کښې يو بې تربيته زوی نومې ناول دی لنډه قيصه نۀ او دا نور دوې د بزګر لور او د غوايي لاندی، لنډې قيصې دي ناولونه نۀ دي خو بريالي صاحب ګوره ولې ورته ناولونه وئيلي دي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنې دا خو اوس واضحه ده چې قیصه زمونږ مخ ته پرته ده چې دا یوه مکمله افسانه/لنډه قیصه ده.

په دې حقله حنیف خلیل په خپله بیا په خپل یو بل کتاب کښې وروسته ورته افسانه هم وئیلي دي، خو په هغه کښې یې د خپلې تبري سهوې ذکر نۀ دی کړی.

"افغانستان میں فکشن اور پشتو افسانہ پاکستانی افسانہ نگاروں کے بعد لکھا گیا ہے۔ افسانے کے کچھ ابتدائی نمونے نور محمد تره کئ (افغانستان کے صابقہ صدر) کے ہاں ملتے ہیں۔ "موچی" کے نام سے ان کے افسانے کو طوالت کی وجہ سے ناول بھی سمجھا گیا لیکن اسکي ساخت افسانے کی ہے"(۱۲).

ژباړه: (په افغانستان کښې فکشن او پښتو افسانه د پاکستاني افسانه نګارانو څخه پس لیکل شوی دی. د لنډې کیسې څۀ اولنی نمونې د نورمحمد تره کي (د افغانستان پخواني صدر) په شکل کښې تر لاسه کېدای شي. د هغۀ د "موچي" په نامۀ لنډې کیسې ته د اوږدوالي له کبله ناول هم وئیل شوی دی، لاکن د دې جوړښت د لنډې کیسې دی).

که څۀ هم حنیف خلیل صاحب دلته خپله پخوانی خبره رد کړې ده او بیرته بیې نوموړې قیصه لنډه قیصه بللې ده خو بیا بیې هم دخپلې هغې زړې خبرې چې و "موچي" نومې لنډه قیصه ته بیې ناولیټ یا ناول وئیلي وو اوس بیرته تکرار کړې ده او دلیل بیې وئیلی دی چې د اوږوالي له کبله و "موچي" ته ناول وئیل هم خیال شوی دی. خو تر کومه چې مونږ دا یاده لنډه قیصه لوستې او کتلې ده نو په دې کښې د اوږدوالي هیڅ اثر نه ښکاري بلکې مکمله د لنډې کیسې په چوکاټ کښې لیکلې شوې افسانه ده.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نتيجه: د دې لنډ غوندې بحث څخه مونږ په دې نتيجه رسېږو
چې موخې په اصل کښې يوه لنډه قيصه ده خو ناولټ يا ناول نۀ
دی.

پېشنهاد: بايد له دې وروسته په پښتو ادب کښې د نورمحمد
تره کي دغه قيصه چې د "موخې" په نامۀ ده يوه مکمله افسانه وبلل
شي بلکې ناول يا ناولټ نۀ و بلل شي.

۴.۴: د افسانو موضوعات:

د نورمحمد تره کي د افسانو موضوعات هم ټول تقريباً سره يو
شان دي او په ټولو افسانوکښې د بزګرانو،مزدورانو د خواريو
اومحنت شاوخوا راګرځېدلي دي او ټولې يې د طبقاتي توپير پر
بنياد د ظلم،جبر او حکومتي چارواکو له خوا وربانديې ځايه
سزاګانو ورکولو په عکس العمل کښې ليکلی شوی دی، کوم چې
هغه وخت د ليکوال د سترګو ليدلی حال معلوميږي او د هغه سماج
يې په ښه توګه په کښې عکاسي کړې ده. دلته يې عنوانو څخه د
موضوعاتو ښکارندويي کېږي چې پر کومو موضوعاتو ليکوال
لنډې قيصې ليکلې دي هم هغسې قيصه يې هم ده.

"د غوايي لاندی" نومې افسانه يوه ښه موضوع ده چې په کښې
د ټولنيز طبقاتې شعور خورولو او دتضاداتو واضحه عکاسي
شوې ده.

"دبزګر لور" افسانه ده چې موضوع يې د سماجي توپير يو آئينه
داره قيصه ده او ښه مفکوره لري، چې دا هم د طبقاتي او سماجي
شعور عکاسي کوي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"زه او زما ورور" دا هم زمونږ د پښتني سماج د يو داسې اړخ آينه داره قيصه ده چې په کښې د استعماري ټولنيز شعور او "د نوي کال خوب" نومې افسانه کښې د رياست د جبر په خلاف قيصه ده په کوم رياست کښې چې پر ميډيا باندې بنديز وي چې ښه مفکوره لري.

"دا دی خدمت" په دې افسانه کښې هم د رياستي جبر په ضد پيغام موجود دی او ښه مزاحمتي مفکوره لري.

"موڅي" په دې افسانه کښې د عدالتي اختيار او هغه د رياستي جبر په مرسته استعمال کولو اظهار شوی دی. موضوع يې ښه موضوع ده.

"د کور ګټه د لاهور ګټه" دا قيصه د ذخيره اندوزۍ په ضد ليکلې شوې قيصه ده اود سماجي شعور خپرولو هڅه په کښې شوې ده.

"زما برخه" دا افسانه يو ښۀ موضوع لرې چې په کښې د سودخورو په ضد ليکل شوې دي.

"ځوړه جوړه شوه" په دې قيصه کښې د يو ملا د ناپوهۍ او د خلقو پر ملا باندې په ړنده عقيدې ښکارندويي شوې ده.چې دا ناپوهي د ټول کلي د پاره د پريشانۍ سبب شي،

"يو کندري اودرې ډوله خواړه" په دې قيصه کښې د حيثيت د توپير عکاسي شوې ده او د لوئ زميندارانو د غريب زميندار په ضد ناوړه د قبضې خبره واضحه شوې ده.

"څرنګه بډای شوم" په دې کښې د يوۀ غريب سړي د بډای توب قيصه ده کوم چې يې دولتي منصب ناواړه استعمال کړي وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سمټ مور او پلار" دا هم د سودخورو په ضد معاملې په حقله قیصه شوې ده او ښه مفکوره لري.

"په پای کښې بډای شوم" په دې قیصه کښې هم د یوۀ غریب قیصه ده چې په مزدوریو کښې بې لاس پرې کېږي او بیا په اخر کښې د یوۀ دروغجن زیارت جوړوي او پرهغه باندې ناست وي پیسې ټولوي.

۵.۴..د افسانو فني او تکنیکي اړخونه:

د نورمحمد تره کي ټولې لنډې قیصې د فن او تیکنیک له لارې په ټول پوره او د لنډو قیصو په قطار کښې د ښو پیاوړو قیصو په فن کښې راځي.

د نورمحمد تره کي د لنډو قیصو په حقله د پښتو سره سره نور د روسي ژبې لیکوالان هم ټول نقادان په دې اند دي چې نورمحمد تره کی پر لنډه قیصه ښه لاس بردی . یعني یو ښه لنډه قیصه لیکونکی لیکوال دي.

هره قیصه بې، مضبوط پلاټ، خوندوره، زړۀ راکښونکې قیصه، روانه او پسته ژبه، روان او ژوندي کردارونه، مفکوره، تصادم، منظر کشي لري او نور د لنډې قیصې ټول لوازمات بې په هره قیصه کښې په ډېرهنر او فن سره ځای په ځای کړې دي، او پوه قیصه لا هم داسې نۀ ده چې فني نیمګړتیاوې به لري. د دې دپاره مونږ کولای شو چې لنډې قیصې بې ولولو نو لا به راته ښه څرګنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي. او په دې اړه د ببلګې په توګه به يې د لنډو قيصو څخه د ليک نمونه رواخلو.

"تن دي لکه چې زړۀ راباندې سوی دی او ډوډۍ دې را لنده کړې ده! "خو په دې حال کښې د دې د ژړا ږغ واورېد ، دۀ ورته و وئيل:

"خبر خو دی په څۀ شي ژاړې؟"

دې ورته و وئيل:

"ولې به نۀ ژاړي، خو لاس مو په خولۀ شو ستا خو پچه ختلې ده، دا چرګ هم هغه چاته باندې دی چې ستا جلب يې راوړی دی ورسه! څۀ اوربشي پېدا کړه اس يې شوم ولاړ دی او هر ګړی اصرار کوي چې ورته نيم من اوربشي ورکړو".

دۀ چې دا وينا واورېده اعصاب يې بيدۀ او مړۀ شول او لور يې لاسه ولوېد پوښتنه يې وکړه:

"جلب راوړونکی چېرته دی؟"

دې و وئيل:

"پربام باندې له ملک سره ناست دی؟

هلته چې وروخوت او تحقيق يې وکړ څرګنده شوه چې د دۀ نوم د تعميراتو په انشا کښې راوتلی دی" (۱۳)

په دې پورتنۍ مکالمه کښې د قيصې فن او تيکنيک ډېر ښکاره دی چې څنګه دي او څومره د قيصې فني اړخ يې مضبوط کړی دی. د يوې بلې قيصې ببلګه به راواخلو چې لا واضحه شي:

"دسمټ مور مجبوره وه چې د لَو په موسم کښې خپل په تي پورې هلک (سمټ) هم وډ ته له ځان سره يو سي ځکه چې دۀ ته بايد هر دوه درې ساعته وروسته تی ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکه او اسمان به له ګرمۍ څخه اښېدل او د تودوخي تاخون به هر ذي روح خورا متاثره کاوه،په همدې تواخون او په همدې تودوخي کښې د سمټ مور به لګيا وه وږي به بې ټولول،د دې پښې طبعاً لوڅې وې او ددې لپاره چې خپلې پښې د (وډ) له ازغيو څخه ترېوۀ حده وژغوري نو يو څۀ وانښۀ او نارۍ به بې پر پښو وپېچلې او بيا به بې په خورا حرارت او تاودۀ زړۀ په وږو ټولولو پيل وکړ.

سمټ ته بې په يوه وچه واله کې د نارېو کوچنۍ ځاله جوړه کړې وه او په هغه کې به بې بيداوه، په دغه ځاله کې د سمټ له څنګه د اوبو کوچنۍ کوزه هم پرته دۀ. کوم وخت چې سمټ وژاړي او يا بې مور حسب عادت د پام کولو لپاره د دۀ ځالې ته رانژدې او دې وينې پيدا کړي نو دۀ ته تې ورکوي"(۱۴)

۴.۶. د افسانه نګار په حيثيت پښتو ادب کښې د تره کي مقام

نورمحمد تره کی چې له ناول سره سره پر لنډه قيصه ليکلوباندې هم ښه لاس بر دی .يعني په پښتو ادب کښې د نوي جديد قيصه ليکلو روايت چې د نور محمد تره کي له لومړۍ قيصې ليکلو څخه پيل اخستی دی، يعني "د نوي کال خوب" تر سرليک لاندې لنډه قيصه وليکله، چې په کښې د جديد طبقاتي غوښتنو مطابق انځورګري شوې ده.دا قيصه په ۱۹۴۹م عيسوي کال کښې ليکلې شوې ده او د پښتو افسانې د دوېم دور لومړۍ قيصه هم ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته دوېم مونږ د پښتو افسانې د ادوارو وېش کووچې اسیر منګل په خپل کتاب د پښتو افسانې سل کلن بهیر کښې کړی دی د هغۀ په مطابق نورمحمد تره کی د دوېمې دورې لومړی لیکوال حسابیږي، ولې چې دوېمه دوره له ۱۹۴۹م کال څخه پیلیږي نو نورمحمد تره کي هم لومړی قیصه په هم دغه کال یعنې ۱۹۴۹م کښې لیکلې ده. اسیر منګل د خپلې څېړنې له مخې د پښتو افسانې دورې هم جوړې کړې دي یعنې د دۀ له مخې د پښتو افسانې درې دورې دي.

" ۱۹۱۷ع نه تر ۱۹۴۸ع پورې" دوېم دور(کال ۱۹۴۹ع تر ۱۹۷۲ع) او دریم دور(۱۹۷۳ع نه تر ۲۰۱۲ع)" (۱۵)

په دې وخت کښې پښتو لنډه قیصه د لنډې قیصې د فن او هنر چادر اغوستی دی. یعنې د نړیوال معیار ته د رسولو یو ښۀ په زړۀ پورې پیل شوی دی. چې ددې نوي او جدید فن سره د ورتګ کړېدې (ورتیا) یې د نورمحمد تره کي په سر ده. یعنې دا ثابته خبره ده چې نور محمد تره کی د پښتو لنډې قیصې د دوېم دور لومړی جدید افسانه نګار دی. او دا اعزاز د نورمحمد تره کي په سر دی چې پښتو افسانه یې په لومړي وار له ترقي پسندانه سوچ سره اشنا کړه. اسیرمنګل په دې حقله داسې لیکي:

"افسانه نګار (نورمحمد تره کي) ترقي پسند لیکونکی دی د تیارو خلاف جنګ یې خپل هدف ګرځولی دی د ده هره لنډه قیصه د خواري کښود ستونځو نه تاویږي. ژبه یې پسته، روانه ده خپل مافي ضمیر چې څنګه وړاندې کوي د هغه نه دا اندازه په ښه توګه

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګي چې موصوف له د قيصې ليکلو چل ورځي په فني لحاظ د دۀ
لنډې قيصې ډيرې مضبوطې دي پلاټونه يې بشپړ دي، ،(۱۶)
په دې حالاتو کښې په نړيواله کچه ترقي پسندانه افکار، په
نړۍ کښې د انقلابونو رجحان د دوېم نړيوال جنګ څخه دنيا راوتلې
وه. نو ځکه دا رجحانات مخه په وړاندې روان وو.
نورمحمد تره کي د خپل افسانوي ليک له لارې د ترقي پسندۍ
او انقلابيت پرچار په ډېره هنري توګه تر سره کولو. او د افغانستان
د يوې لوئ شاهي امپراتورۍ په خلاف يې خپل قلم تاند ساتلی دی
په دې حقله يو بهرنی ليکوال د نورمحمد تره کي د لومړيتوب ذکر
داسې کوي:
"نورمحمد تره کی د لومړي ځل د پاره په افغاني ادبياتو کښې
د افغانستان د زيارکښې طبقې د ژوند، حقوقو او طبقاتې غوښتنو
په خاطر د هغوئ مبارزې ته انعکاس ورکړ"(۱۷)
په دې لړ کښې ملګرو اونور محمد تره کي چې په ۱۹۴۶م
عيسوي کال کښې د ادبي او سياسي نظرياتو د ترقي پسند
جوړولو د پاره د ويښ زلميانو غورځنګ بنياد اينبی دی، او دا د
افغانستان د هغه وخت د اديبانو، عالمانو او لوستونکو د هلو ځلو
يو روشنفکره تنظيم ؤ. او د هم دغه تنظيم له لارې په ادب کښې
ترقي پسندانه رجحانات د پښتو ادب برخه جوړ شول. او په دې
غړيو کښې هم لومړی نورمحمد تره کی ؤ چې د ترقي پسندانه
افکارو او نظرياتو پرچار به يې په خپلو افسانو او نور ليکنو کښې
کاوه او تر ډېره حده يې بريالیتوب هم په برخه ؤ.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې نوي ترقي پسند سوچ د خورولو د پاره په پښتو ادب کښې يوې پراخې دنيا د ودانولو کوشش پيل شو چې په کښې ويښ زلميان په ربښتيني توګه بريالیتوب هم تر لاسه کړی دی. او هم دغه هلې ځلې بيا په ۱۹۷۵م عيسوي کال ۷ جنورۍ د مياشتې په لومړۍ نېټه باندې د خلق ډيموکراټيک ګوند افغانستان په شکل کښې نوي سياسي تحريک زېږوي. او دا تحريک بيا په ۲۷م اپرېل ۱۹۷۸م عيسوي کال کښې د يو انقلاب ته ځان ورسولو. نورمحمد تره کی په دې وخت کښې د پښتو ادب د افسانې په برخه کښې د افسانه نګار په حيث يو لوړ مقام تر لاسه کوي چې په لاندې توګه يې مونږ بيانولای شو.

نتيجه: د دې څېړنې په نتيجه يا پايله کښې مونږ دې نتيجې ته رسېږو چې د نورمحمد تره کي د افسانه نګار په حيث په پښتو ادب کښې د مقام تعين وکړو، د دې تعين په حقله مونږ په لاندينيو نقطو کښې داسې وئيلی شو:

۱. نورمحمد تره کی د پښتوافسانې د دوېم دور (کومې دورې چې اسير منګل تاکلې دي) لومړۍ افسانه نګار دی چې پښتو افسانه يې د ريالزم او جديد نړيوال معيار سره اشنا کړې ده.

۲. نورمحمد تره کی لومړۍ ترقي پسندافسانه نګار دی چې ترقي پسندۍ سره يې پښتو افسانه اشنا کړې ده، او پښتو افسانې ته يې يو نوی او ځانګړی سبک ورکړی دی چې دا سبک د نورمحمد تره کي سبک بللی شو.

۳. نورمحمد تره کی د پښتو لومړۍ افسانه نګار دی چې د افغاستان انقلابي جمهور رئيس جوړ شوی دی او يو طبقاتي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقلاب يې په افغانستان کښې راوستلی دی او پښتو ادب ته يې په خپله رئيسي کښې زيات کار کړی دی.

۴. نورمحمد تره کی د پښتو لومړی افسانه نګار دی چې تعليم يې صرف تر لسم ټولګي پورې حاصل کړی دی، خو پښتو هنري نثر يې له نړيوال معيار سره اشنا کړی دی او دا اعزاز يې تر لاسه کړی دی چې د نبه هنري نثر ليکونکی ثابت شوی دی.

۵. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې له پښتو افسانې ليکلو سره سره يې په پښتو کښې نبۀ ناول هم ليکلی دی.

6. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې پښتو يې له يوې اسانې، فنې افسانې سره اشنا کړې ده.

7. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې په ډېره اسانه او ساده کليوالې ژبه يې نبه افسانه ليکلې ده، او د خپلې سيمې اوسماج يې په نبه توګه عکاسي کړې ده. او بنيادي مسئلو ته يې په افسانه کښې کتنه کړې ده.

8. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې د پښتو افسانه يې له سنجيده موضوعاتو او حقيقت پسند ادب سره اشنا کړې ده.

9. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې درجعت په ضد يې ادبي مزاحمتي مبارزه هم کړې ده او پښتو افسانه يې له مزاحمتي ادب سره په مکمله توګه اشنا کړې ده.

10. نورمحمد تره کی په افغانستان (موجوده) کښې د پښتو لومړی معلوم افسانه نګار دی چې تر دۀ وړاندې کوم بل چا افسانه نۀ ده ليکلې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. نورمحمد تره کي ته دا افتخار حاصل دی چې دۀ په پښتو ادب کښې په لومړي ځل پښتو افسانه په اسانه او سیمه ایزه ژبه کښې ولیکله او د هم دې افسانې له لارې یې خپل نظریات تر عام اولسه ورسول چې په کښې تر ډېره حده بریالی شوی دی.

۱۲. نورمحمد تره کی د پښتو لومړی افسانه نګار دی چې بهرنیو محققینو یې فن ته په تنقیدي نظر کتلي دي او د پښتو ادب په افسانه کښې یې بنسټګر کس بللی دی.

.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱. ګپرس،ف،ګ، پښتو هنري نثر، ژباړن:سرمحقق معتمد شينواري، يونائيټډ پريس کوټه، دوېم چاپ، ۲۰۱۰، مخ۱۱۷

۲. ايضاً، مخونه۱۱۸-۱۱۹

۳. تره کي، نورمحمد، د بزګر لور، سمونه:صادق ژړک، يونايټډ پريس-کوټه، لومړی چاپ، ۲۰۱۰م ، پښتو ادبي غورځنګ کوټه،مخ ۳۴

۴ ايضاً، مخ ۱۰

۵. ايضاً، مخ۵۸

۶. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات، پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ، فروري۲۰۱۴م،مخ۱۴

۷. منګل، اسير، د پښتو افساني سل کلن بهير،دانش خپرندويه تولنه-پېښور، وړومبي چاپ اکتوبر۲۰۱۳م عيسوي، مخ ۷۰

۸.خليل، حنيف، پښتو ناول (تحقيقي و تنقيدي جائزه)، ملت ايجوکيشنل پرنټرز لاهور، وړومبي چاپ جنوري ۲۰۰۰م عيسوي، مخ۲۹

۹. تره کي، نورمحمد، دبزګر لور، سمونه:صادق ژړک،مخونه ۴۱-۴۲

۱۰.تره کي، نورمحمد،سنګسار،خپرونکي، پښتوادبي غورځنګ کوټه،دوېم چاپ ۲۰۰۹م.مخونه ۲۵-۲۶

۱۱. بريالي، عبد الکريم، ليکنځی، پښتوناول نګاري کا ايک جائزه، پښتو اکېډمی کوټه- ۱۹۸۷-۸۸ عيسوي،مخ۵۳

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. خلیل، حنیف، پشتو زبان و ادب کي تاریخ (ایک خاکه)، یونیورستي بکس پبلشرز، پشاور، ،اګست۲۰۰۹م.مخ ۲۹۹
۱۳.تره کي، نورمحمد ، دبزګر لور، سمونه:صادق ژړک مخونه ۳۹-۴۰
۱۴. ایضاً، مخ۸۴
۱۵.منګل، اسیر، د پښتو افساني سل کلن بهیر، مخونه ۳۴،۴۷،۱۷۳
۱۶. ایضاً، مخ ۷۱
۱۷. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات،مخ ۷۶۵

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

پينځم باب: خلاصه او نتيجه

خلاصه: په دې څېړنه يا تحقيقي تهسيز کښې د نورمحمد تره کي د ادبي خدماتو په حقله تحقيق شوی دی او په خاصه توګه د نورمحمد تره کي په پښتو افسانوي ادب کښې د کردار په رابرسېره کولو باندې تحقيق شوی دی. چې د دې تحقيق له لارې مونږ په لاندينۍ نتيجه رسېږو او ورسره څو پېشنهادونه هم ورکوو:

۱. په لومړي باب کښې يې د نورمحمد تره کي د ژوند، روزګار، لږ څۀ سياسي او ورسره علمي خدماتو باندې تحقيق شوی دی او تر اوس مهاله چې کوم معلومات لرو هغه مو په کښې يو ځای کړی دی، او په دې نتيجه رسېدلي يو چې نور محمد تره کی د افغانستان لومړی ادبي شخصيت دی چې په سياسي توګه هم تل سرګرم پاته شوی دی او د خپلې مبارزې پر بنا يې انقلاب هم کړی دی. لومړی ادبي شخصيت دی چې ادب يې له روشنفکرۍ او ريالزم سره سم دم اشنا کړی دی او ورسره يې "ادب دپاره دژوند" نظريې يو رښتنی پلوی پاته شوی دی.

۲. په دې دوېم باب کښې د نورمحمد تره کي د ناولونو موضوعاتي جاج اخيستل شوی دی، د ناولونو تعاروف، په ناولونو کښې مقامي او سماجي خدوخال تر بحث لاندې راغلي دي، ورسره د ناولونو سياسي پس منظر، په ناولونو کښې د سياسي نظريې جائزه، په ناولونو کښې طبقاتي نظريه، د ناول نګار په حېث په پښتو ا. ، کښې نورمحمد ت کي مقام، تاکل شوی، او ا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفارشتنه شوې ده چې نورمحمد تره کی د افغانستان او پښتو ادب لومړي ناول نګار دی، یعني د پښتو ناول بنسټګر نورمحمد تره کی دی . او ورسره لومړی طبعزاد ناول هم د نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" نومې ناول دی. او ټول ناولونه یې د ژوند دپاره یو رښتني مقصدیت لري یعني د افغاني ژوند کړه وړه،سماجي او سیاسي اړخ، معاشي بې انصافي، او ورسره یې ادبي فن اوهنر هم په نظر کښې نیولي دي.

۳.په دریم باب کښې د نورمحمد تره کي د ناولونو فني او تیکنیکي اړخ ته په مکمله توګه کتنه شوې ده چې د هر ناول یې په ځانګړي توګه د ناول فني لوازماتو باندې بحث شوی دی. او په دې نتیجه رسېدلي یو چې د نورمحمد تره کي ټول ناولونه په فني حقله مکمل دي او هیڅ کمی په کښې نۀ شته، په هر ناول کښې د ټولو فني لوازماتو پوره پوره خیال ساتل شوی دی، او ناول نګار په شعوري توګه باندې یو ښۀ ناول نګار ځان ثابت کړی دی. یعني د نورمحمد تره کي د نالونو پر پلاټ، قیصه، سسپېنس، واقعه نګاري، منظر کشي، ډکشن، کلائمېکس، فلسفه حیات، تصادم باندې په ځانګړي توګه بحث شوی دی. چې د فن او هنر له پلوه یې ناولونه مکمل دي بلکې فني ځانګړتیاوې لري، چې دا دنورمحمد تره کي د ناول لیکلو یو ځانګړی ستایل (سبک) ورته وئیلای شو. ولې چې کوم څوک د نورمحمد تره کي یو ناول بغیر له نوم څخه وایي او دا پته ورته نه وي چې دا ناول د چا دی او چا لیکلی دی نو هغه چې کله هم ناول مکمل تر پایه و وایي نو ارو مرو به دا خبره کوي چې د نورمحمد تره کي د سبک ناول کېدای شي.د دې مطلب

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړاښو چې نورمحمد تره کې ځان ته په ناول کښې سبک اختیار کړی دی.

۴ په څلورم باب کښې د نورمحمد تره کې د افسانو موضوعات، تعارف، فن او ټېکنیک، او افسانه نګار په حېث د دۀ په پښتو ادب کښې مقام باندې سیر حاصل بحث شوی دی او ورسره د موځې افسانې پر صنفي حېثیت باندې بحث شوی دی چې نتیجه یې داسې ده.

نورمحمد تره کې د پښتو ادب د قیصې د دوېم دور لومړی افسانه نګار دی چې پښتو افسانه یې له جدید ضروریاتو سره اشنا کړه، او یو ریالستیک تنقیدي طرز یې په کښې خپل کړی دی، چې تر دې وړاندې په پښتو افسانه کښې نۀ لیدل کېږي. او پښتو افسانه ته یې یو نړیوال معیار ورپه برخه کړی دی. او ورسره یې پښتو فکشن له جدید ترقي پسند نظریاتو سره اشنا کړی دی، چې دغه طرز یې د "ادب د پاره د ژوند" واضحه عکاسي کوي.

په هم دغه باب کښې مونږ د "موځې" نومې افسانه یوه مکمله افسانه ثابته کړې ده چې تر دې وړاندې ځینو لیکوالانو ورته ناول یا ناولېټ وئیلی ؤ. خو له دې وروسته باید دا یوه مکمله افسانه و بلل شي.

په دغه باب کښې یو بل بحث هم شوی دی چې "د کله به وي، ، نومې لیکنه تر دې وړاندې په "بزګر لور" نومې کتاب کښې د افسانې په نامۀ چاپ شوې ده، د دې تحقیق په رښا کښې دا یوه لیکنه یا تحریر" ثابت شوی دی چې د یو سیاسي هدف د ارمان عکاسي کوي او غوښتنه کوي چې داسې باید وشي، خو افسانه نۀ.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دا سفارش شوی دی باید دې ته یوه لیکنه و وئیل شي، خو افسانه هیڅ کله نۀ.

د دې تحقیق په رڼا کښې چې کومې نوې څېړنې مخته راغلې دي او نتیجه یې ورکړې ده، د دې ټول تحقیق سفارښتنه باید وکړل شي اودا په پښتوادب کښې یو مستند تحقیق و ګرځول شي تر څو نوې خبره مخته راځي.

پای

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابیات

۱. احمد، رشید، پښتو ناول (سل کاله)، ضیاء سنز پرنټرز پېښور، وړمبي چاپ، ۲۰۱۵م کال

۲. اخګر، بشیر، (علمي، سیاسي او ادبي ژوند)- سورګل فرهنګي کلتوري ټولنه، کال ۲۰۱۱م

۳. اعظم، محمد اعظم، پښتو ادب کښې کردار نګاري، پښتو اکېډمي پېښور، لومړی چاپ کال ۱۹۹۳

۴. انځور، زرین، د پښتو معاصر داستاني ادبیاتو تاریخي کتنه، دانش خپرندویه ټولنه، کال ۱۳۹۳هـ ش (۲۰۱۴)

۵. بڅرکی، محمد علم، وینې زلمیان (د افغانستان یو سیاسي تحریک)، افغاني کلتوري ټولنه، نیدرلېنډ، دوېم چاپ کال ۲۰۰۰م عیسوي

۶. پاشا، احمد شجاع، افغانستان (ایک قوم کا المیه)، سنګ میل پبلیکېشنز، لاهورسال ۱۹۸۹

۷. تره کی، نور محمد، څړه، د ښوني او روزنې مطبوعه، افغانستان، کال ۱۳۵۷هج

۸. تره کی، نور محمد، د بزګر لور، سمونه صادق ژړک، یونایټډ پریس-کوټه، لومړی، چاپ، ۲۰۱۰م کال

۹. تره کی، نورمحمد، د بنګ مسافري، د ښوني اوروزنې مطبوعه، افغانستان، کال ۱۳۵۷هـ

۱۰. تره کی، نور محمد، سپین، د ښوني اوروزنې مطبوعه، افغانستان،

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال ۱۳۵۷هش

۱۱. تره کی، نور محمد، سنګسار ، خپرونکی، پښتوادبي غورځنګ کوټه، دوېم چاپ ۲۰۰۹م کال

۱۲. خلیل، حنیف، پښتوناول (تحقیقي و تنقیدي جائزه)، ملت اېجوکېشنل پرنټرز لاهور، وړومبي چاپ جنوري ۲۰۰۰م کال عیسوي

۱۳. خلیل، حنیف، پشتو زبان و ادب کي تاریخ(ایک خاکه) یونیورسټي بکس

پبلشرز، پشاور، کال،اګست۲۰۰۹م

۱۴. د تره کي لنډه بیوګرافي، د افغانستان د علومو اکاډمی ،کال۱۳۵۷هش

۱۵. دکارګري طبقې ګوند، سورګل ،کال ۱۳۵۰هجري

۱۶. رفیع، حبیب الله، پښتو پانګه ، پښتو ټولنه،کال ۱۳۵۶هش

۱۷. ریان، بشیر احمد، د افغاني باچاهانو لنډ ژوند لیک، صدیقي خپرندویه ټولنه،کال ۱۳۸۷هجري

۱۸. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات، ترتیب صادق ژړک، پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ، فروري۲۰۱۴م

۱۹. ژړک، محمد صادق، بې تربیته زوی، نور محمد تره کي، پښتو ادبي غورځنګ کوټه، ۲۰۱۲م کال

۲۰. سیدي، نظیم سید، ناول به څنګه لیکو: څېړنیار، مومند خپرندویه ټولنه-جلال آباد، دوېم چاپ کال ۱۳۹۱المریز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. ک ، ف، کپرس، لیکوال، ژباړن: سرمحقق معتمد شینواري، یونائیټډ پریس کوټه، دویم چاپ ،کال ۲۰۱۰م
۲۲. منګل، اسیر، د پښتو افسانه سل کلن بهیر ، دانش خپرندویه ټولنه- پیښور، وړومبي چاپ کال اکتوبر ۲۰۱۳م عیسوي
۲۳. مارکس، کارل، او اینګلز، کمیونسټ مینې فیستو، ۱۸۴۷عیسوي
۲۴. ماما، عزیز الله، پښتو مترقي ادب په لویه پښتونخوا کښې ، هیواد کتابتون، کوټه، کال مئ ۲۰۱۲م

MAGAZINES / PAPAERS : رسایل / مجلې

۱. لیکنې /لیکنځې، پښتو ناول نګاري کا ایک جائزه، پښتو اکېډمئ کوټه، کال ۱۹۸۷-۸۸ عیسوي

WEBSITES : ویبپانې

http://www.taraki.org/life/.www.tarakaifoundation.com
http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft7b69p12h&chunk.id=s1.17.26&toc.depth=100&brand=ucpress

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا ای = 16.00 × 10 = کمی دادہ ہم

برائے یادداشت

Scanned with CamScanner

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library